

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1921.

Första kammaren.

Nr 22.

Fredagen den 8 april.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Herr statsrådet *Beskow* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 202, med förslag till förordning angående understöd av skatteutjämningsmedel åt synnerligen skattetyngda landskommuner.

Justerades protokollen för den 2 innevarande månad.

Anmälades och bordlades konstitutionsutskottets utlåtande nr 35, i anledning av väckt motion om borttagande av censusbestämmelserna i fråga om valbarhet till riksdagens första kammare.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 101, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare ävensom vissa tvärbanor mellan nämnda bana och norra stambanan.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 30 augusti 1918 (nr 724) angående krigstidsunderstöd åt präster i nyreglerade pastorat samt åt vissa extra ordinarie präster och innehavare av prästerliga emeritlöner; och nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående upphävande av vissa delar av kyrkolagen.

Föredrogos, men bordlades på flera ledamöters begäran ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 33 och 34, statsutskottets utlåtanden och memorial nr 7 A och B samt nr 37—39, bevillningsutskottets betänkanden nr 15 och 16, bankoutskottets utlåtande nr 25 samt första lagutskottets utlåtanden nr 27 och 28.

Herr *Petrén* avlämnade en motion, nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om anordnande av en statens vårdanstalt för alkoholister å Ventholms kungsgård.

Denna motion hänvisades till statsutskottet.

Upplästes följande ansökan:

Till Riksdagens Första Kammare.

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagsgörömlen under tre veckor från den 9 innevarande månad för resa till Genève såsom representant för riksdagens interparlamentariska grupp vid Interparlamentariska Unionens rådsmöte samt till Bryssel för att delta i sammanträde därstädes inom "Union des Associations pour la Société des Nations".

Stockholm den 8 april 1920.

Eric Hallin.

Denna anhållan bifölles.

Vid föredragning av den vid sammanträdet början avlämnade kungl. propositionen blev denna på begäran bordlagd.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,10 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Lördagen den 9 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Bergqvist* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 345, med förslag till grunder för dyrtidstillägg under ecklesiastikåret 1921—1922 åt dels kyrkoherdar och komminister i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster, dels ock innehavare av prästerliga emeritilöner.

Denna proposition föredrogs och hänvisades till statsutskottet.

Upplästes ett inkommet läkarintyg av följande lydelse:

Att ledamoten av riksdagens första kammare läroverksadjunkten *Olof Olsson* till följd av nervsjukdom är oförmögen att delta i riksdagsarbetet under närmaste 4 veckorna intygas härmed på heder och samvete.

Stockholm den 9 april 1921.

Fritz Svensson.
Leg. läkare.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 202, med förslag till förordning angående understöd av skatteutjämningsmedel åt synnerligt skattetyngda landskommuner.

Föredrogs men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtande nr 35, i anledning av väckt motion om borttagande av censusbestämmelserna i fråga om valbarhet till riksdagens första kammare.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kontor m. m. *Lagförslag om kontor m. m.*

Genom en den 7 januari 1921 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 22, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl.

Lagförslag
om kantorer
m. m.
(Forts.)

Maj:t, under återopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll ävensom en av 1920 års kyrkomöte i ärendet avlåten skrivelse, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till 1) lag om kantorer och 2) lag om mässfallsgudstjänst.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt,

1:o) att förslaget till lag om kantorer icke måtte av riksdagen bifallas; samt

2:o) att förslaget till lag om mässfallsgudstjänst icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade anförts dels av herr *Hederstierna*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka propositionen, dels ock av herr *Rogberg*, som med instämmande i herr *Hederstiernas* yrkande, ansett, att utskottets motivering borde hava erhållit viss angiven lydelse.

Herr *Åkerman*: Herr talman! I avseende å föredragningen av första lagutskottets utlåtande nr 25 hemställes:

att detsamma må företagas till avgörande på det sätt, att till en början föredragas vart för sig de av utskottet behandlade lagförslagen, förslaget till lag om kantorer, där så erfordras, paragrafvis, med övergångsbestämmelser, ingress och rubrik sist;

att sedan lagförslagen blivit genomgångna, utskottets hemställanden i punkterna 1 och 2 föredragas i ett sammanhang;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Denna hemställan bifölls.

I följd härav föredrogs nu

Förslaget till lag om kantorer.

1 §.

Denna paragraf hade följande lydelse:

Kantorsdistrikt må omfatta en eller flera församlingar, om dessa höra till samma pastorat.

I varje kantorsdistrikt skall finnas anställd en kyrklig tjänsteman, benämnd kantor.

Herr statsrådet *Bergqvist*: Herr greve och talman, mina her! När regeringsskiftet skedde sistlidne höst, förelåg det nu utarbetade förslaget till lag om kantorer redan färdigt. Det var till och

med då förelagt kyrkomötet. Den nya regeringen hade att taga ståndpunkt till frågan, och det föll närmast på justitieministerns och min lott att närmare granska detsamma. Vid den prövning vi underkastade förslaget kommo vi till det resultat, att frågan borde föreläggas riksdagen. Vi funno likaledes, att det förslag, som nu föreligger, syntes vara ägnat att råda bot på de huvudsakliga bristerna i de rådande förhållandena. Jag skall nu be att få med några ord framlägga de synpunkter, som för oss vid denna prövning varit bestämmande.

Den första fråga, som här framställt sig, är givetvis denna: *behöves här verkligen en reformerad lagstiftning?* Den frågan upplöser sig i två andra frågor, nämligen först spørsmålet: är detta ämne av ett så allmänt intresse, att det bör påkalla en allmän lagstiftning; föreligger här verkligen ett statsintresse? Och för det andra, därest denna fråga skulle besvaras jakande: är den nuvarande lagstiftningen tillfredsställande?

Att denna fråga hittills ansetts äga ett allmänt intresse, torde framgå av den omsorg, som lagstiftningen ägnat densamma från äldsta tider intill våra dagar. Den gamla klockarinstitutionen har varit omgärdad med en hel massa lag- och författningsbestämmelser.

Att frågan ansetts äga ett allmänt intresse, torde jämväl framgå därav, att man funnit sig böra från det allmännas sida nedlägga mycket arbete och stora kostnader på utredningar i syfte att få institutionen reformerad. Man har visserligen sagt i utskottsbetänkandet, att utredningarna skola ha föranletts av framställningar från de funktionärer själva, som det här gäller, men det förhållandet torde icke vara ägnat att i någon mån förringa frågans allmänna betydelse, då ju sedermera i myndigheternas utlåtanden i anledning av den verkställda utredningen frågans betydelse och vikten av en reformerad lagstiftning städse starkt framhållits. Uti de verkställda utredningarna hava deltagit regeringar av skiftande färger, och i den kommitté, som nu senast sysselsatt sig med dessa frågor, hava suttit personer, representerande olika politiska partier.

Vidare torde en allmän reflexion över frågans innebörd ge vid handen den betydelse frågan för närvarande har. Så länge nämligen staten i omvårdnaden av församlingslivet och gudstjänsten ser ett allmänt intresse och på mångfaldigt sätt däri ingriper reglerande och bestämmande, så länge måste staten tydligen också hava ett intresse av att det betydelsefulla moment av gudstjänsten, som består utav den religiösa sången och musiken, blir på ett värdigt sätt upprätthållet, och att de funktionärer, som därvid medverka, få sin skäligen bärgning.

Denna fråga har slutligen även ur en mera medelbar synpunkt betydelse för det allmänna. Folkbildningstanken har alltmer och mer utbildat sig till att omfatta folkets hela fysiska och andliga liv. Folkbildningstanken har fördjupat och utvidgat sig. Den stannar icke längre vid att uti folkets andliga hälsa se dess intellektuella välbefinnande utan söker efter vägar och medel att nå folkstämningen och känslolivet. I

Lagförslag
om kantorer
m. m.
(Forts.)

detta avseende ha också från statsmakternas sida frikostigt åtskilligt åtgjorts för att bringa musiken och sången till användning. Jag behöver bara erinra om vad som offerats för orkesterföreningar på skilda håll och om det intresse, som råder för bygdekörer. Det är emellertid tydligt, att här återstår mycket att göra och att på de olika orterna förefinnes starkt behov av att få personliga intressehärdat till stånd, personer, som kunna verka tändande och ledande. I samma mån kyrkomusikerna få utbildning som körledare, såsom i förslaget åsyftas, i samma mån är det tydligt, att här skapas organ för tillgodoseende av den av mig nu berörda sidan av vårt folkbildningsarbete.

Har frågan sålunda ett obestriddligt allmänt intresse, så är det å andra sidan uppenbart, att den tillika är i hög grad en kommunal fråga. Emellertid förhåller det sig ju så i allmänhet, att om vid sidan av ett kommunalt intresse står ett statsintresse, det kommunala intresset måste i viss mån maka åt sig. Så måste också ske här.

Om det sålunda står fast, att det är ett allmänt intresse, som man här har att taga till vara, så uppstår närmast den frågan: *är då den nuvarande lagstiftningen tillfredsställande, kräves här icke en ändring?* Låt oss då se till, hur det är ställt både med den nuvarande *organisationen* och med *avlöningsförhållandena*.

Klockarinstitutionen är som bekant en uråldrig institution. Under tidernas lopp vidgades uppgifterna allt mer, så att klockaren så småningom blev en församlingens och prästens mångbetrodde tjänare. Han hade att vårda församlingens kyrka och dess lösören, att leda kyrkosången, att sörja för ringningen, att vara barnens lärare i katekes och sång, att sörja för vaccineringsen, att befordra prästens post m. m. i det oändliga. Emellertid föll så småningom det ena efter det andra av dessa uppdrag undan och lämnades åt andra funktionärer. Tyngdpunkten har alltmera fallit på de musikaliska bestyren, då vid sidan av den gamla klockarbefattningen organist- och kyrkosångarbefattningarna uppkommit och sedermera i regel sammanslagits med klockartjänsten. Lagstiftningen har emellertid icke på långt när hållit jämna steg med den förskjutning, som ägt rum i verkligheten. Därav har uppkommit ett oefterrättlighetstillstånd.

För *klockarna* äro väl en del göromål bestämda i lag — i kyrkolagen räknas klockarna bland kyrkans ämbetsmän. Företrädesvis regleras tjänstegöromålen genom de med stöd av kyrkolagen av domkapitlen utfärdade vidlyftiga stifts- eller klockarstadgarna. Dessa måste, på sätt framgår av meddelade prejudikat, fortfarande tilläggas laglig giltighet, men faktiskt hava klockarna efter hand fritagits från flertalet av de i stadgarna upptagna bestyren, oftast utan att andra göromål i stället blivit dem ålagda. Inom något stift har man sökt få klockarnas skyldigheter tidsenligt reglerade, men besvär däröver hava anförts hos Kungl. Maj:t, och bestyrka dessa, huru svårt det är att på denna väg få klockarnas skyldigheter på tillfredsställande sätt ordnade.

För *organister* och kyrkosångare hava domkapitlen på liknande sätt

sökt reglera tjänstgöringsskyldigheten, men befogenheten därtill har bestritts, och erfarenheten visar, att stridigheter lätt uppstå mellan dessa befattningshavare samt prästerskap, kyrkoråd och församlingar.

*Lagförslag
om kantorer
m. m.
(Förts.)*

Beträffande avlöningen för klockare gäller för närvarande att lönerna skola bestämmas med hänsyn till tjänstgöringens omfattning och de olika lokala behoven. Regeringsrätten har emellanåt på anförda besvär upphävt kyrkostämmornas beslut, men man har icke ansett sig kunna pålägga församlingarna att betala vissa belopp. Vad beträffar avlöningen för kantorer och organister, är församlingen mera bunden, eftersom en förening av folkskolläro- och kantorstjänst icke kan äga rum, med mindre domkapitlet godkänner den, och domkapitlet har i sådant fall jämväl att pröva den föreslagna lönen.

Den verkställda utredningen visar, att i avseende å avlöningen det särskilt i vissa trakter är synnerligen illa beställt. Lönerna växlade år 1916 mellan 12 kr. 50 öre och 5,200 kr. För 71 befattningshavare var lönen lägre än 100 kr., och voro många av dessa befattningar sådana, där befattningshavaren hade tjänstgöring var sön- och helgdag (sålunda icke ens 2 kr. för tjänstgöringsdag, även om man bortser från övriga åligganden).

I närmaste sammanhang med den nuvarande bristfälliga organisationen och svaga avlöningen står den nuvarande otillfredsställande utbildningen. Om församling beslutar anställa organist eller kyrkosångare, erfordras för närvarande att sökande avlagt resp. organist- eller kyrkosångarexamen. Men församling är, även om orgel finnes i kyrkan, ej skyldig anställa organist och kyrkosångare. Den kan därför åtnöja sig med att antaga endast klockare, för vilken ej erfordras någon genom examen styrkt kyrkomusikalisk kompetens, utan allenast på annat sätt vitsordad sångskicklighet. Även där en församling velat sörja för orgelspelningen, har den därför ofta, för att kringgå kompetensbestämmelserna för organist, allenast anställt klockare med skyldighet för denne att vara s. k. orgelspelare. Följden härav har blivit, att för närvarande av 2,230 befattningshavare, för vilka uppgifter lämnats, 460 eller mera än en femtedel äro oexaminerade. Till detta missförhållande har naturligen väsentligen bidragit, att vid sidan av den tidsödande organist- och kyrkosångarexamen ej varit införda lägre examina, avsedda för i kyrkomusikaliskt avseende mindre krävande tjänster i små församlingar. Nuvarande förhållanden göra det alltså omöjligt att påräkna kompetenta personer för kyrkomusikens tillgodoseende.

Härtill kommer också tydligen en annan sak, som försvårar hela denna fråga.

För närvarande äro av 2,434 klockar-, organist- och kyrkosångarbefattningar 1,874 förenade med skollärartjänst. Efter det nydaningsarbete, som i senare tid ägt rum på folkskoleväsendets område, kan man icke förvänta, att folkskollärarna i samma omfattning som hittills skola kunna tagas i anspråk för uppehållande av ifrågakvarande befatt-

Lagförslag om kantorer m. m. (Forts.) ningar. Föreningen har visat sig hinderlig: avskräcker sökande, förhindrar en för skolan lämplig tillsättning.

Från skollärarhåll har en kraftig opinion rest sig för att tvångsföreningen med skollärartjänst helt skall borttagas, och har framställning även gjorts, att, där tjänsterna för närvarande äro förenade, uppsägning av den kyrkliga tjänsten må medgivas med bibehållande av skolläraryrket. Lagstiftningen måste därför i tid tillse, huru de kyrkomusikaliska befattningarna må kunna vardas på annat sätt än genom folkskollärarkåren uppehållna.

Kastar man sålunda en blick tillbaka på förhållandena, sådana de te sig för närvarande, så torde framgå, att man av gammalt tillagt nu förevarande fråga en betydelse för det allmänna, vidare att den nuvarande organisationen är mycket otillfredsställande, liksom ock att de nuvarande löneförhållandena icke äro tillfredsställande samt att det icke är möjligt att upprätthålla vederbörliga kompetenskrav.

Av vad ovan anförts torde tydligt framgå, att en ändrad lagstiftning i hithörande frågor är av största behov påkallad, och vill det synas, som om det förslag, vilket nu föreligger på riksdagens bord, och i vars utarbetande deltagit, såsom jag redan nämnt, ledamöter från olika grupper inom riksdagen, måste anses fylla de krav, som efter vad ovan antytts måste uppställas för en omorganisation av klockar-, organist- och kyrkosångarinstitutionen.

1) Enligt förslaget skulle för de i stället för klockar-, organist- och kyrkosångarbefattningarna nyinrättade kantorsbefattningarna de kyrkomusikaliska bestyren komma att bliva det väsentliga. Examina skulle anordnas, lämpade för de olika lagen av befattningar, och skulle därvid särskilt utbildningen i körledning tillgodoses.

2) För att slippa från de antikverade klockarstadgarna och för undvikande av tvister hava tjänstgörömlägen föreslagits skola regleras i lag eller av Kungl. Maj:ts utfärdad stadga, dock med viss frihet för församlingarna att härifrån, särskilt i mindre församlingar, göra undantag.

3) Beträffande avlöningen har dess bestämmande ansetts böra i huvudsak ankomma på församlingen, men hava vissa minimilöner utsetts.

4) Tvångsförening mellan kantors- och skolläraryrket har väl tillsvidare ansetts böra vara medgiven, då eljest särskilt den första tiden på sina håll svårighet torde möta för församling att få kantorsbefattningen besatt, men villkoren för sådan förening hava med hänsyn till skolans intresse väsentligen skärpts, och förslaget är så avfattat, att framdeles, när så finnes önskligt, denna tvångsförening kan elimineras ur lagen, utan att några förändringar i densamma i övrigt erfordras.

Huvudgrundtanken har varit, att ej större inskränkning skulle göras i församlingarnas självbestämmanderätt, än som vore oundgängligen nödig. Där sådan inskränkning ansetts böra ske, har i flertalet fall det slutliga avgörandet lagts i Konungens hand. Särskilt har det ansetts av vikt att söka mildra bördorna för små och skattetyngda församlingar.

I vissa fall skola bidrag av allmänna medel till dem utgå, och har tillika medgivande lämnats att i sådana små församlingar lönen må ned sättas väsentligen under den föreslagna minimilönen, ävensom undantag ske från de föreslagna kompetensfordringarna.

*Lagförslag
om kantorer
m. m.
(Forts.)*

Hur har nu utskottet ställt sig till detta förslag?

Utskottet erkänner, att det för närvarande finnes vissa brister, och säger också, att dessa brister på sina håll kunna föranleda olägenheter, men utskottet anser, att det här icke föreligger något *omedelbart* behov av ändringar. Uti ordet "omedelbart" får man väl läsa in den tanken, att det är möjligt, att man i framtiden bör sörja för en bättre sakernas ordning, men att man för närvarande får nöja sig med som det är. Vad skall ske under väntetiden enligt utskottets tanke? Vilka åtgärder skola vidtagas för att främja kyrkomusiken och bidra till att öka intresset i orterna för musik och sång? Utskottet hänvisar till, att det finnes på åtskilliga håll i vårt land församlingar, som visat ett starkt intresse för dessa saker, oberoende av lagstiftningen, och uttalar den tanken, att en lagstiftning här torde föga kunna uträtta. Det är med förvåning man läser dessa ord, när man tänker på, huru man eljest brukar förfara, när man vill främja en fråga av betydelse för det allmänna. Man nöjer sig icke då med att det här och där brinner en låga, utan man är mån om att tända gnistor litet överallt, som kunna tända nya lågor, nya intressen, man söker skapa förutsättningar på alla orter för uppkomsten av det erforderliga intresset. Och det är just detta som är den bärande tanken i det här föreliggande förslaget. Man vill ställa det så, att man kan få intressebärande personer musikaliskt intresserade och bildade personer, som kunna främja och befördra kyrkomusiken.

Vilka invändningar har då utskottet gjort mot att den tilltänkta omorganisationen av institutionen nu genomföres? På denna punkt möter man den starkaste anmärkningen mot förslaget. Den framträder i den kraftigt betonade farhågan för en inskränkning av församlingarnas självbestämmanderätt. Det är en anmärkning, som man måste möta med den största respekt. Naturligtvis måste man med betänksamhet möta varje steg, som synes gå i riktning mot en inskränkning av denna rätt. Men man måste också akta sig för att man icke här gör sig skyldig till överdrifter, som skada en ur statssynpunkt viktig angelägenhet. Det förhåller sig väl här på samma sätt, som på så många andra områden, där den kommunala självbestämmanderätten visat sig kunna trivas väl tillsammans med ett sunt tillgodoseende av statens mera omedelbara intresse. När man läser utskottets utlåtande i denna punkt, måste man få den föreställningen, att kommunerna på nu ifrågavarande område hittills varit fullständigt obeskurna i sin självbestämmanderätt. Så är dock ingalunda fallet. Av gammalt har, såsom jag i det föregående visat, självbestämmanderätten på detta område varit inskränkt av lag och författningar. Det har sålunda funnits bestämmelser om att det skall anställas klockare, och att klockare skola tillsättas på visst sätt. Det har också funnits bestämmelser om dessa tjänstemäns avlöning m. m.

Lagförslag
om kontorers
m. m.
(Forts.)

När man närmare ser efter, mot vilka punkter farhågorna från utskottets sida närmast rikta sig, finner man dessa gälla såväl kantorernas ställning som deras avlöning. Utskottet gör gällande, att genom den nu föreslagna lagstiftningen kantorernas ställning skulle bliva väsentligen en annan, än den förevarande är. Kantorerna skulle bliva ett slags statstjänstemän, mindre beroende av kommunen än nu. Här föreligger, så vitt jag kan se, en oriktig uppfattning. De nya kantorerna bliva icke i något avseende mera bundna av staten än de gamla, och vad beträffar att de skulle bli mindre beroende av kommunen, förhåller det sig icke så, utan snarare tvärtom. På grund av otidsenligheten och olämpligheten av de nuvarande mångfaldiga stadgarna kunna dessa icke efterlevas. Församlingarna kunna icke kräva ut av kantorerna — och göra det ej heller — vad dem åligger enligt de nu gällande bestämmelserna. Församlingarna bliva därför i mångt och mycket ej så litet beroende av kantorernas goda vilja.

Vad beträffar farhågorna i fråga om avlöningen, torde utskottet även därvidlag hava gjort sig skyldigt till en viss överdrift.

Det är ju så naturligt, att man i dessa tider vid varje tal om ökade utgifter för kommunerna ställer sig ytterst tveksam och möter dylikt krav med starka betänkligheter. Å andra sidan får man väl dock se till, att man icke låter sparsamheten spela visheten ett spratt. Det kan lätt ske i detta fall. Ty huru förhåller det sig här i själva verket? Såvitt jag kan se, har utskottet icke något emot, att kantorerna få skäligen ersättning för sitt arbete. Då uppstår frågan: äro då de föreslagna minimilönerna oskäligen? Låt oss se till! För de bästa av de föreslagna befattningarna, de befattningar som väntas taga sin man helt i anspråk och icke lämna utrymme för annan verksamhet vid sidan, är föreslagen en lön av 2,400 kronor per år. För de mindre omfattande befattningarna äro föreslagna två olika lönegrader, en å 1,200 kronor, en å 800 kronor. Den större lönen skall utgå, då vederbörande har avlagt den högre examen, den mindre, om församlingen nöjer sig med en mindre utbildning. Vad beträffar lönen å 1,200 kronor, är den beräknad efter en ersättning av ungefär 12 kronor för var och en av 60 gudstjänster under året och dessutom 500 kronor om året för övriga göromål. Den mindre lönen, 800 kronor, är beräknad efter 6 à 7 kronor för varje gudstjänst och dessutom 500 kronor för de övriga göromålen. Härvid är att märka, att möjlighet skall vara beredd för mindre och skattetyngda församlingar att få nedsättning under minimilönerna och att därjämte få statsbidrag. Det är väl föga sannolikt, att de nu angivna lönesatserna skulle kunna komma att underbjudas av de krav, som utan tvivel komme att framställas, om en löne reglering nu ej komme till stånd. Jag kan icke se annat, än att de föreslagna lönesatserna äro anspåkslösa. Det är visserligen också ifrågasatt, att dyrtidstillägg skola tillkomma, men den frågan föreligger icke nu till behandling. Den saken skall framdeles närmare bestämmas av riksdagen.

Det finnes även en annan punkt, där utskottet uttalat farhågor, och

det är med avseende å statsmyndigheternas förhållande till de förslag till löner, som skulle uppgöras av kommunerna och i viss ordning fastställas av myndigheterna. Härvidlag är att märka, att det slutliga avgörandet skall ligga i Kungl. Maj:ts hand, och jag torde från denna plats våga försäkra, att det endast i trängande undantagsfall skulle kunna komma ifråga, att avvikelse göres från vad vederbörande församling önskar.

*Lagförslag
om kontorers
m. m.
(Forts.)*

Den, som har den uppfattning av denna fråga, åt vilken jag i det föregående givit uttryck, måste beklaga det resultat, vartill utskottet kommit. Man har nämligen här — det synes vara kontentan av utskottets tankar — ansett sig böra lita till det rent tillfälliga intresset och bygga på lösa och oregerade grundvalar i ekonomiskt och organisatoriskt avseende. Lika litet som dylika grundvalar ha på motsvarande och likartade områden visat sig vara bärkraftiga, lika litet torde de här komma att visa sig hållbara, och man lär icke taga fel, om man antager, att det icke torde dröja länge, ifall riksdagen icke bifaller propositionen, förrän denna fråga återigen påkallar statsmakternas ingripande. Vad blir då följden? Jo, nya utredningar och nya kostnader och, att döma av åtskilliga varsel, ingalunda minskade lönekrav och dessutom nya strider.

Jag vågar därför, mina herrar, till slut uttala den förhoppningen, att riksdagen måtte bifalla den framlagda propositionen, bifalla den med hänsyn till den vikt, som frågan i och för sig har, och med hänsyn till vikten av att de befattningshavare det här gäller, av vilka många under ekonomiskt tryckta förhållanden utfört ett mycket berömvärt arbete, från det allmännas sida vederfaras rättvisa och billighet.

Herr Ekman, Karl Johan: Herr greve och talman, mina herrar! Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har på ett mycket ingående och övertygande sätt utvecklat skälen, varför riksdagen nu icke bör avvisa den kungl. propositionen, men jag skall i alla fall be att få tillägga några ord.

Det är en mycket betydande kår av Sveriges tjänstemän, som det här gäller; 1916 voro hithörande befattningshavare till antalet icke mindre än 2,434. Då det gäller en så betydande kår, bör riksdagen icke på alltför lösa grunder avvisa ett framlagt förslag till upphjälpande av dess ställning. Det är riksdagens plikt att noga pröva, huruvida icke nu något kan göras för att råda bot på det oeffterättighetstillstånd, som för närvarande råder. Det erkännes från alla håll, att avlöningen är synnerligen otillfredsställande, och det ligger i öppen dag, om man besinnar, att mer än hälften av dessa befattningshavare icke hava ens 400 kronor i kontant avlöning. Att förhållandena hava kunnat bliva sådana, det beror därpå, att man, då dessa tjänstemäns avlöningsförhållanden ordnades genom förordningen av den 2 november 1883, inrymde i densamma frihet för församlingarna att själva utan någon måttstock bestämma avlöningen. Det var en nyhet, som då infördes, ty förut, ända

Lagförslaget
om kantorer
m. m.
(Forts.)

från den tidiga medeltiden, hade avlöningen till dessa tjänstemän bestämts enligt grunder, som voro i viss mån oberoende av församlingarnas beslut — dessa grunder voro i huvudsak desamma, som gällde för prästerskapets avlöning. Men, som sagt, genom förordningen av den 2 november 1883 medgavs frihet för församlingarna att själva ordna denna sak. Då denna förordning antogs av riksdagen, uttalade föredragande departementschefen, att man icke behöfde befara, att den sålunda medgivna friheten skulle missbrukas. Detta har likväl i hög grad skett, och församlingarna hava i många fall pressat ned avlöningarna på ett sätt, som innebär en orättvisa mot ifrågavarande befattningshavare. Utskottet finner det riktigt, att församlingarna på detta sätt ensamma skola hava rätt att bestämma avlöningsbeloppen, emedan dessa tjänstemän skulle vara rent kommunala tjänstemän. Det är dock icke förhållandet. De äro visserligen den kyrkliga kommunens tjänstemän, men de tjäna tillika ett mera allmänt och högre intresse. Detta visar sig därutav, att dessa befattningar äro anbefallda i den allmänna kyrkolagens 24 kapitel, där det stadgas, att sådana befattningshavare skola finnas, och vilka göromål de skola hava. De äro också, som redan är påpekat, alldeles nödvändiga för upprätthållandet av kyrkoväsendet, för gudstjänsten och för tillsynen över kyrkan och dess egendom samt för tillsyn över den lägre kyrkobetjäningen. De äro sålunda tjänstemän, som icke kunna undvaras, om kyrkoväsendet skall uppehållas på ett tillfredsställande sätt. Då de alltså äro nödvändiga, är det icke mera än en gård av rättvisa, att de få sina löner på ett tillfredsställande sätt reglerade. Det inverkar på hela deras ställning och för många att kunna utföra sitt viktiga uppdrag.

Jag har haft tillfälle att på nära håll följa utbildningen av organister och kantorer, då jag i mera än 15 år varit censor vid organist- och kyrkosångareexamina i landsorten. Nu förhåller det sig så, att utbildningen sker dels vid musikaliska akademiens konservatorium i Stockholm, dels i landsorten med examen inför domkyrkoorganisterna. Den undervisning, som meddelas här i Stockholm vid konservatoriet, är givetvis synnerligen gedigen och lämnar ett tillfredsställande resultat. De flesta hava dock icke råd att hålla sig i Stockholm under utbildningstiden, utan de måste studera och avlägga sina examina i landsorten inför domkyrkoorganisterna. Den undervisning, som där består, blir ofta synnerligen otillfredsställande. Följden blir, att sången och musiken på många ställen knappast kunna upprätthållas på värdigt sätt. Dessutom äga de, som fått undermålig utbildning, icke förmåga att sammanhålla och intressera församlingens medlemmar till bildande av kyrkörer eller för utveckling av den kyrkliga sången. Det måste väl erkännas, att dessa tjänstemän göra eller borde göra en stor insats icke blott i gudstjänstlivet inom församlingarna och i vården av kyrkan och dess tillhörigheter, utan även i rent folkbildningshänseende genom den undervisning och ledning, som de meddela i fråga om församlingssången och vid bildandet av körer.

I våra dagar, då det är så angeläget, att bildningsarbetet höjes, för att icke de nedrivande krafterna i samhället skola taga överhand, är det av synnerligen stor betydelse, att särskilt ungdomen får tillfälle att ägna sig åt mera ideella intressen, och ett sådant tillfälle, som med stor begärlighet omfattats inom församlingarna, är denna körsång. Den övas på veckodagarna, för att man skall kunna sjunga högtidliga sånger vid de större gudstjänsterna. Jag har själv kunnat konstatera, att denna angelägenhet omfattas med synnerligt stort intresse i många församlingar; men på de flesta ställen ligger den alldeles nere i följd av kyrkomusikernas bristande förmåga att kunna leda och inöva sådana körer. Det är sålunda ett stort allmänt intresse, ett viktigt folkbildningsintresse, förtjänt av beaktande både ur kommunal och statlig synpunkt, att man skyddar denna tjänstemannakår och lämnar den möjlighet till en värdig tillvaro.

Frågan om ordnandet av dessa tjänstemäns löneförhållanden är redan 20 år gammal, ty det var år 1900 som kyrkomusikerkåren inkom med sin första petition till Kungl. Maj:t med begäran om ordnande av dess löneförhållanden och ställning samt kyrkomusikens höjande i allmänhet. Frågan har, som herr statsrådet påpekade, redan varit föremål för upprepade utredningar. Den sista utredningen har på ett synnerligen förtjänstfullt sätt utförts av regeringsrådet Thulin.

Det är i högsta grad att beklaga, om frågan skulle falla nu, och i all synnerhet på en sådan motivering, som utskottet här har presterat, vilken synes alldeles avklippa alla förhoppningar om framtida reglering av denna viktiga angelägenhet. Utskottet klagar över, att förslaget skulle kunna ingripa i församlingarnas självbestämmanderätt, men som redan påpekats, äro dessa tjänstemän icke rent kommunala tjänstemän, ty det allmänna har också ett viktigt intresse i att kåren blir ordentligt avlönad. För övrigt har det redan påpekats, att de minimilöner, som föreslagits, icke alls äro oskäliga. Om församlingarna själva skulle på ett tillfredsställande sätt ordna dessa förhållanden, lära icke lönerna rättvisligen kunna sättas lägre än till de minimibelopp, som här äro föreslagna. För övrigt innehåller lagförslaget ett stadgande, som — därest i något enstaka fall minimilönen verkligen skulle överstiga församlingens förmåga och församlingen sålunda genom utbetalning av minimilönen blir oskäligt betungad — möjliggör för församlingen att genom domkapitlets medgivande få nedsättning i minimilönen.

Då jag icke deltagit i behandlingen inom utskottet, skall jag icke inlåta mig vidare i lagförslagets detaljer utan bara uttala den förhoppningen, att första kammaren dock måtte behjärta vikten av den föreliggande frågan, och jag yrkar alltså, herr greve och talman, avslag på utskottets hemställan och bifall till det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget.

Herr Johansson, Johan Peter: Herr talman! Jag var icke närvarande, då utskottets utlåtande justerades. Eljest hade jag kunnat förena mig med herr Rogberg i hans reservation. I anslutning till

Lagförslag om kantorer m. m.
(Forts.)

vad herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet nyss anförde och i vilket jag i alla delar instämmer, ber jag att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Jag har reserverat mig, emedan jag ansett, att utskottet lagt alldeles för mycken vikt vid den inskränkning i församlingarnas självbestämningssätt och de kostnader, som skulle följa med ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Däremot har utskottet tagit alldeles för liten hänsyn till den betydelse, som en god kyrkomusik och god församlingssång har för ett värdigt upprätthållande av det religiösa momentet i gudstjänsten.

Jag hade tänkt mig, att alla goda krafter skulle kunna förenas, när det gäller att försöka bereda möjlighet för varje församling i landet att anställa en kompetent person, som bland annat har till uppgift att samla ungdomen till kyrko- och hembygdsköror för att på det sättet bereda den och andra glädje, förströelse och nöje, av vilket vi sannerligen icke hava för mycket på landsbygden. Av ekonomiska skäl hava vi icke kunnat bereda dem, som verka för upplysning på landsbygden, sådana löner, att vi hava fått tillräckligt med folk och tillräckligt kvalificerat folk, och till följd därav hava vi präst-, lärare- och klockarebrist. För varje år, som går, anställas allt flera oexaminerade krafter för dessa tjänster, och under tiden sjunker landsbygden ned i andligt avseende, och livet blir där allt mera grått och trist. Så klagar man över, att ungdomen icke trivs på landet, utan söker sig till städerna; och det tröstlösaste i allt detta är, att lantmännen själva icke reagera mot denna tendens.

Denna fråga, klockarefrågan, har nu varit föremål för 20-årig utredning. Man bör därför tänka sig en smula för, innan man i en handvändning stjälpes alltsammans. Då man nu efter så lång utredning kommit fram till ett förslag, som enligt min åsikt på ett lyckligt sätt löser frågan, synes det mig, att man borde antaga förslaget.

Jag ber därför, herr greve och talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Larson, Edward: Herr greve och talman, mina herrar! Den förste ärade talaren talade så vackert i denna fråga, att om allt, vad han sade, skulle vara verklighet, så tror jag, att det skulle vara få, som icke skulle rösta med honom. För min del får jag säga, att jag, då jag i tankarna återvände till verkligheten, stod mycket främmande vid jämförelse med vad som sades.

Jag tillåter mig fråga, om det icke är fara värt, att det ständiga lagstiftningsarbetet för statskyrkan leder till, att statskyrkans kyrkor bliva ännu mera tomma än vad nu i stort sett är fallet, särskilt på landsbygden, under det att medlemsantalet i frikyrkorna, vilka icke äro omgärdade av särskild lagstiftning, ökas mer och mer.

Ja, herr statsrådet sade också, att det var mycket anspråkslösa krav, som man framställde, då man nu begärde 800 kronor per år av t. ex. små landskommuner. Ja, det kan tyckas så för dem, som äro vana att

röra sig med stora belopp; men dessa fattiga små kommuner hava sannoligen icke någon anledning att tänka eller tro på det viset. Det är emellertid sådana tankar, som ha lett vår budget till det läge, vari den nu befinner sig, och jag tror, att vi nu kommit därhän, att vi måste anlägga andra synpunkter, när vi slutgiltigt skola behandla utgiftsfrågor.

Herr statsrådet sade också, att det icke var begärt mera än som var alldeles oundgängligen nödvändigt. Ja, det är samma skäl, som alltid åberopas, då det är fråga om något lönekrav, nämligen att det alltid är oundgängligen nödvändigt. Därför måste man naturligtvis betrakta lönekraven i denna fråga lika som i alla andra, som varit före.

Här har talats om folkskollärarnas ställning till förslaget, och jag vill i detta sammanhang påpeka, för så vitt jag har fattat rätt, att folkskollärarna med stor majoritet förkastat förslaget.

Vidare sade herr statsrådet, att det icke kunde anses vara oskäligen löner, om man betalade 12 kronor för tjänstgöring en söndag. Det är möjligt, att man kan resonera så. Riksdagsmännen hava emellertid fått ligga i många år här i Stockholm, där det är mycket dyrare att leva, och därtill varit borta från sina hem, för ett arvode av 10 kronor per dag, och det ansågs från många håll vara för mycket. Nog kan man resonera på olika sätt i den här frågan och ändå synas hava rätt.

Den ärade talaren på Jämtlandsbänken sade, att det borde bliva så, att det finnes en person i varje samhälle, som kunde leda och höja kyrkomusiken. Ja, jag frågar den ärade talaren, om han möjligen tror, att man skulle få en person att flytta in till en församling och åtaga sig detta uppdrag för den lilla lön av 800 kronor per år, vilken här är föreslagen. Det är knappast troligt, att man i dessa tider för en sådan lön kan få personer med dylika förutsättningar, som vilja flytta in i en landsförsamling och försöka leva på den föreslagna lönen.

Förslaget är egentligen en ren lönefråga, och det visar sig också bäst därav, att när initiativet togs för utredning i denna fråga, var det icke fråga om kyrkomusikens eller kyrkosångens höjande. Det var icke de myndigheter, som egentligen hade denna fråga om hand, som framkommo med förslag, utan det var befattningshavarna själva, som framställde förslag. Det är först under utredningens gång, som man kommit underfund med att det skulle leda till kyrkomusikens och kyrkosångens höjande, om man antog en särskild lag för kantorer. Ja, det är ju möjligt och även troligt, att så skulle ske i en framtid, men inte lär väl deras kompetens, som nu sköta dessa befattningar, höjas därför att deras löner höjas? Ty det kan väl inte bli tal om, att man skall avskeda dessa, som oklanderligt och efter bästa förmåga skött sin tjänst. Det är en åtgärd, som jag inte tror vara möjlig att vidtaga, ty de allra flesta äro sannolikt anställda på sådana villkor, att de icke kunna avskedas, utan att verkligt tjänstefel föreligger. Dessutom är det med säkerhet omöjligt att finna kvalificerade personer i deras ställe. Dels torde dylika för närvarande inte stå att uppbringa i tillräckligt antal, och dels torde de föreslagna minimilönerna knappast anses tillräckliga för

Lagförslag om kantorer m. m.
(Forts.)

att så skulle ske. Enligt utskottets mening torde det nog vara lämpligast, att kommunerna som hittills efter råd och lägenhet få anställa personer, varvid fordringarna måste avpassas efter avlöningsvillkoren, och i det stora flertalet kommuner hava ju inga särskilda olägenheter yppat sig härav. Visserligen förelågo vid den tiden, då denna fråga först framfördes, starka skäl för kravet på en bättre social och ekonomisk ställning för dessa befattningshavare. Under de år som gått, har emellertid läget för större delen av de befattningshavare, detta lagförslag berör, helt förändrats, och man kan inte numera med fog säga, att läget är sådant, att behov av särskild lagstiftning på detta område föreligger. I de större kommunerna, där särskilda kyrkomusici böra vara anställda, torde frågan vara lätt att ordna. Där spelar något tusen kronor mer eller mindre ingen avsevärd roll i budgeten. I de många små kommunerna däremot skulle följderna av detta förslags antagande bliva mycket betungande.

Jag skall i detta sammanhang be att få påpeka, vad 1908 års sakkunniga säga i sitt betänkande: De ansågo, då löneroglering för organister och kantorer nu föresloges, att man borde återupptaga den gamla, före 1883 beträffande klockare vedertagna grundsatser om en skillnad emellan land och stad. I fråga om löner ansågo de sig icke kunna gå längre än till 200 kronor för organist och 100 kronor för kantorer. Stadssamhällena ville de helt och hållet utelämna. 1915 års kommitté höjde beloppet till 400 kronor för s. k. skolkantor och 1,000 kronor för s. k. självständig kantorsbefattning. 1920 års sakkunniga hava nu höjt dessa siffror till resp. 800 och 2,400 kronor. Det är alltså för skolkantorer 200 kronor år 1908, 400 kronor år 1915 och 800 kronor plus möjligt dyrtidstillägg år 1920, för självständiga kantorsbefattningar 1,000 kronor år 1915 och 2,400 kronor år 1920. 1908 års sakkunniga säga vidare: "Att minimilönen satts högre för organist berodde därpå, att utbildningskostnaderna för organist vore större än för kantor. Saken torde vara av ytterst ringa betydelse, då organist- och kantorsbefattning på landsbygden på få undantag när torde bliva förenade hos en och samma tjänsteinnehavare. En minimilön av 100 kronor för kantor kunde i mångas ögon förefalla liten men borde endast förekomma i små församlingar, som saknade orgel. I de större församlingarna, med särskild kantor, komme naturligtvis lönerna att sträcka sig vida utöver det fastställda minimibeloppet. — Annorlunda ställde sig vada utöver organist- och kantorsbefattning icke vore förenad med folkskollärartjänst. Här vore det svårare att ingripa i kommunernas hävdvunna rätt att sig själva beskatta, och det torde gränsa nära nog till det omöjliga att finna hållpunkter för minimilöner eller lönegrader, som låte sig rätt tillämpa, då man besinnade, att från de organister och kantorer, som hade att tjänstgöra i kyrka varje sön- och helgdag eller ännu mera, ginge en hel skala ned till sådana, som hade en jämförelsevis sällan påkommande tjänstgöring."

1915 års sakkunniga föreslogo, som jag förut nämnt, 400 kronor,

och över detta förslag yttrade folkskoleöverstyrelsen då: "Minimialv-löningen för kontor, som tillika vore folkskollärare, syntes väl avvägd med hänsyn till tjänstgöringens beskaffenhet och omfattning. Dock kunde överstyrelsen ej tillbakahålla den farhågan, att trots den koncentration av tjänsterna, som av de sakkunniga förordats, det icke skulle bliva möjligt för små och skattetyngda församlingar att utan avsevärda svårigheter i ekonomiskt hänseende med de medel, som enligt de sakkunnigas förslag skulle stå församlingen till buds, komma ut med den föreslagna minimialv-löningen."

Statskontoret yttrade över samma förslag: "Om än den föreslagna minimialv-löningen icke i och för sig kunde anses för hög, måste det dock med hänsyn till avlöningarnas nuvarande storlek, särskilt inom Visby och Skara stift, befaras, att ifrågavarande lönebestämmelser i många pastorat komme att kännas särskilt betungande. Det kunde därför ifrågasättas, om icke åt de myndigheter, som skulle hava att fastställa löne-reglering för kantorerna, borde inrymmas befogenhet att medgiva dispens från minimibestämmelserna, där de funne sådant av förhållandena påkallat."

Det är icke utan en ganska stor förvåning man jämför 1920 års sakkunnigas betänkande med ovannämnda yttranden. Icke nog med, att man fördubblat minimilönerna sedan 1915, utan man har också räknat med dyrtidstillägg härpå. Vad ett bifall till föreliggande lagförslag skulle betyda för mindre bärkraftiga, redan nu hårt skattetyngda kom-muner, det har man tydligen icke räknat med eller fäst sig vid.

Den fråga, som emellertid framför allt annat är ägnad att väcka allvarliga betänkligheter, är, att den nu föreslagna ordningen i vissa av-seenden skulle innebära ett icke påkallat ingrepp i de kommunala myn-digheternas självbestämningsrätt. Denna självbestämningsrätt har dock sedan långliga tider varit en hörnsten i svenskt samhällsliv, och jag tror inte man kan rubba på detta, utan att det skall hämnas sig. Det är att märka, att de för närvarande anställda befattningshavarna äro rent kommunala tjänstemän, som väljas på kyrkostämma och avlönas på sätt de särskilda kommunerna själva bestämma, varvid dock avlöningen skall bestämmas i skäligt förhållande till omfattningen av tjänstgöringen. De befattningshavare, som enligt förevarande förslag skulle anställas, komme däremot att intaga en helt annan ställning. Även de skulle visser-ligen i regel tillsättas genom val å kyrkostämma, men förslagets stadgan-de, att de skola vara kyrkliga tjänstemän, liksom även dess bestämmelser i övrigt, komme att giva kantorerna en gent emot kommunerna betydligt mera oberoende ställning och i viss mån göra dem till ett slags statstjän-stemän, allt under det kommunerna dock fortfarande skulle svara för de-ras avlöning. Vid löneförslagets upprättande är kommunens befogenhet dessutom ytterligare inskränkt genom föreskriften, att de föreslagna lö-nerna icke få understiga vissa i lagen angivna minimibelopp, olika för de olika förslagen. I förslaget har också införts den bestämmelsen, att inne-havare av självständig kantorsbefattning skall biträda å pastorsexpeditio-

Lagförslag
om kantorer
m. m.
(Forts.)

nen, där så erfordras, vilket stadgande i verkligheten innebär, att församlingarna åläggas anställa och avlöna skrivbiträden i praktiskt taget varje större samhälle, där självständig kantor finnes. Har man slagit in på den vägen, så är det endast ett litet steg till, att man ålägger alla pastorat att anställa och avlöna skrivbiträden å pastorsexpeditionerna. Enligt förslaget åligger det vederbörande församling att ställa erforderliga medel till förfogande för avlöning till biträde å pastorsexpeditionen. Vagrar församling att anslå medel eller äro anslagna medel otillräckliga, skall frågan underställas domkapitlet, som, förutom att det avgiver eget utlåtande, underställer Konungen frågan. Att församlingen skulle komma ifrån de krav vederbörande framställt är väl knappast att vänta. Ja, så har man föreslagit tillsättande av en kyrkofogde, som skulle liksom träda i kyrkovärdarnas ställe. Det ser verkligen ut, som om man velat ställa församlingen helt utanför de kyrkliga intressena. Jag tillåter mig fråga: kan sådant vara välbetänkt? En fattig kommun har ingen rätt att påkalla eller förhoppning att erhålla nedsättning av de löner, som nu äro föreslagna, och utsiktarna att erhålla nedsättning äro därför mycket begränsade och problematiska. Att giva statsmyndigheterna en i detalj ingående bestämmanderätt rörande avlöningar, för vilkas erläggande kommunerna äro ansvariga, är i detta fall icke riktigt eller lämpligt. Visserligen har i några fall så redan skett, då det gällt undervisning och hälsovård, alltså på områden, där ett påtagligt statsintresse av enhetlig reglering föreligger, men att utsträcka denna princip till att gälla även på förevarande område kan icke vara riktigt. Utan att vilja sätta i fråga domkapitlens goda vilja att underkasta de av kommunerna framlagda lönereglernas förslagen en objektiv prövning, torde man dock med tämligen stor säkerhet kunna utgå från att de vid denna prövning ofta skulle visa en viss benägenhet för att få lönebeloppen satta så höga som möjligt. Förutom en betydlig löneförhöjning skulle antagligen också följa skyldighet för kantorsdistrikten att utgiva dyrtidstillägg å grundlönerna. Hårtill kommer den i förslaget stipulerade skyldigheten för kommunerna att i vissa fall tillhandahålla bostad, vilket kan komma att tvinga kommunerna till en särskild i dessa tider betungande nybyggnadsskyldighet.

Skall man vidtaga en särskild lagstiftning för denna kategori, så blir, förmodar jag, nästa steg en särskild lagstiftning på en del andra områden. Det bleve många, som skulle framställa förslag härom, för den händelse detta lagförslag bifölles. Därtill kommer, att om vi i lag skola föreskriva tillsättandet av en tjänstemannaklass med benämning kantorer, så torde det ligga i sakens natur, att det också skall finnas orgelverk av en viss typ eller kvalitet, ty inte kunna vi väl tillsätta tjänstemän utan att samtidigt se till, att det finnes möjlighet för dem att på ett tillfredsställande sätt sköta sin tjänst. Alltså måste det ena lagförslaget medföra det andra.

Nu har emellertid denna forcerade lagstiftning nått ett sådant tempo, att jag tror det är skäl uti, att man något saktar farten och endast tager det allra nödvändigaste. Det behövs säkerligen litet andrum, för

att man skall kunna smälta allt. Hur man än betraktar detta lag- *Lagförslag*
 förslag, får man en känsla av att det är onödigt, i varje fall högst *om kantorer*
 olämpligt. Och det är min bestämda övertygelse, att skulle detta förslag *m. m.*
 upphöjas till lag, så komme församlingslivet att taga obotlig skada. *(Forts.)*
 Det skulle bliva ytterst svårt för många att förlika sig med tanken, att
 man nu har betänkligt inkräktat i vår självbestämmingsrätt. Jag ber
 därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bergqvist: Herr greve och talman! Efter det anfö-
 rande, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet här
 haft, varvid frågan klarlagts från alla väsentliga synpunkter, finnes
 icke mycket att tillägga. Det enda man kan göra är att understryka
 vissa punkter av vad han sagt.

Jag vill då först och främst framhålla, att här icke är fråga om att
 inrätta någon ny tjänstemannakår. Den uppfattningen har man mött
 på ett och annat håll inom riksdagskretsar. Man har sagt, att det här vore
 fråga om att skapa en alldeles ny kår av tjänstemän. Men det måste
 skarpt betonas, att så icke är fallet, utan att det allenast gäller att ny-
 organisera en kår, som redan finnes. Såsom framhållits utgör klockare-
 institutionen i Sverige en uråldrig institution. Dessa klockare, som av
 gammalt haft många bestyr, hava så småningom fått en förändrad ställ-
 ning, och deras officiella benämning är nu vanligen organist- och kyrko-
 sångare eller klockare. Nu föreligger ett förslag om att såväl ekono-
 miskt som administrativt ordna för denna kår. I ekonomiskt avse-
 ende är klockarkåren, eller, som jag vill kalla den, organist-
 och kyrkosångarekåren, mycket illa ställd. Somliga av befattningsha-
 varna i större församlingar hava visserligen fått rätt goda löneförmåner,
 andra åter igen tjänstgöra för en mycket ringa penning. Man har här
 sökt räkna ut, hur mycket en klockare har per gång, då han tjänstgör
 i kyrkan. Jag undrar, om det är riktigt att lägga en sådan syn på kloc-
 karnes lönefråga. Det är ju icke bara detta, att tjänstemannen inställer sig
 i kyrkan vid gudstjänsterna, utan han skall alltid vara till hands, när
 han behöves, och han är bunden hela året om. Man måste ju därför
 taga hänsyn till detta och icke utgå från den synpunkten, att han har en
 viss ersättning för varje gång han tjänstgör.

Det är som sagt mycket ojämnt ställt med avseende på de nuva-
 rande klockarnes avlöningsförmåner, och det lagförslag, som föreligger,
 avser att bringa en större likställighet och ett bättre avvägande till
 stånd i avseende på dessa löneförmåner. Men det är icke bara den
 ekonomiska sidan, som kräver en ny lagstiftning, utan framför allt är
 det frågan om dessa tjänstemäns ställning i församlingen. De bestäm-
 melser, som nu reglera deras skyldigheter och rättigheter, äro mycket
 gamla, spridda här och där och otillfredsställande med hänsyn till nu-
 varande förhållanden. Jag skall be att få framhålla, att det mycket
 ofta händer, att besvär beträffande organistens och församlingens för-
 hållande till varandra inkomma till domkapitlen. Nyligen har vid Luleå

Lagförslag
om kantorer
m. m.
(Forts.)

domkapitel avgjorts ett sådant. Det gällde församling, där organisten förklarar, att han icke ägde skyldighet att inställa sig vid jordfästningar, som icke ägde rum i samband med allmän gudstjänst, och hade uteblivit från flera sådana förrättningar. Detta resulterade i att kyrkorådet för honom utfärdade en instruktion, vari han ålades att tjänstgöra vid dylika extra förrättningar. Han överklagade kyrkorådets beslut — vilket även var bekräftat av kyrkostämman — och domkapitlet måste ställa sig mycket tveksamt till frågan, huruvida det skulle fastställa instruktionen eller om det skulle underkänna kyrkostämmans beslut. Någon vägledande lagstiftning i ämnet finnes icke, och prejudikaten gå i olika riktningar. Det är ju alldeles självklart, att icke en församling kan vara betjänad av att hava församlingsfunktionärer, om vilkas skyldigheter ingenting finnes bestämt. Det kan uppkomma många tråkiga situationer av ett dylikt förhållande. De stiftsstadgar, som finnas i de flesta stift och om vilka herr statsrådet också talade, äro rätt problematiska med hänsyn till sin legala giltighet. Det händer icke sällan, att klockare bestrida, att dessa stiftsstadgar skola betraktas såsom någon normerande lag för dem. Vilket fog de hava för ett sådant påstående, vågar jag icke avgöra. Jag konstaterar endast faktum, att slitningar i detta avseende förekomma.

Vad som nu emellertid väckt det största motstånd beträffande Kungl. Maj:ts förslag i denna fråga, det är naturligtvis den omständigheten, att man ansett, att församlingarnas intressen blivit trädde för nära. Det är då först fråga om de ekonomiska intressena. Utskottet har framhållit, att ett antagande av detta lagförslag skulle medföra, att många småkommuner bleve över hövan betungade. Nu kan det emellertid sättas ifråga, om detta påstående har verkligt fog för sig. Om man besinnar det medgivande, som finnes i lagen, att gå ned under den normala minimilönen ända till 400 kronor, och dessutom erinrar sig, att det är fråga om, att ett statsanslag på 100,000 kronor skulle beviljas, vilket naturligtvis då komme att användas till förmån för de mindre bärkraftiga församlingarna, så undrar jag, om man icke skulle kunna beräkna, att de ökade omkostnaderna för kantorernas avlönande i de flesta fall för de svagare församlingarna skulle bliva ytterst minimala. Och beträffande vad som här betonats, att kommunernas självbestämmanderätt skulle kringskäras, så är det alldeles visst, att man alltför mycket överdrivit detta. För det första tror jag, att den prövning, som från domkapitlens sida skulle ske med avseende på lönernas bestämmande, komme att bliva övertvägande av formell art. Domkapitlet hava intet intresse av att etablera konflikter med församlingarna. Det skulle då endast vara i sådana fall, då de senares beslut vore alldeles orimliga. Vidare tror jag ej heller, att domkapitlet skulle kunna tvinga en församling att gå längre än den vill. Jag undrar, ifall ärendet droges inför Kungl. Maj:t, om ens Kungl. Maj:t skulle kunna ålägga en församling något, som denna icke själv går med på. Jag har åtminstone tämligen fårska exempel från mitt eget stift, att den principen upprätt-

hållits, att när församlingen för sin del beslutat en sak, Kungl. Maj: *Lagförslag om kantorer m. m.* Jag tror alltså, att man icke får anse församlingarnas ekonomiska intressen och självbestämmanderätt vara alltför starkt hotade genom detta lagförslag. (Forts.)

Men församlingarna ha ock andra intressen än ekonomiska. De ha även ideella intressen. Utskottet synes vara villigt medgiva, att lagen i någon mån kunde befrämja dessa. Visserligen göres det även på denna punkt en viss reservation, men om man ser på början av utlåtnad, så tyckes det framskymta, att till och med utskottet tänkt sig, att lagen i någon mån skulle kunna befrämja församlingarnas ideella intressen, och det är tydligt, att så skulle ske. Som det nu är ställt med organister och kyrkosångare på landet, är det nog många platser, där man fått nöja sig med personer, som icke haft tillräcklig kompetens. Kyrkosången blir lidande härpå. När man vet, vilket betydande moment i gudstjänsten kyrkosången ändå är, och hur den kan bidra till lyfta sinnet och göra gudstjänsten till en verklig högtid, då är det enligt mitt förmenande underligt, om man icke vill söka göra något för att befrämja en kraftig kyrkosång i våra kyrkor. Om man vidare finge kantorer, som kände sin ställning tryggad och komme i åtnjutande av bättre ekonomiska villkor, så skulle dessa med den förbättrade utbildning, som också förutsattes i lagförslaget, givetvis komma att verka mycket för sångens och musikens odlande även på landsbygden. Man talar om "tråkigheten på landsbygden", som tyvärr är ett faktum. Jag undrar jag, om man icke har anledning att göra vad man kan för att avhjälpa denna och bringa trevnad även på landsbygden på det sätt man förmår. Det har framhållits av herr statsrådet, att folkbildningen ej har blott ett intellektuellt moment, utan även har och bör hava ett annat moment, ett moment, som ligger på känslans område, vilket man också mer och mer börjat inse. Här föreligger ett tillfälle att befrämja folkupplysningen i detta avseende, och det synes mig, att man borde begagna det tillfälle därtill, som i föreliggande förslag erbjuder sig.

Den siste ärade talaren, herr Larson, tolkade enligt min uppfattning detta lagförslag alltför strängt. Det framgick av hans anförande, som om en församling skulle kunna *åläggas* att inrätta kyrkofogdetjänst och att anställa kantorn som skrivbiträde på pastorsexpeditionen. Jag undrar ändå, om man kan tolka detta förslaget så, att det innebär en obligatorisk skyldighet för församlingarna att inrätta dessa tjänster, även om en myndighet eventuellt skulle anse dem behövliga. Jag tror det icke. Och att detta lagförslag, om det upphöjdes till lag, skulle komma att innebära en stor skada för församlingslivet, som herr Larson uttryckte sig, det är väl ändå överdrivet.

Klockare och präster hava sedan gamla tider stått sida vid sida i vårt land. I vanliga fall har förhållandet mellan dem varit gott. Någon gång har det kanske förekommit konflikter dem emellan. Men det är givet, att vi präster känna en viss samhörighet med klockarna och

Lagförslag om kantorer m. m.
(Forts.) således också hava en viss känsla för det här förslaget. Det är möjligt, att jag icke uppträtt i frågan, om jag icke vore präst. Men jag uppträder icke allenast därför, att jag är präst, utan också därför, att jag anser, att detta förslag för vårt gudstjänstliv och för församlingarna själva innebär stora fördelar och kan bli inledningen till en ny era med avseende på kyrkomusiken och med avseende på musiklivet och ungdomens inövande i sång i våra församlingar på landet.

Då jag har denna uppfattning, ber jag, herr greve och talman, att av fullaste övertygelse få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Herr Larsson, Jacob: Herr talman! Från statsrådsbänken har det här föreliggande lagförslaget vunnit ett så varmt och kraftigt understöd, att det nästan skulle kunna kännas litet kusligt att taga till orda för att gentemot detta försvara utskottets ståndpunkt. Men för min personliga del, det måste jag bekänna, har jag icke blivit övertygad av den bevisföring, som presterades ifrån statsrådsbänken, lika litet som av de*anföranden, vilka till förmån för Kungl. Maj:ts proposition hittills hållits. Jag är alldeles ense med statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet därom, att den första frågan man måste ställa sig här, det är: är denna lagstiftning behöblig? Och på den frågan har jag i likhet med samtliga ledamöter av första lagutskottet med undantag av de två, vilkas ståndpunkt ju kan anses vara bunden genom deras deltagande i kyrkomötets beslut, kommit till den uppfattningen, att denna lag icke är behöblig. Det medgives ju villigt, det har ju också utskottet medgivit, att de nu gällande bestämmelserna beträffande klockare, kyrkosångare och organister äro behäftade med åtskilliga bristfälligheter, och det lider intet tvivel, att dessa brister kunna och böra i rätt stor utsträckning avhjälpas. Men en annan fråga är: skola dessa brister avhjälpas på det sätt, som här är föreslaget? Då statsmakterna ingripa för att reglera förhållandena beträffande en viss tjänstemannakår, då har man ju i allmänhet att röra sig med förhållanden, där det gäller en i viss mån homogen tjänstemannakår. Finnes det en sådan här? Jag tror, att svaret måste bli ja. Vi ha här att röra oss med en samling befattningshavare, till vilka vi ha att räkna från de högst musikaliskt bildade och mest framstående kyrkomusiker i riket ända ned till de småskollärarinnor, som söndagligen utföra musik på en kammarorgel i en liten landskyrka. Jag kan, då det nu sättes ifråga, att man skall enhetligt reglera dessa förhållanden, inte komma ifrån det intrycket, att man vill uniformera för uniformitetens egen skull, utan att det i verkligheten förefinnes några tvingande skäl därtill, och för att nå denna enhetliga reglering gör man ett ingrepp i kommunernas självbestämmanderätt — det kunna vi inte komma ifrån — och ett ganska djupt sådant ingrepp. Statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har velat reducera betydelsen av den synpunkten därigenom att han påpekat, att kommunerna inte ens nu —

jag menar de kyrkliga kommunerna — ha fullständig självbestämmningsrätt i dessa stycken. Och den siste ärade talaren ville reducera betydelsen av denna synpunkt genom att göra gällande, att efter det föreliggande förslaget något avsevärt ingrepp i den kommunala självbestämmningsrätten icke komme att ske. Jag tillåter mig i all anspråkslöshet anse, att båda dessa ståndpunkter äro oriktiga. Det erkändes av den ärade talaren på Jönköpingsbänken, att församlingarna genom 1883 års förordning ha fått full och obeskuren frihet att efter föreliggande behov och med hänsyn till omständigheterna själva reglera klockarnas avlöningsförmåner. I det stycket är naturligtvis kommunernas självbestämmningsrätt i viss mån inskränkt, att kommunernas beslut i dessa frågor kunna, liksom alla andra, besvärsvägen underställas högre myndighets prövning. Men att här sker ett verkligt allvarligt ingrepp i kommunernas självbestämmningsrätt är alldeles uppenbart därutav, att själva beslutanderätten fräntages kommunerna och ersättes med en förslagsrätt.

Nu är jag visserligen mycket benägen att antaga, att domkapitlet vid prövning av dessa frågor skola ta all möjlig hänsyn till församlingarnas önskemål. Men det är dock en högst väsentlig skillnad i församlingens ställning nu och sådan den skulle bli efter det föreliggande förslaget. I detta sammanhang kan jag inte underlåta att erinra om att det dock här i första rummet rör en församlingsangelägenhet, och om något böra väl våra kyrkoförsamlingar bliva bibehållna vid en obeskuren självbestämmningsrätt i sina egna angelägenheter.

Vidare: kan denna lagstiftning anses behöflig med hänsyn till ett verkligt nöjaktigt ordnande av de här föreliggande frågorna? Jag tror det icke. Den effekt, som man här framhåller, skulle bli en följd av den föreslagna lagstiftningen: kyrkosångens och kyrkomusikens höjande och därmed en lyftning i församlingens gudstjänstliv o. s. v., ja, den skulle väl närmast kunna uppnås genom anställande av det slags befattningsmän, som här kallas för självständiga kantorer med verkligt musikalisk utbildning. Men i hur många fall tro herrarna, att våra svenska församlingar skola gå med på att inrätta självständiga kantorsbefattningar? Det skall bli högst få. Det blir naturligtvis förhållandet i de större städerna, de större förmögnare samhällena, där man redan nu, oberoende av all lagstiftning, sökt att genom hederliga avlöningsförmåner åt sig förvärva kapaciteter på det här området, och så kommer det också i fortsättningen att bli. Beträffande de självständiga kantorerna tror jag — och jag tror inte, att jag kan motbevisas i denna uppfattning — att denna lagstiftning är alldeles betydelslös. Det bestämmes en minimilön för självständiga kantorer på 2,400 kronor, vill jag minnas, och därtill kan komma bostad och även dyrtidstillägg. Tror verkligen någon, att denna minimilön kan vara så lockande, att man litet varstans här i landet kan tänka på att förvärva personer med den musikaliska utbildning, som måste krävas av en självständig kantor? Nej, förhållandet kommer säkerligen i fortsättningen att förbli sådant det hittills varit; det ojämförligt största antalet av dessa befattningshavare komma att inneha sina

Lagförslag
om kantorer
m. m.
(Forts.)

befattningar såsom bisysslor. Det är befattningar, som inte på något sätt kunna ta hela mannen i anspråk. Man har dem vid sidan av andra befattningar, och jag tror, att det i fortsättningen liksom hittills huvudsakligen kommer att bli inom folkskollärarkåren eller folkskolläraryrkåren som man kommer att söka innehavarna av dessa befattningar. För dem är en även ganska måttlig biinkomst eftersträfvansvärd. På den vägen tror jag, att man skall kunna få tillräckligt antal aspiranter till kantorsbefattningar med begränsad tjänstgöring, och i alla smärre församlingar och fattigare församlingar är det alldeles uppenbart, att man i framtiden fortfarande kommer att anse sig fullt belåten med att få befattningshavare av den lägsta kvaliteten.

Hur jag sålunda än ser denna fråga, kan jag inte finna annat än att den väsentligaste effekten blir, som utskottet säger, att församlingarna berövas sin självbestämningssätt på detta område och komma att betungas med högre utgifter. Det skall bli statsmyndigheterna som komma att bestämma icke blott över befattningshavarnas tjänsteförhållande, tillsättande och avskedande o. s. v., utan även i fråga om bestämmandet av lönerna, utan att man från det allmännas sida bidrar till dessa löner. Det skola församlingarna göra själva. Det sättes visserligen i utsikt, att ett understöd av allmänna medel skall komma de fattigare kommunerna till del, och för det ändamålet är, som vi veta, ett anslag uppfört på åttonde huvudtiteln. Men det anslaget kommer säkerligen att ha en mycket, mycket ringa betydelse med hänsyn till det ofantligt stora antal församlingar, som kommer att göra anspråk på att få understöd, om de över huvud taget skola kunna se någon möjlighet att fylla minimikraven i lönehänseende.

Detta är en församlingsangelägenhet, sade jag nyss, och vi få ju inte glömma, att det framförallt under senare tiden framförts såsom en kyrklig angelägenhet av ganska hög dignitet. Det sattes också av Kungl. Maj:t ifråga, att för underlättande av detta förslags genomförande anslag skulle beviljas av kyrkofonden. Men på denna punkt sade kyrkomötet nej. Kyrkofonden får icke användas för ett så rent kyrkligt ändamål som detta. Departementschefen har också beklagat detta förhållande och antytt, att effekten av kyrkomötets ståndpunkt i denna fråga säkerligen blir, att självständiga kantorsbefattningar i mycket ringa utsträckning komma att inrättas. Ja, det är nog så. Så ligger saken. Vi komma i fortsättningen som hittills att få räkna med kantorsbefattningar såsom bisysslor till andra befattningar, och då är det väl i alla fall orimligt, att inte församlingarna själva skola få bedöma det föreliggande behovet, själva avgöra, i vilken utsträckning de anse detta behov böra tillgodoses, utan att det skall ske genom lagstiftning. Tvångsbeskattning för kyrkliga ändamål är i och för sig en mycket osympatisk sak. Sådan förefinnes ju redan. Vi komma inte ifrån den, så länge statsmakterna uppehålla kyrkan såsom en tvångsinstitution, men att utsträcka tvångsbeskattningen för kyrkliga ändamål till den grad, som här är ifrågasatt, det tror jag näppeligen det stora flertalet av folk ute i landet skall

se med någon tillfredsställelse. Jag tror inte jag misstar mig, om jag vågar det lilla antagandet, att det är en viss känsla just av att tvångsbeskattning för kyrkliga ändamål är ganska osympatisk, som gjort, att man i det här ärendet fört fram ett annat motiv, som ju i och för sig skulle vara ägnat att verka sympatiskt. Man har här spelat ut ett allmänt kulturellt intresse. Man vill ställa kantorsinstitutionen i folkbildningens tjänst: kantorerna skulle genom sin verksamhet höja intresset för musiklivet, som ju onekligen är en mycket viktig kulturfaktor, och detta skulle också, som den siste ärade talaren nämnde, bidra till skingra tråkigheten på landsbygden. Man måste nog ha en ganska stark tro på lagparagrafers undergörande effekt, om man kan vänta sådana verkningar av det föreliggande lagförslaget. Naturligtvis, det vill jag erkänna, och jag vill med beklagande erkänna det, föreligger det en stor brist i vårt folks intresse för musikens och sångens kulturella innebörd. Men inte har det varit kyrkomusikers och kantorers undermålighet som varit skuld till detta, eller det förfall, vari man anser, att kyrkomusiken har råkat. Nej, orsakerna ligga på ett helt annat område. Det är klart, att vi med vemod måste se tillbaka på en svunnen tid, då det levde sång på svenska folkets läppar och man kunde få höra fiolerna ute på landsbygden. Men vad är det, som drivit detta på flykten? Ja, skall man nämna något, så vill jag nämna handklaveren och revyvisorna och åtskilligt annat. Men skall detta kunna motverkas på det här föreslagna sättet. Vad är det för funktionärer man har att lita till efter antagandet av denna lag? Alldeles precis samma slags funktionärer som hittills. Det kommer fortfarande att bli personer, som ha kantorsbefattningen som en bisyssla och som i många fall ha minsta möjliga musikaliska utbildning, och ha de inte hittills kunnat någonting verka för höjande av musiklivet, hur skola de kunna göra det hädanefter? Kan 800 kronors minimilön en så kraftig verkan åstadkomma? Det tillåter jag mig verkligen betvivla.

Nej, det finnes andra faktorer, till vilka vi måste sätta vår lit och som jag tror, att vi kunna påräkna i detta fall, och det är folkskolans lärare och lärarinnor. Redan nu ingår ju i folkskollärarytbildningen undervisning i sång och musik. Gör denna undervisning vid folkskollärrar- och lärarinneseminarier så nöjaktig som den någonsin kan bli! Väck där intresset hos de unga män och kvinnor, som skola gå ut att ta hand om våra barns uppfostran och utbildning, väck hos dem intresset för sångens och musikens kulturella betydelse, och de skola utan tvekel börja redan på det allra lägsta småskolestadiet att vänja barnen vid sång, och det är genom den ena generationen efter den andra av uppväxande folkskolebarn som vi skola återföra sången på svenska folkets läppar. För det ändamålet verkar denna lag enligt min mening icke ett tecken. Det mesta man kan säga är, att den möjligen icke skadar, men skall en så blygsam verkan verkligen vinnas genom uppoffring av församlingarnas självbestämmningsrätt? Jag tror, att vi på den frågan böra svara nej, och därför, herr vice talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Lagförslag
om kantorer
m. m.
(Forts.)*

Lagförslag om kantorer m. m. (Forts.) Herr J o h a n s s o n, J o h a n B e r n h a r d: Herr talman! Jag tillåter mig att yttra några ord till förmån för den kungl. propositionen, och jag gör det, därför att jag anser det förslag, som här är framlagt, innebära betydliga fördelar framför den ordning, som nu är rådande på här förevarande område.

Utskottet säger på ett ställe i sitt utlåtande, att det icke skulle förefinnas något allmänt behov av en lagstiftning på detta område och att denna lagstiftning icke skulle beröra det allmänna så synnerligen mycket. Ja, det beror på vad man vill inlägga i detta ord. Det är dock en lagstiftning, som berör alla kyrkoförsamlingar i hela vårt land, och man kan inte komma ifrån, att de löneförhållanden, som det här gäller att reglera, för närvarande äro synnerligen ojämna och i många fall orättvisa. Jag vill bara peka på det förhållandet, att, i olikhet med vad som gäller för kyrkoherdar, där församlingen har underhållsskyldigheten för prästgården och dess byggnader, klockarna själva få underhålla sina byggnader på klockargårdarna. Detta leder med nuvarande höga byggnadskostnader därhän, att det finnes pastorat, där större delen av klockarens löneinkomster åtgå till underhållet av byggnaderna på klockarbostället. Å andra sidan finnes det pastorat, där jordbruket är så bra och ger en så stor inkomst, att denna inkomst måste sägas vara orättmätigt hög, under det att andra befattningshavare i samma ställning sitta med rena svältlöner. Det råder sålunda en ojämnhet i lönehänseende på detta område, som det är av synnerlig vikt att få rättad.

Jag är övertygad om att ifall det varit en större kår av tjänstemän, som det här gällt, hade vi säkerligen fått höra starkare och bestämdare röster höjas beträffande deras löneförmåner än här varit fallet. Vad boställena beträffar, innehåller det kungl. förslaget givna fördelar ifråga om ordnandet av dessa. Det medgives församlingarna rätt att, sedan behörigt område avskiljts från klockarboställe, till bostad åt kantorn, få försälja detsamma eller på annat sätt utnyttja det. Jag anser detta innebära så givna fördelar, att jag av dessa skäl kan gå med på det kungl. förslaget.

Men det är inte bara dessa rent praktiska skäl, som för mig få vara avgörande, utan även det förhållandet, att strävandena för kyrkosångens och musiklivets höjande i församlingarna enligt min uppfattning främjas i synnerligen hög grad genom antagandet av denna kungl. proposition. Det torde väl kunna sägas vara så för närvarande, att kyrkosången och kyrkomusiken på många håll skötas synnerligen väl, på andra håll visserligen ganska bra, men dock något lamare. Det kungl. förslaget ger möjligheter till ett ordnande av denna angelägenhet, och för kantorerna innehåller lagen tjänstgöringsbestämmelser, som ge åt församlingarna möjlighet att få värdefullt biträde av kantorerna just på de områden, där de äro satta att verka, en medverkan och ett samarbete, som kan äga rum på ett helt annat sätt än nu är möjligt. Och det går inte att lita till det enskilda initiativet i församlingarna, vilket utskottet hänvisar till, utan

det behöves en ledare på detta område, och ett sådant ledarskap kan en kantor få, om det ges honom möjligheter i detta avseende.

Utskottet har såsom ett av sina huvudargument pekat på att kommunernas självbestämmningsrätt skulle sättas i fara. Jag har läst detta betänkande, men har, ehuru gammal kommunalman, icke kunnat finna, att man här gör ett så hårt ingrepp i kommunernas självbestämmningsrätt, att vi av den anledningen skulle avslå förslaget. Det skulle väl då snarare ske därför, att lagförslaget innehåller bestämmelser om minimilön för kantor. Men det är ju icke något ovanligt, att sådana bestämmelser införs. Det är ju inte mer än två år sedan vi antogo en lag om barnmorskor, däri minimilön likaledes är fastställd.

Det här föreliggande förslaget har undergått en synnerligen noggrann och allsidig förberedande behandling. Det har varit föremål för kommittéutredning i många år. En hel del resolutioner ha antagits i frågan, och deputationer ha gjort framställningar i ärendet. Det har varit föremål för behandling av särskilda sakkunniga, där även lekman-naintresset har fått göra sig gällande, det har varit föremål för behandling vid kyrkomötet, och förslaget har blivit av kyrkomötet antaget. Vid utlåttandet äro nu också fogade reservationer av herrar Hederstierna och Rogberg, vilka båda deltagit i ärendets behandling på ett tidigare stadium, och jag är övertygad om att dessa reservationer icke skulle ha gått med på förslaget, om de icke, efter den omsorgsfulla granskning och behandling de varit i tillfälle att ägna detsamma, skulle ha funnit det värt att antagas. För min del anser jag detta lagförslag innebära så givna företräden framför den nuvarande ordningen, att jag anser att vi böra antaga den kungl. propositionen, och jag är också övertygad om, att i fall vi icke göra det nu, dröjer det kanske inte länge, förrän vi få ett förslag, som för församlingarna medför större kostnader än det nu föreliggande.

På grund av vad jag här uttalat tillåter jag mig, herr talman, yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts proposition i ämnet.

Herr Ekman, Karl Johan: Herr talman, mina herrar! Jag begärde ordet, då herr Larson i Lerdala talade om, att det här uteslutande vore en lönefråga, vilket bevisades av, att det varit kyrkomusikerna själva, som år 1900 petitionerat i frågan. Utskottet har även varit inne på denna tankegång, då det på sidan 21 i betänkandet säger:

”Då år 1900 det första initiativet togs till de utredningar, som till sist resulterat uti det nu föreliggande lagförslaget, anfördes icke heller önskvärdenheten av kyrkosångens och kyrkomusikens höjande som det huvudsakliga skälet för en ändring i de bestående förhållandena på detta område. Ej heller utgick nämnda initiativ från de för kyrkomusikens utveckling närmast ansvariga kommunala och kyrkliga myndigheterna, utan från de för den kyrkliga sången och musiken anställda befattningshavarna själva.”

Lagförslag
om kantorer
m. m.
(Forts.)

Lagförslag
om kantorer
m. m.
(Forts.)

Jag ber att få rätta denna missuppfattning. Läser man dessa befattningshavares petition av år 1900 skall man finna, att de visserligen begärde en lönerreglering, men att de i främsta rummet sköto fram frågan om en omgestaltning av hela den ifrågavarande institutionen i syfte att få kyrkomusiken och sången bättre tillgodosedda. Denna del av deras petition utmynnade i följande hemställan: "att under prövning måtte tagas frågan om avskaffande av klockarinstitutionen och tillsättande i dess ställe i varje församling av lagligen examinerad organist och kantor, samt att härom måtte avlätas nådig proposition till Riksdagen."

Dessa petitionärer höllo sig således icke uteslutande, såsom utskottet och herr Larson i Lerdala velat göra gällande, till frågan om deras egen lönerreglering, utan det förefanns ett starkt intresse att få frågan iagd på en helt annan bog än förut, för att därigenom kyrkomusiken, sången och hela det gudstjänstliga livet måtte kunna höjas. Det var deras huvudintresse, och ur den synpunkten måste frågan här ses.

Jag ber således, herr talman, att ytterligare få understryka nödvändigheten av, att denna fråga nu blir ordnad. Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr O l o f s s o n: Herr talman! Enär jag haft äran vara med som s. k. sakkunnig vid den förberedande behandlingen av förevarande fråga, skall jag be att nu få yttra några ord i densamma.

Då frågans vikt här särskilt betonats från kyrkligt håll, vill jag säga, att jag har sett den mera ur lekmanasynpunkt, och jag anser, att större intresse och förståelse för sång och musik i allmänhet ute på landsbygden kommer att vinnas genom Kungl. Maj:ts förslag. Jag har inga nya skäl att framföra, ty alla skäl äro förut framhållna särskilt av herr eklestistikministern i hans första anförande här i dag. Jag tycker, att detta anförande innehöll så många åskådliga bevis för nödvändigheten av, att vi nu verkligen lösa denna fråga, så jag har, som sagt, ingenting att tillägga härutinnan. För mig står denna fråga som en stor ordningsfråga. Det går icke att komma ifrån, att vi ha det trassligt ställt för närvarande mellan klockarna å ena, prästerna å andra och även församlingarna å den tredje sidan, kan man säga. Det går icke att i framtiden hålla på härmed, såsom det nu är, utan någon ordning måste det bli. Då är frågan: kunna vi tro, att vi skola komma i ett bättre läge än det nuvarande, om vi icke vidtaga några särskilda åtgärder. Jag tror det icke. Jag tror, att skollärarna så småningom komma att skilja sig från klockarefrågan, därest vi icke kunna på något sätt och i någon mån uppmuntra saken för deras vidkommande. Huru kommer frågan sedan att ställa sig? Tror man, att det sedan skall bli billigare för fattiga kommuner? Jag tror det icke. Jag tror, att det är nödvändigt för att upphjälpa denna sak, för de fattigare kommunerna, att man går med på det här framlagda förslaget. Man ser, att riksdagen anslår penningar gång på gång, och även i år begäres under åttonde huvudtiteln ett belopp av 340,500 kronor, varav å extra stat för år 1922 skulle utgå ett belopp av 113,500

kronor. Ja, så gör man, när det gäller den stora orkestermusik, men vad få vi på landsbygden höra av denna orkestermusik? Jag har icke hört en ton ännu, fastän den pågått i många år. Jag tror, att det kommer att dröja, innan de små kommunerna få höra någon ton från det hållet.

*Lagförslag
om kantorer
m. m.
(Forts.)*

Man talar om "tråkigheten på landet"! Ja, när det gäller denna, lägger man armarna i kors och vill icke göra någonting, men när det gäller de stora samhällena, gör man allt möjligt. Då samlar man medel genom konserter och nöjeställningar av varjehanda slag och inhöstar penningar i de stora städerna, men vad får man på landsbygden? Jo, man får bara tråkigheter, kan man säga. Jag tror, att lagutskottet alltför lättvindigt lagt sin hand på denna fråga. Jag vill bara peka på, vilka luntor, som åstadkommits i utredningssyfte i denna fråga av regeringsrådet Thulin, en utredning, som innehåller omkring 800 sidor och som, såsom vi veta, är mycket noggrant utförd. Det har sagts mig, att lagutskottet avfärdat denna fråga på endast 20 minuter, och det anser jag vara nog så lättvindigt. Jag tror, att lagutskottet bort taga denna fråga litet allvarigare än det gjort.

Jag vill nu icke längre uppehålla kammarens tid, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition i denna fråga.

Herr B r u h n: Jag begärde ordet kanske särskilt därför att jag menar, att ett ord i denna fråga borde bli sagt från en präst i aktiv tjänst, ty vi präster ha ju så mycket att göra med våra bröder klockarna.

Jag har icke kunnat undgå, då jag läste utskottets betänkande, att få det intrycket, att det är ett övermåttan besynnerligt utlåtande. Utskottet erkänner, att de bestämmelser, som gälla klockare, för närvarande äro spridda i en mängd olika författningar och att en stor brist råder i lagstiftningen. Men icke desto mindre säger utskottet, att man i det stora flertalet kommuner i vårt land utan större olägenhet funnit sig uti de rådande förhållandena. Själv har jag på grund av dessa bestämmelsers otydlighet för några år sedan i den församling, där jag då tjänstgjorde, varit med om en större process, som nästan blivit riksberytad. Processen gällde klockarens tjänsteäligganden, och densamma genomgick alla instanser, utan att man ändå fick något besked. Man svarade nämligen till sist, att den nuvarande lagstiftningen vore så dunkel, att man icke kunde giva något besked i saken.

Det andra, som synts mig märkvärdigt i utskottsbetänkandet är, något som också kraftigt framhållits av herr ecklesiastikministern, ett yttrande på sidan 21, som lyder så: "Att märka är också, att i de kommuner, där ett livligare intresse för sång och musik av en eller annan anledning förefunnits, detta mycket väl har kunnat utvecklas och underhållas utan stöd av en reglerande lagstiftning". Jag påstår, att de församlingar, där det är så lyckligt ställt, äro få i vårt land och att de andra, där man har intresse i den vägen men icke har någon ledande

Lagförslaget kraft, som så att säga kan sätta tändstickan till detta intresse för att få en låga, äro de flesta. Huru har man kunnat behandla denna fråga så nonchalant, som utskottet gjort?

m. m.
(Forts.)

För det tredje anser jag följande vara märkvärdigt, som förekommer litet längre ned på samma sida 21 i utskottets betänkande. Därför att initiativet till förbättringar i detta hänseende år 1900 utgick från klockarna själva och icke från kommunala och kyrkliga myndigheter, anser man, att det icke har mycket att betyda. Var skulle vi ha stått på många andra områden, om icke initiativet till bättre förhållanden utgått just från deras håll, som varit fackmän på ifrågasvarande område?

Det främsta skäl, som från utskottets sida anföres mot det föreliggande förslaget, är, att det skulle ingripa i de kommunala myndigheters bestämmanderätt, och om denna rätt i ifrågasvarande punkt säger utskottet på sidan 22: "Under det att för närvarande, såsom ovan omnämnts, varje kommun har rätt att inom rimliga gränser bestämma de avlöningsbelopp" o. s. v. Huru ha nu kommunerna praktiserat denna rätt att inom "rimliga" gränser bestämma avlöningsbeloppen? Jo så, att i 71 kommuner klockarna år 1915 hade under 100, säger ett hundra kronor, trots det att de tjänstgjorde varje sön- och helgdag. På detta sätt ha kommunerna begagnat sin självbestämmanderätt. Det synes mig icke vara så omotiverat att göra något litet intrång i kommunernas självbestämmanderätt på detta område.

Den ene av reservanterna, herr Rogberg, har vidare påpekat att, även om detta förslag skulle bli va lag, kommunerna kunna nedbringa lönen till 400 kronor om året. Kan det verkligen anses vara orimligt begärt, att en kommun betalar sin klockare, som tjänstgör varje sön- och helgdag, 400 kronor om året?

Om man därtill lägger den utsikt, som öppnats därigenom, att i årets statsverksproposition begäres, att riksdagen skall anslå medel till understöd åt synnerligt skattetyngda kommuner, tror jag icke, att våra kommuner skulle bli över hövan ekonomiskt betungade genom detta förslag.

En följd av de nuvarande förhållandena är, såsom antydes på sidan 25 i utskottets betänkande, att var femte, säger var femte, organist-tjänst bestrides av oexaminerade personer. Det vore väl ändå en härlig sak, om det i varje församling finnes en examinerad, kompetent person att taga hand om det musikaliska intresse, som otvivelaktigt finnes snart sagt i varje församling.

Nu ligger denna fråga så, att efter 20, säger tjugu års utredning ett förslag framlades inför kyrkomötet av den socialdemokratiska regeringen. Detta förslag har blivit fullföljt av den nuvarande regeringen, och kyrkomötet har godkänt det. Jag tycker, att detta förslag är ett synnerligen starkt förslag.

Må det till sist tillåtas mig att läsa upp några rader av ett brev från en klockare, som skriver så här: "Skulle frågan komma att falla nu i riksdagen, blir förtvivlan och modlösheten mycket stor inom kåren, enär vi icke i mannaminne varit föremål för riksdagens välvilja, icke ens med ett

dyrtidstillägg. (1883 års beslut, när lönerna gjordes godtyckliga, kan icke anses välvilja.) Riksdagen har däremot visat stor välvilja emot alla andra kårer. Man kan knappt undgå göra sig frågan: Äro vi icke värda en anständig utkomst? Vi hava fått oss både dryga och dyrbara utbildningsfordringar föreskrivna av riksdag och kyrkomöte; därför böra väl också dessa känna sig manade att förse oss med en anständig bärgning”.

*Lagförslag
om kantorer
m. m.
(forts.)*

I anslutning till detta uttalande vill jag för min del rikta en varm vädjan till denna kammars ärade ledamöter, att de ville avslå utskottets hemställan och bifalla Kungl. Maj:ts proposition.

Herr L i n d h a g e n: Jag skall endast tillåta mig att, närmast för den händelse frågan faller vid denna riksdag, efterlysa en liten fråga, som jag annars tänkt beröra vid behandlingen av §§ 32 och 34.

Förhållandet är nämligen det, att vid 1910 års riksdag bägge kammarna på motion av mig beslöto att till Konungen avlåta en skrivelse om lika rätt för kvinna som för man att söka och innehava klockarbefattning. Det var år 1910, säger år 1910. Saken har sedan efterlysts på många sätt, men det har icke blivit något av den. Fastän det icke i den kungl. propositionen finnes något särskilt uttalat därom, har det emellertid nu i föreliggande förslag insmugglats några bestämmelser till lösning av denna fråga. Av § 32 finner man, att kantorsbefattning må sökas även av kvinna, men att kantorsdistrikten dock, då det icke är fråga om skolkantorsbefattning, vid befattningens ledigförklarande skola kunna bestämma, att befattningen må sökas endast av män. Dessa besynnerliga kantorsdistrikt ha jämväl att bestämma, att befattning må sökas av kvinna, endast så vida hon är ogift. Allt detta kunna de bestämma. Rätten för kvinna att söka och innehava befattning av det slag varom här är fråga, bör emellertid absolut vara densamma över hela riket och icke bero på den större eller mindre efterblivenheten i olika kommuner ifråga om iakttagande av kvinnans rättigheter.

I § 34 betonas, att kantorsbefattningen på vissa ställen kan uppdelas, så att även klockarbefattningen kommer att kvarstå i sin gamla nakenhet, och även om den senare befattningen gälla samma föreskrifter. Med andra ord: 1910 års skrivelse som begärde full likställighet mellan kvinna och man, besvaras på det sättet, att kvinnan får en fjärdedels eller möjligen en halv rätt.

Om frågan nu faller vid denna riksdag, vill jag ha sagt, att, om densamma återkommer i en helt annan form eller med ändring endast i vissa detaljer, 1910 års riksdags vägledning måtte lända till efterrättelse och icke den kungl. propositionens vägledning. Vad själva saken beträffar, skall jag, herr talman, då jag är mycket tveksam — jag har sällan varit så tveksam, på vilken sida jag skall ställa mig — be att få ytterligare avlyssna diskussionen.

Herr S a n d e g å r d: Till de svepskäl, lagutskottet anfört, lade herr

Lagförslag
om kantorer
m. m.
(Forts.)

Jacob Larsson ännu ett, då han talade om denna tjänstemannakårs heterogena sammansättning. Ja, det är också ett skäl för att motsätta sig ett förslag, som bland annat så småningom väl skulle komma att afhjälpa denna heterogenitet! För övrigt vill jag nu för min del, då så mycket redan blivit sagt i denna fråga, inskränka mig till ett par allmänna reflexioner.

Hela detta betänkande har på mig gjort det intrycket, att orden tydligtvis äro till för att dölja tankarna. Såsom huvudskäl mot förslaget anför utskottet, att det skulle ingripa i kommunernas självbestämmanderätt. Hållbarheten och betydelsen av det skälet är redan belyst. För min del anser jag, att, om det kan påvisas, att det föreligger ett bestämt och viktigt stats- och allmänt kulturintresse, i detta fall ett kyrkomusikaliskt intresse, man väl ändå får jämka en liten smula även på den kommunala självbestämmanderätten, som man nu så plötsligt blivit så rädd om även bland utskottets socialdemokrater. Det förefaller ändå icke vara en privatsak tills vidare, icke ens en kommunal privatsak, huru det kyrkomusikaliska momentet — en mycket väsentlig del i vår kyrkas gärning, icke minst på landsbygden — tillgodoses och huru dessa befattningshavares berättigade anspråk på en mot deras uppgifter svarande ställning och en anständig lön för sitt arbete tillgodoses. Om det icke är under all kritik på alla håll, om man på åtskilliga håll finner ett uselt tillstånd bra som det är, torde det vara icke endast ett kyrkligt utan även ett stats- och kulturintresse att lägga förhållandena en smula tillrätta både med tanke på dessa befattningshavare och den sak de representera. Det smakar nästan någonting av cynism, när man läser utskottets ord om obehövligheten av en reglerande lagstiftning här och erinrar sig, något som också för utskottets ledamöter bör vara väl bekant, vad t. ex. min ärade kollega kyrkoherde Bruhn alldeles nyss anförde ifråga om lönerna för dessa befattningshavare på många håll och ifråga om kompetensen. Utskottet skriver med fakta för ögonen på följande sätt: "Enligt utskottets förmenande torde det därför vara lämpligast, att såsom hittills åt kommunerna själva överlämna att efter råd och lägenhet anställa personer med erforderliga kvalifikationer, varvid fordringarna inom en viss gräns givetvis måste anpassas efter de lönevillkor, som kommunerna hava möjlighet att erbjuda".

När man läser detta, ser man i andanom till och med något än värre än vad herr Jacob Larsson tyckte vara något så rysligt: den där småskolläraryrinnan och kammarorgeln i den lilla landskyrkan! Utskottet vill av någon anledning tydligen icke någon ändring till det bättre. Man brukar ju annars i vanliga fall icke förkasta det goda, därför att man icke kan få det allra bästa, och utskottet har dock icke kunnat bestrida, att förslaget i väsentliga delar innebär en förbättring i nu gällande ordning.

Herr Jacob Larsson kom till sist till vad det kanske för majoriteten i utskottet gällt: statskyrkan. Jag vill icke diskutera den saken med herr Jacob Larsson, och jag anser den över huvud taget icke böra

diskuteras i detta sammanhang, jag vill endast konstatera faktum. Det var således till sist där, som skon klämdes!

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till herr Hederstiernas reservation och avslag på utskottets hemställan.

Lagförslag
om kontorser
m. m.
(Forts.)

Herr Larsson, Jacob: Jag ber om ursäkt, att jag ännu en gång nödgas taga till orda för att bemöta vissa anmärkningar, som framkommit mot utskottets sätt att behandla ifrågavarande proposition.

En ärad talare på Jämtlandsbänken framkastade det påståendet, att utskottet icke ägnat annat än en högst obetydlig tid, jag vill minnas han nämnde 20 minuter eller en halvtimme, åt behandlingen av denna sak. En ärad talare på Kristianstadslänsbänken beskyllde utskottet för att i detta ärende hava handlat lättvindigt, och ungefär samma beskyllning kom fram från den siste ärade talaren. Jag ber att å utskottets ledamöters vägnar vördsamt, men alldeles bestämt få protestera mot, att utskottet på något sätt skulle lättvindigt behandlat denna fråga. Gent emot den ärade talaren på Jämtlandsbänken vill jag erinra, att frågan avgjorts inom utskottet efter en principdebatt. Man får icke bedöma utskottets sätt att behandla frågan efter den tid, som förflutit för behandlingen, utan efter vad som under handläggningen förekommit. Jag vill upplysa den ärade talaren om, att denna proposition varit föremål för en mycket ingående och allvarlig principdebatt och att, då utskottets majoritet efter den principdebatten kom till det resultat, att propositionen av principiella skäl borde avstyrkas, det icke för utskottet fanns någon anledning att ägna propositionen en tidsödande detaljbehandling. Gent emot det yttrande, som fälldes av den ärade talaren på Kristianstadslänsbänken vill jag erinra om, att man tydligtvis kan läsa, vad som står tryckt, på många olika sätt. En ärad talare på Älvsborgslänsbänken sade, att orden här voro till för att dölja tankarna. Nej, utskottets bestämda tankar hava här kommit till uttryck, och vill man läsa riktigt, kan man icke misstolka på sätt som här skett. Vad utskottet velat framhålla är, att från församlingarnas sida intet som helst behov av denna lagstiftning blivit framfört. Det är detta, som ligger i utskottets uttalande och ingenting annat. Det är därför, som utskottet ansett sig med full rätt kunna påstå, att något *allmänt* behov icke gjort sig gällande. Jag har endast velat konstatera detta gent emot de anmärkningar, som framkommit mot utskottets betänkande.

Medan jag har ordet vill jag erinra herr Sandegård om, att jag icke anser det vara något förskräckligt med den där småskollärarynnan, som skötte kammarorgeln i den lilla landskyrkan. Tvärtom anser jag det vara en mycket riktig och förnuftig anordning, där en sådan finnes vara för ändamålet tillräcklig.

Herr statsrådet Bergqvist: Herr greve och talman, mina herrar! Med anledning av herr Lindhagens anmärkning skall jag be att få erinra om, att i den kungl. propositionen står följande att läsa:

Första kammarens protokoll 1921. Nr 22.

Lagförslag om kantorer m. m. (Forts.) "I detta sammanhang föranlåtes jag erinra därom, att jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 27 maj 1919 sakkunniga tillkallats att inom justitiedepartementet biträda med utredning av frågan om beredande av utsträckt behörighet för kvinnor att vinna tillträde till civil stats-tjänst. Sedan nämnda utredning slutförts, torde det böra tagas under övervägande, om det icke kan finnas lämpligt, att de bestämmelser, som med anledning av utredningen kunna varda utfärdade för kvinnliga stats-tjänare, i tillämpliga delar jämväl böra göras gällande för kvinnliga kan-torer".

Vidare ber jag att få nämna några ord med anledning av vad under diskussionen förekommit. Jag skall då först vända mig mot herr Lar-son i Lerdala. Jag vill till en början taga fasta på den ljuspunkt, som fanns i hans yttrande. Han började med att säga, att han, då han åter-vände till verkligheten från den skildring jag givit av förhållandena, så-dana man skulle vilja önska, att de vore, icke där fann sig riktigt till rät-ta. Han möttes nämligen av en allt för stark kontrast. Men ligger icke just i denna kontrast ett påtagligt motiv för behovet av den ändring, som den kungl. propositionen föreslår? Är verkligheten sådan, att den icke motsvarar vad den bör vara, så kan jag icke se annat än att man så snart som möjligt bör söka bringa den i överensstämmelse med vad man anser densamma böra vara.

Både herr Edward Larson och herr Jacob Larsson upprepade, vad som är själva grundmotivet i utskottets betänkande, nämligen att genom det framlagda förslaget ett alltför starkt ingrepp skulle göras i kommu-nernas självbestämmanderätt, och att de nya kontorerna skulle komma att ändra karaktär. Från att förut hava varit kommunala tjänstemän skulle de nu bli ett slags kvasistatstjänstemän. Jag ber att få erinra om vad jag i denna punkt yttrade i mitt första anförande. Det ligger en bestämd överdrift i dessa herrars påståenden. Skillnaden mellan de förhållanden, som nu råda, och dem, som skulle komma att äga rum, om det kungl. förslaget bifalles, är högst oväsentlig.

Kommunernas självbestämmanderätt lider redan enligt hittillsva-rande bestämmelser intrång i åtskilliga avseenden, exempelvis i fråga om tjänsternas tillsättande och löneförhållandena. Endast i vissa avseenden har nu en formell ändring föreslagits. Mest påtaglig väl ifråga om minimilönerna. Tillämpningen av dessa minimilöner skulle emellertid i vissa fall och i sista hand vara beroende på Kungl. Maj:ts prövning, och jag har i mitt första anförande uttalat min övertygelse om, att Kungl. Maj:t endast i trängande nödfall skulle komma att avvika från vad för-samlingarna själva ansett rätt och billigt. Frågan om minimilönerna spelar emellertid för hela denna sak en utomordentlig roll. Ty om man verkligen skall kunna räkna med, att personer med musikaliskt intresse och musikalisk bildning skola vilja ägna sig åt ifrågavarande sysselsätt-ning, så måste man se till, att dessa kunna i förväg något så när veta vilka löneförmåner de kunna påräkna. Här fordras därför en bestämd, orga-nisatorisk och ekonomisk grundval att bygga på.

Då herr Jacob Larsson talade om tvångsbeskattning för kyrkliga ärenden, vill jag säga, att det icke alls är fråga om någon starkare beskattning än den som för närvarande äger rum.

Herr Edward Larson talade, såsom helt naturligt är, om de smärre, skattetyngda kommunerna. I det föreliggande förslaget har emellertid en bestämd hänsyn tagits till dem. Man kan säga, att nästan på varje punkt har ett alldeles särskilt avseende fästs vid dem. Den föreslagna minimilönen 800 kronor föreslås kunna sänkas för sådana kommuner, där detta behöves. Likaledes är det uttalat, att beträffande kompetensvillkoren avvikelser för dessa kommuner kunna ske. Det har alls ej varit fråga om att avskeda de nuvarande tjänstemännen i något fall. Tvärtom har det framlagts förslag till rimliga modifikation, som göra det möjligt att bibehålla de nuvarande befattningshavarna.

Herr Larson i Lerdala har sagt, att förhållandena nu ändrat sig, så att behovet av den löneförbättring, som ifrågasatts, ej längre skulle vara för handen. Faktum är emellertid, att i detta nu på många ställen vederbörande åtnjuta en årlig avlöning av endast 100 kronor och därunder eller icke fullt 2 kronor var gång de tjänstgöra.

Gentemot vad herr Jacob Larsson sagt, att man svårigen här kan för närvarande tala om någon "kår", vill jag svara, att, så vitt man med kår menar samtliga de befattningshavare, som i sin gärning hava ett gemensamt mål, så finnes det här en kår, låt vara att den ej är organiserad. Men just här är det av betydelse att väcka medvetandet om en kår, låt vara att den utgöres av en samling vitt skilda personer, så som herr Jacob Larsson framhöll, från högt stående kyrkomusici till anspråklösa skollärarynnor. Det gäller att i detta fall samla ihop dem alla, på det att de stora kunna stödja de små, så att de senare ej bli allt för mycket förbisedda.

Herr Jacob Larsson har också sagt, att förslaget går ut på att uniformera. Men det går ut på raka motsatsen, det går ut på att uppdelade befattningshavarna i olika kategorier, att avpassa den musikaliska utbildningen efter dessa och efter de olika behoven på olika orter, något som man hittills underlåtit.

Herr Jacob Larsson tilltrorde sig slutligen att kunna förutsäga, huru det för framtiden skulle gestalta sig, ifall det föreliggande förslaget godtoges. Men det var en profetia i mörka färger han gav oss. Jag vet dock ej, varför man skall se just denna sak så mörkt. Det gäller här en kategori människor, vilka i regel äro entusiastiska för sin gärning och ledas av ideella synpunkter. Få de blott en ordentlig handräkning från det allmännas sida, skola de nog göra sitt bästa.

Jag slutar med att betona, att det här gäller ett område, där det behöves reda och ordning för att den sak det är fråga om skall kunna främjas och för att samarbetet mellan arbetare och arbetsgivare, mellan församling och befattningshavare skall vila på fasta grundvalar. Här föreligger en angelägenhet, där det gäller att skipa billighet och rättvisa mot en klass av det allmännas tjänare. Här föreligger ett tillfälle att,

Lagförslag
om kantorer
m. m.
(Forts.)

Lagförslag på samma gång man gagnar kyrkomusiken, man också lämnar ett betydelsefullt bidrag till förädlande av vårt folks känslö- och nöjesliv.

m. m.
(Forts.)

Herr Rogberg: Av vad under debatten förekommit är det särskilt vissa yttranden från statsrådsbänken, som äro värda att bliva underströkna. Så vitt jag funnit, har ett sådant understrykande av dessa yttranden redan ägt rum. Följaktligen har jag för min del icke annat att säga i saken än, att, även om enskilda medlemmar av kammaren skulle instämma med herr Lindhagen i hans detaljanmärkning mot förslaget, denna anmärkning dock är så ringa att denna ej bör hindra förslagets antagande i det skick det föreligger.

Må jag slutligen få erinra därom, att en stor norsk skald i en dikt, som format sig till en hyllning åt Sverige, framhållit, att det ligger sång på svenska folkets läppar. Jag tror, att, om denna proposition bifalles, det skall medföra, att den svenska sången för framtiden skall framträda i än skönare gestalt än hittills.

Jag yrkar bifall till propositionen.

Herr Larson, Edward: Det finnes ju ett gammalt ordspråk, som säger, att "klockarfar skall allting bestyra". Man har nästan fått den uppfattningen, att denna tro fortlever än, då man hört den diskussion om detta förslag som pågått här i dag.

Jag begärde egentligen ordet med anledning av ett yttrande av herr Olofsson i Digernäs, som sade, att lagutskottet använt 20 minuter för att expediera detta ärende. Jag skall då be att få upplysa, att jag just varit på sekretariatet och tagit reda på, hur det förhöll sig därmed, ty jag kunde ej komma ihåg på minuten, hur länge vi hållit på med detta ärende. Protokollet utvisar, att vi höllo på nästan en hel dag med ärendet; vi hade intet annat ärende för övrigt än justering. Då herr Olofsson nu varit sakkunnig och här kommit med ett sådant uttalande, förstå vi, att sakkunskapen icke kan tillmätas allt för stort värde. Jag tror, att lagutskottet har fattat situationen alldeles rätt, då det nu avstyrkt det framlagda lagförslaget.

Herr Bruhn och ett par talare till nämnde något om tråkigheten på landet. Jag kunde ej återhålla den reflexionen vid åhörandet av deras yttrande, att det för motverkande av tråkigheten på landsbygden med dessa herrars uppfattning skulle bliva nödvändigt att avskeda alla dessa klockare, ty på annat sätt kan jag ej förstå, hur det skall komma in nya ledande krafter, såsom dessa herrar uttryckte sig. Det brev kyrkoherde Bruhn läste upp var ju särskilt lyckligt och lämpligt för detta tillfälle, det måste vi erkänna, men det var särskilt ett uttryck i det brevet, som föreföll mig ganska egendomligt, så vitt jag fattade det rätt. Det stod nämligen: "Äro icke vi klockare värda finansiell utkomst?" Om det icke var precis de orden, så fattade jag åtminstone tankegången vara denna. Ja, men klockarna i små socknar på landsbygden äro väl ändå ej beroende för sin utkomst av detta lilla uppdrag att spela i kyrkan

någon timme på söndagsförmiddagen? Jag tror, att herrarna betydligt överdriva denna fråga, så vitt det rör de mindre kommunerna. De större kommunerna kunna ju ordna denna sak efter de riktlinjer man här dragit upp, men det går icke i de mindre kommunerna, där man ej har bärkraft att gå fram med något sådant.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Enhorning: Herr greve och talman, mina herrar!

Om propositionen ifråga nu antages, komma organist- och kantors-tjänsternas innehavare att i hög grad bidra till sång- och musiklivets höjande i vårt land. Och här begäres ingalunda några orimligheter, vilket framgår av den minimigräns, som i olika fall bestämts för kyrkomusikernas avlöning. Sångens och musikens fostrande betydelse är ju känd och erkänd, och från såväl det enskildas som det allmännas sida offras stora summor för att hålla intresset uppe för denna konst. Men de som i detta avseende i främsta hand skola väcka och handleda ungdomen hava av sitt arbete föga huggnad. Deras konst har så att säga blivit satt på ranson, och då är det icke att undra på, att det intresse de hysa för sitt kall slappnar av. Mina herrar, det är en nationalekonomisk handling att offra medel på sådana institutioner, som arbeta på att bibringa ungdomen en ädlare smak och en högre kultur. Ty därav följer givetvis, att de vida större anslag till statens anstalter, där man söker omdana vilsekomna ungdomar, väsentligt skola kunna reduceras.

Den näst siste ärade talaren yttrade i sitt första anförande, att han antog, om jag hörde honom rätt, att kyrkorna skulle bli tomma, om detta förslag upphöjdes till lag. Jag tror, mina herrar, att han högeligen miss-tagit sig däri. Jag lever och verkar i ett industrisamhälle. Där var förut kyrkan tyvärr ganska tom, men förlidet år erhöles vi en organist, som är musikaliskt intresserad, och han har därför åstadkommit en sångkör. Då jag under påsken tvenne gånger besökte denna kyrka, var den så gott som fullsatt, och vad kan väl anledningen därtill vara? Jo, helt säkert är anledningen därtill även det stora intresse, som folket i gemen fått, därför att deras barn deltagit i sångkören. Med hänsyn till åttatimmarsdagen och den stora ledighet som ungdomen nu får till sin disposition, är denna fråga av synnerligen stor betydelse, och om endast ett fåtal inom varje kommun nu till en början ägnar sig åt musiklivets höjande, har därmed vunnits mer än, vad vi nu kunna föreställa oss.

Mina herrar, "sången ädla känslor föder", den fostrar och enar det som splittrat är. Låtom oss därför i dag slå ett slag för ungdomens bästa, på samma gång vi visa vår erkänsla mot en kår, som likväl, om ock med små medel och ringa förståelse från den stora allmänheten, söker hålla sångens fana högt ute i våra bygder!

Herr greve och talman, på grund härav yrkar jag avslag å utskottets hemställan och bifall till den kungl. propositionen.

Herr Olofsson: Då jag från två olika håll från lagutskottet fått det svaret, att jag skulle farit med osanning, ity att lagutskottet

Lagförslag
om kantorer
m. m.
(Forts.)

Lagförslag om kantorer hållit på betydligt längre med denna fråga än vad jag påstod, och när herr Larson i Lerdala till sist sade, att det tog en hel dags arbete för lagutskottet, vill jag bara tala om motiven för min uppfattning. När jag tillsammans med herr Larson i Lerdala och utskottets ärade ordförande från en tredje ledamot av lagutskottet fick det uttalandet, att denna fråga var avgjord på mindre än 20 minuter, och ingen dementi kom varken från herr Larson eller utskottets ordförande, tog jag för alldeles givet, att den uppgiften var riktig. Är det icke så, ber jag om ursäkt, för att jag kommit med orätt uppgift, men jag byggde min uppfattning just på detta förhållande. Då herr Larson nu säger, att det tog en hel dag att behandla ärendet, kan det ju hända att utskottet den dagen ej anslog mer än 20 minuter för sitt arbete.

Herr P e r s: Jag har åhört debatten med uppmärksamhet och jag ber nu att få säga några ord, såsom jag ser den. Det är sannolikt, att frågan faller vid denna riksdag, men den är av sådan beskaffenhet, att den givetvis kommer tillbaka. Ty det är en sak, som i alla fall måste ordnas på ett eller annat sätt. För närvarande är tiden olämplig. Detta gäller isynnerhet landskommunerna, som särskilt äro betungade av byggnadsskyldigheter för prästerskapet och skollärarna. Och fastän det ej obligatoriskt skulle bli bostäder för dessa kantorer, blir det nog så i alla fall att i de större kommunerna behovet av sådana torde komma att göra sig gällande. Därför torde det vara oundvikligt, att saken uppskjutes och ej forceras under nuvarande förhållanden. Men det finnes ju vissa småsaker i detta förslag, som göra att det ser ut, som om vederbörande ej hade varit riktigt noga med att icke lägga stenar i vägen för förslagens antagande.

Vad som särskilt stött mig, är bestämmelsen i 32 §, att kvinna, som har kantorsbefattning, men som gifter sig, med detta skall vara skyldig att frånträda befattningen. Det har visserligen upplysts av statsrådet, att meningen är att låta denna föreskrift justeras i enlighet med vad som allmänt gäller för statstjänare, men det är väl ändå onödigt att inflika denna bestämmelse i detta förslag. Jag hoppas, att det för övrigt kommer att bli så, att beträffande kvinnan, vare sig hon är gift eller ej, det skall bli bestämmande för hennes kvarblivande, hur hon sköter tjänsten. Det förefaller mig, som om det skulle kunna få vara på det sättet även här.

Vidare är föreskriften om, att kantorn skall efter pastorsns föreskrift verkställa anteckning om nattvardsgäster, också enligt min uppfattning av den beskaffenheten, att den kunde uteblivit. Frekvensen vid nattvardebordet är så liten och det är ej sannolikt, att den skall ökas, att pastorn nog kan sköta dessa anteckningar själv, utan att kantorn skall ha det på sin lott, isynnerhet som det nog alltjämt blir så, att skolläraren i stor utsträckning kommer att ha kantorsbefattningen.

Till sist undrar jag, om ej vederbörande, som få uppgiften att på nytt föra fram denna fråga, dock få lov att tänka sig, att den måste komma i sammanhang med frågan om ett tillskott från kyrkofonden.

Kyrkofondens tillgångar, som till stor del bestå i väl belägna skogskomplexer i landet, hava genom den värdestegring skogarna undergått kommit i sådan belägenhet, att, när det gäller en fråga av denna beskaffenhet, som i alla fall har så starkt kyrklig färg, man borde kunna vänta sig, att kyrkofondens tillgångar i rätt betydande mån skulle kunna komma denna sak till godo. Att nu föreslås, att kommunerna och staten skola taga detta helt och hållet på sina axlar, anser jag ej vara rätt; det är åtminstone icke psykologiskt att taga saken på det sättet.

Jag har velat göra dessa anmärkningar i den uppfattningen, att saken behöver ordnas, att det är ett behjärtansvärt ändamål och att man så vitt möjligt bör söka lägga frågan till rätta, när den kommer upp härnäst.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Hur man läser eller icke läser utskottets utlåtande, därmed må vara hur som helst — jag förmodar, att man kan läsa det såsom herr Jacob Larsson — men vad man däremot icke kan läsa på mer än ett sätt är vad utskottets betänkande *ej* innehåller. Utlåtandet innehåller icke något rörande dessa tjänstemän, varom det här är fråga, eller om deras löneförmåner. Man får ej veta utskottets ståndpunkt eller vad utskottet anser om denna kårs nuvarande ställning, om den är bra som den är, om lönerna äro tillräckliga eller otillräckliga. Utskottet har endast som huvudskäl för sitt avstyrkande den omständigheten, att församlingarna ej tagit initiativ i frågan. Ja, är det på den punkten det klämmer, är jag övertygad om, att ett stort antal församlingar komma att taga initiativ i denna fråga. Varför ett sådant initiativ ej tagits, torde endast bero på, att man vetat, att ärendet var under utredning och att utredningen legat gynnsamt till, vilket också framgår av att kyrkomötet antagit föreliggande förslag. Då jag tillåtit mig tala för bifall till den kungliga propositionen, gjorde jag det därför att jag anser, att detta förslag möjliggör att bringa ordning och reda i dessa befattningshavares löneförmåner, så att de ej bli olika i olika kommuner, liksom ock att bringa ordning och reda i deras tjänstgöringsskyldighet. Man får i detta lagförslag möjlighet att säga och peka på, vad kantorn har skyldighet att göra och vad han ej har skyldighet till.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till den kungliga propositionen.

Herr Larson, Edward: Endast ett par ord i anledning av herr Olofssons sista anförande. Då herr Olofsson nämnde, att han fått uppgiften om den korta behandlingen av förslaget från en annan ledamot av utskottet och att såväl ordf. i utskottet som jag skulle åhört detta utan att beriktiga detsamma, detta nog berodde på att vi ej togo yttrandet på allvar. Härtill vill jag ytterligare betona: Frågan behandlades i lagutskottet så, att vi först hörde ett längre föredrag av hovrättsrådet Dahlqvist, som föredragit lagförslaget inför lagrådet. Sedan hade vi nästan en hel dags debatt, varunder elva av utskottets sexton ledamöter yttrade sig. Jag ville bara säga detta, så att ej den uppfattningen blir gällande, att lagutskottet icke fullt sakligt behandlat frågan.

Lagförslag
om kantorer
m. m.
(Forts.)

Lagförslag
om kantorer
m. m.
(Forts.)

Herr Bergqvist: Jag begärde ordet i anledning av herr Pers' yttrande. Herr Pers brukar i regeln anlägga mycket förståndiga och kloka synpunkter på allmänna frågor. Men i detta fall känner jag mig ej riktigt övertygad om att så skett. Först skrämde han kammaren med, att det blir så betungande att skaffa bostäder för dessa kantorer. Detta skulle då gälla särskilt de mindre kommunerna. Men man bör ihågkomma, att kantorstjänsten i sådana kommuner vanligen är förenad med folkskollärartjänst, varför ingen särskild bostad för kantorn i dessa behöver ifrågakomma.

Vad vidare beträffar bestämmelserna angående kvinnans anställning, må det vara ett visst fog i vad han sagt, men den punkten kan ju i ett större sammanhang ordnas.

Sedan anmärkte herr Pers på bestämmelsen, att kantorn skall anteckna nattvardsgästerna. Ja, jag får säga, att det är en rätt betydelselös bestämmelse. Som herrarna veta, är ju denna gamla skyldighet att anteckna sig för nattvardsgången borttagen ur lagen; ingen behöver anteckna sig, utan man får gå till nattvarden även därförutan. Är det några få, som vilja anteckna sig, och kantorn är tillstädes, kunna de ju få göra det. Det är ej något tungt åliggande, som med denna bestämmelse lägges på honom.

Vidare anmärktes, att kyrkomötet satt sig emot att lämna bidrag ur kyrkofonden. Jag vill i anledning därav för min del säga, att jag beklagar detta. Jag hörde till dem, som i kyrkomötet talade för att det begärda anslaget ur kyrkofonden skulle få utgå. Men här voro lekmännen märkvärdigt nog mer prästerliga än prästerna själva, ty det var lekmännen, som fällde förslaget. Det var isynnerhet kyrkofondskommitténs ordförande, som uttalade de största betänkligheterna däremot, och han fick mycket starka hjälptrupper bland lekmännen. Så föll frågan. Nu säger herr Pers, att med anledning därav hela förslaget måste falla, ty kommunerna och staten kunna ej åtaga sig denna börda. Men hur är det för närvarande? Nu få kommunerna ensamma bära hela bördan och få icke någon lättnad i utgifterna för klockarna. Skulle kommunerna få hjälp av staten, bleve väl detta ändå någon lättnad för dem. Det är otvivelaktigt lättare för två att bära bördan än för en ensam. Det förefaller mig ej vara skäl att från den synpunkt herr Pers förebragt, vare sig avslå Kungl. Maj:ts proposition eller uppskjuta frågans avgörande.

Herr Pålsson: Det är verkligen att beklaga, att denna fråga är så lagd, att densamma måste avslås, och kantorernas ekonomiska lidandeshistoria således måste fortsätta, ty säkert är, att det förhållande som råder är oefterrättligt. Den olyckliga utgång av frågan, som på grund av den kompakta utskottsmajoriteten kan förväntas, är nog till stor del beroende på, hur gången av denna fråga har varit. Först bestämde nämligen kyrkomötet sin ståndpunkt, och nu är det riksdagens tur. Det borde varit regeringens skyldighet att i föl för riksdagen framlägga för-

slaget. Det har förfarits oriktigt däri, att förslaget ej då framlades: Då hade riksdagen kunnat bestämma grunderna och kyrkomötet sedan göra de ändringar, som ansågos behövlige. Det hade varit den naturliga gången. Men om nu denna fråga faller, faller den framåt, ty den måste lösas, och det gäller då att få ett sådant förslag, att riksdagen kan gå med på det. Här äro en del okända faktorer, som jag för min del måste påpeka och som måste rättas. Då prästlöneregleringen på sin tid vidtogs, föreskrevs i detalj ersättningen för allt extra arbete som kunde ifrågakomma, duplikationsarbete, skjuts o. dyl. Här finnes icke ett ord om denna kostnad, och då man från kommunernas sida är rätt misstänksam i sådana saker, hur ersättningen skall läggas, uppstår lätt den föreställningen, att detta ej kommer att bli riktigt ordnat. Jag tror således, att, när denna fråga kommer tillbaka, det måste föreskrivas, kanske med ledning av prästlöneregleringsbestämmelserna, vilken ersättning som i dessa fall bör utgå. De som skola betala denna ersättning kräva full klarhet härutinnan och hava ej det förtroende för domkapitel och Kungl. Maj:t att de enbart låta dem värdesätta tjänstbarheten.

*Lagförslag
om kontorers
m. m.
(Forts.)*

Herr Pers förde fram ett förslag, som jag tror att man även måste taga hänsyn till, då frågan skall lösas. Utskottet och alla erkänna, att det finnes så fattiga kommuner i landet, att man i dessa kommuner måste nedsätta kontorernas lön. Detta måste vara en orätt väg: Lika arbete måste betalas med lika lön och då får man försöka ordna det så, att även i dessa fattiga kommuner kontorerna få samma ersättning för samma arbete. Man kan tänka sig, att med den stora kapitalbehållning som nu finnes, kyrkofonden bör bidraga till att hjälpa dessa kommuner att betala sina kontorers lika bra som andra och klockarens skyldighet att tjänstgöra i pastorexpeditionen inbjuder ju härtill. Jag tror även, att det är nödvändigt, att man bestämmer vad kommunerna skola betala exempelvis per fyrk. Det är även fastslaget i prästlöneregleringsbestämmelserna vad kommunerna skola betala till prästens lön. Det är 30 öre i vissa fall och 60 öre i andra fall. Jag tror, att även kommunerna på landsbygden vilja se en bestämd siffra på vad de komma att få betala i klockarelön på grund av denna reglering. Det skulle kunna ske, om man för ändamålet toge resterande belopp från kyrkofonden.

Jag har, herr talman, intet yrkande att göra.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att den nu föredragna paragrafen skulle godkännas, dels ock att den skulle förkastas.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på paragrafens godkännande vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Rosén* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Lagförslag om kantorer m. m. Den, som godkänner 1 § i Kungl. Maj:ts förslag till lag om kantorer, röstar
 (Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, förkastas ifrågavarande paragraf.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 43;

Nej — 78.

Övriga delar av ifrågavarande lagförslag ävensom förslaget till lag om mässfallsgudstjänst.

Förkastades.

Utskottets hemställanden.

Förklarades besvarade genom kammarens beslut rörande lagförslagen.

Herr statsrådet *Bergqvist* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 349, angående inköp för telegrafverkets räkning av fastighet i Gällivare m. m.

Denna proposition föredrogs och hänvisades till statsutskottet.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om förläggande av vissa politiska och kommunala val till samma dag vart fjärde år; och

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 30 juni 1920 med vissa föreskrifter i fråga om val av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige samt av landstingsmän ävensom en inom riksdagen i ämnet väckt motion.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa bestämmelser om förmynderskap för omyndig medlem av det kungliga huset, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 33, i anledning av väckt motion om rätt för äkta make att under viss försättning på grund av fullmakt utöva kommunal och politisk rösträtt för den andre maken, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 34, i anledning av väckt motion om de tillfälliga utskottens avskaffande och ersättande med utskott, gemensamma för båda kamrarna.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 173, hade herr Lindhagen hemställt, att riksdagen ville med intressepolitikens dagsfrågor i vikt och betydelse likställa de andliga spörsmålen, framåtskådan det och det liv, som rörde sig utanför landets gränser, samt i överensstämmelse med en sådan åskådning besluta eller hos regeringen begära förslag till sådana ändringar i grundlagarna, att de nuvarande tillfälliga utskotten upphävdes samt en återgång skedde till 1810 års riksdagsordnings grundsats, enligt vilken alla allmänna ärenden borde beredas av utskott, gemensamma för båda kamrarna, och komma till avgörande samtidigt i båda kamrarna.

Om de tillfälliga utskottens ersättande med andra utskott.

Utskottet hade i det föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts av, utom andra, herr Thulin, vilken dock ej angivit sin mening.

Herr Thulin: Herr vice talman! Såsom framgår av utskottsutlåtandet, har jag vid utlåtandet fogat en blank reservation, och jag ber att i anledning härav få anföra något beträffande den ståndpunkt, som jag intagit i utskottet.

Den av herr Lindhagen väckta frågan om införande av ett nytt ständigt utskott sammanhänger intimt med frågan om utskottsorganisationen över huvud. Motionären har snuddat vid ett för riksdagsarbetet högst viktigt problem, i vilket frågan om inrättande av ett nytt ständigt utskott, avsett att ersätta de tillfälliga utskotten, endast utgör en detalj. Motionärens motivering för förslaget berör också endast helt flyktigt kärnan av det problem, i vilket hans förslag ingår som en liten del, enär hans huvudskäl för förslaget synes vara en önskan att få en värdigare behandling av en del frågor, som särskilt ligga honom om hjärtat.

Det problem, som jag här åsyftar, är *organisationen av det förberedande arbetet i riksdagen* och denna organisations utförande på sådant sätt, att riksdagen på kortast möjliga tid och bästa möjliga sätt kan avverka sin arbetsbörda. Det klagas över de långa riksdagarna och tungroddheten i arbetsformerna, men intet väsentligt synes åtgöras för att

Om de tillfälliga utskottens ersättande med andra utskott.
— (Forts.)

avhjälpa detta missförhållande. Det är riksdagens eget fel att så ej sker, och ansvaret träffar i första hand de ledande, som ej taga initiativ i saken. På alla områden av statsförvaltningen påyrkar riksdagen förenklingar i arbetssättet i syfte att vinna tid och pengar, men riksdagen synes ej vara i stånd att sopa rent för egen dörr. På alla områden ingriper riksdagen eller vill åtminstone ingripa mot slöseriet med överkvalificerad arbetskraft. Det torde emellertid icke finnas någon institution i landet, där det i så hög grad ödslas med överkvalificerad arbetskraft som i riksdagen. Anledningen härtill är, att riksdagsmännens arbetskraft icke utnyttjas i på långt när den omfattning som kunde ske, och detta sammanhänger ytterst med vår för all del vördnadsvärda, men så opraktiska utskottsorganisation. Kunde nämligen utskotten snabbare få ifrån sig ärendena, skulle riksdagen snabbare kunna avslutas. Förutsättningen för en snabbare utskottsbehandling är emellertid en utökning av utskottens antal.

Det har visserligen genom två särskilda kommittéer (1907 och 1916) gjorts försök att ernå förenklingar i riksdagsarbetet, men resultatet har, såvitt jag förstår, varit ytterst magert; åtminstone har något av värde för riksdagsarbetets förkortning icke vunnits. Man har nämligen varit alldeles för riksdagskonservativ — det är en slags konservatism, som finns hos alla partier — och i dyrkan av hävdvunna och ärevördiga former låtit den friska handlingskraften förlamas. Man må dock komma ihåg, att riksdagsarbetet för 20 à 30 år sedan i avseende på arbetsprestationen var bara en ringa sak mot vad det nu är. Nya tider kräva nya former, och dessa nya former behövas framför allt i riksdagsarbetet.

Jag tror, att åtskilliga inom riksdagen skola dela denna mening, och jag har anledning förmoda, att den ärade talmannen i denna kammarare var inne på samma tanke, som den jag nu framställt, då han vid övertagandet av talmansklubban i år anförde: "Skulle icke heller denna riksdag kunna avslutas inom något så när normal tid, då tror jag åtminstone, att det blir alldeles nödvändigt att på fullt allvar taga itu med frågan om riksdagsarbetets underlättande och riksdagssessionernas förkortande, såvida nämligen man vill, att svenska riksdagen fortfarande skall, åtminstone till huvudsaklig del, utgöras av män, som genom sin enskilda verksamhet stå i intim kontakt med det praktiska livet och landets näringar." Det fulla allvar, varom herr talmannen talar vid detta tillfälle, det fulla allvar, varmed man skall gripa sig an problemet, kan jag icke uppfatta såsom annat än det löftesrika radikala greppet till riksdagsarbetets omgestaltande.

Jag sade nyss, att förutsättningen för en snabbare utskottsbehandling, och det är ju snabbheten härutinnan, som är bestämmande för riksdagens prestationer, före utökning av utskottens antal. Denna utökning kan endast vinnas på två sätt, nämligen antingen genom minskning av antalet ledamöter eller suppleanter i de nuvarande utskotten eller också genom en ändring av kamrarnas representation i utskotten. För närvarande finnas i de ständiga utskotten 64 ledamöter från vardera kam-

måren med motsvarande antal suppleanter — i några utskott flere suppleanter än ledamöter. Sålunda äro i första kammaren 138 och i andra kammaren 143 ledamöter disponerade för de ständiga utskottens arbete. Därtill komma i första kammaren två tillfälliga utskott med sammanlagt 14 ledamöter och 6 suppleanter och i andra kammaren 5 tillfälliga utskott med sammanlagt 50 ledamöter och 50 suppleanter. Sammanlagt besätter första kammaren 158 ledamöts- och suppleantplatser och andra kammaren 243 sådana platser. Vore antalet suppleanter lika med antalet ledamöter — utom i de tillfälliga utskotten — skulle första kammaren besätta 148 platser och andra kammaren 228, sålunda så nära det verkliga ledamötsantalet som möjligt. Ginge man motionärens väg och avskaffade de tillfälliga utskotten samt inrättade ett stort besvärs- och ekonomiskutskott, som han föreslagit, skulle ju visserligen första kammaren fortfarande få, om ej full, så dock en viss sysselsättning för sina medlemmar, men andra kammaren få ett 60-tal arbetslösa. Denna utväg synes nästan vara än sämre än den, som nu praktiseras, nämligen att placera ett övertaligt antal suppleanter att klä väggarna i de ständiga utskotten, såvida dessa suppleanter befinnas villiga att utföra denna riksvärdande funktion. Som bekant undandraga de sig oftast att spela den stummes roll. Det hela ger emellertid en god bild av riksdagens sätt att tillvarata riksdagsmännens arbetskraft.

Om de tillfälliga utskottens ersättande med andra utskott.
(Forts.)

Enligt min mening kan man dock icke, såsom i norska och danska riksförsamlingarna är fallet, helt övergiva suppleantinstitutionen, även om man kan inskränka densamma. Varken på denna väg — sålunda genom att erhålla flere riksdagsmän disponibla för riksdagsarbetet — eller genom att inskränka antalet ledamöter i de ständiga utskotten, varigenom ytterligare några skulle frigöras för annat arbete, samt genom avskaffande av de tillfälliga utskotten, en tanke vartill jag principiellt ansluter mig, torde man emellertid kunna effektivt utnyttja arbetskrafterna. Den enda vägen för ett dylikt effektivt utnyttjande är enligt min mening, att antalet ledamöter från varje kammare utses i proportion till kammarens ledamötsantal. Först härigenom skulle arbetskrafterna inom varje kammare kunna effektivt utnyttjas. Jag vet väl, att emot en sådan tanke reser sig ögonblickligen den invändningen, att därigenom den lika behörigheten och myndigheten mellan kamrarna skulle brytas. Här emot må emellertid för det första invändas, att den lika behörigheten och myndigheten kamrarna emellan redan är bruten på en synnerligen viktig punkt: de gemensamma voteringarna. Men enligt min mening brytes icke vid ett genomförande av det uppslag, som jag nyss antytt, den lika behörigheten och myndigheten kamrarna emellan. Utskottsarbetet avser ju den förberedande behandlingen, och även om en kammares representanter skulle befinna sig i minoritet i utskotten, så kan kammaren vid beslutets fattande göra sig fullt och helt gällande mot den andra kammaren. Det har sålunda mindre betydelse, om antalet ledamöter i utskottsarbetet, d. v. s. under den förberedande behandlingen, är större eller mindre. Endast i det fall, att utskottet självt fattar sina beslut utan att dessa skola

Om de tillfälliga utskottens ersättande med andra utskott.
(Forts.)

underställas riksdagen, såsom fallet exempelvis är i konstitutions- och bankoutskotten, skulle ett lika antal ledamöter utses. Betraktelsesättet, att kamrarnas lika behörighet och myndighet kräver lika stort antal ledamöter i utskotten, kunde gå an på en tid, då det var en stor klyfta mellan de bägge kamrarnas politiska ståndpunkter, men sedan författningsreformens genomförande saknar enligt min mening detta betraktelsesätt all verklig grund.

Oavsett nödvändigheten ur arbetsbesparingssynpunkt av att utöka utskotten för att därigenom kunna snabbare bedriva riksdagsarbetet torde frågan om en sådan utökning snart kunna bli aktuell på grund av de större krav, som den förestående budgetårsreformen ställer på riksdagens arbetstakt. I en intressant promemoria, som finnes intagen i budgetårskommitterades betänkande, har kravet på en ökning av utskottens antal upptagits till behandling. Det kan icke falla mig in att i detta sammanhang ingå på en redogörelse för promemorians utveckling av ämnet. Jag tillåter mig endast erinra, att till beredning av utgiftsfrågor och därmed sammanhängande ärenden föreslås tillsättande av åtta utskott, vadan tillsammans med konstitutions-, banko- och lagutskotten, som skulle bibehållas, utskottens antal skulle bli 11. De tillfälliga utskotten föreslås till indragning, och detta sker med den riktiga motiveringen, att det är olämpligt, att samma ärenden på olika stadier handläggas av olika utskott: av tillfälligt utskott, då det gäller initiativ till en utredning, och av ständigt utskott, då det gäller genomförandet av det förslag, vartill utskottsutredningen föranlett. Budgetårskommitterade ge sålunda herr Lindhagen vatten på hans kvarn med avseende på de tillfälliga utskottsärendenas natur.

En omständighet, som hittills har försvårat och fortfarande kommer att i allra högsta grad försvåra ett rationellt ordnande av denna ytterst viktiga fråga, är att bestämmelserna om utskotten och deras arbetsuppgifter stå intagna i riksdagsordningen. Varje ändring, som skall företagas, kommer för framtiden att kräva en tid av minst fyra år. Någon rationell anordning på detta område kan man sålunda icke vänta sig på åtskilliga år. En sådan sak som bestämmelser om utskottens antal och arbetsuppgifter höra naturligt hemma i en arbetsordning för riksdagen, och riksdagen skulle härigenom bli i stånd att laga efter lägenhet under olika arbetsförhållanden. Men även i detta hänseende reser riksdagskonservatismens sin tjocka rustning av fördomar och betänkligheter, och det behövs säkerligen många flera stötar än den redan fått under det senaste tiotalet år för att denna konservatism skall kunna besegras. Allt sedan jag började delta i konstitutionsutskottets arbete har jag där gjort mig till tolk för den uppfattning, att bestämmelserna om utskotten med det snaraste borde avlägnas ur riksdagsordningen för att därigenom det skall beredas möjlighet både för en rationell och ej endast formell uppdelning av riksdagsärendena och för en rationell riksdagsarbetsreform, men jag har ej inom utskottet fått något vidare understöd.

Av det anförda torde framgå, att jag icke kan biträda det förslag,

som motionären framlagt. Men ej heller kan jag biträda den motivering, som utskottet förebragt för sitt avslagsyrkande. Enligt min mening hade motionen bort giva utskottet anledning till att upptaga den mera omfattande fråga, varav motionen utgör en del, till behandling — en i sanning högst nödig och nyttig reform. Då så ej skett har jag, herr talman, intet yrkande.

Om de tillfälliga utskottens ersättande med andra utskott.
(Forts.)

Herr Lindhagen: Den föregående ärade talaren måtte helt och hållet missuppfattat mitt yrkande. Han började med att nämna, att motionären skulle hava velat återinföra det allmänna besvärs- och ekonomiutskottet, som avskaffades 1866, och han slutade med att han icke kunde biträda ett sådant yrkande. Det har jag icke alls föreslagit, och jag vill icke föreslå det heller, utan jag har bara föreslagit, att man skulle återgå till 1810 års riksdagsordnings *grundsats*, enligt vilken alla allmänna ärenden böra beredas i utskott, gemensamma för båda kamrarna. Att återgå till *grundsatsen* är icke detsamma som att återgå till det sätt för denna *grundsats* genomförande, som 1810 års författning funnit för sin tid vara lämpligast. Jag vill hava många dylika utskott och icke ett nytt besvärs- och ekonomiutskott. Vad jag begär är en skrivelse om över huvud en revision av det tillfälliga utskottsväsendet.

Nu är detta för mig en realitetsfråga och icke en formfråga, och jag har sökt betona detta genom att i ingressen till själva klämman framhålla, att det finns väl ingen rimlig anledning, varför sakfrågor av den största vikt skola behandlas i ena fallet av ett tillfälligt utskott och i andra fallet av ett ständigt utskott och att de särskilt på det sättet bliva förhindrade att få åtnjuta alla de fördelar, som åtnjutas av ärenden, som bliva behandlade av ständigt utskott. De ärenden, som för vår tid hava den största betydelse, få icke den bättre behandling, som man ostridigt genom 1810 års riksdagsordning velat införa i vårt land genom dess av mig omnämnda *grundsats*. Sådana ärenden äro till exempel de frågor, som röra sig om alla dessa så kallade andliga värden, hela utrikespolitiken och utredningar för framtiden.

Vad som här synes mig vara huvudsaken, det är, för det första, att det är en hel mängd ärenden, som hava precis lika stor vikt som de andra ärendena och som icke på något sätt till sitt andliga innehåll äro predestinerade att undergå den behandling, som tillkommer ärenden i tillfälliga utskott till skillnad från andra ärenden. Vidare att de bara behandlas i en kammare och äventyra att icke få den välvilliga behandling, som de kanske skulle hava fått i den andra kammaren, om de där hade behandlats. Därjämte få de icke heller undergå den gemensamma behandlingen av kamrarnas samlade sakkunskap, varigenom också dessa ärendens prövning naturligtvis äventyras. Och vidare, utom denna orättvisa behandling av dessa ärenden, så kommer då också därtill, att det blir ett sådant oerhört godtycke i själva utskottsbehandlingen i övrigt, på sätt som herrarne nog själva hava sig bekant.

Nu har utskottet emellertid tagit denna sak helt formellt. Endast formella synpunkter, icke sakliga, icke någon realpolitik.

Om de tillfälliga utskottens ersättande med andra utskott.
(Forts.)

Utskottet hänvisar bara till den "ingående" behandling, som ägnats detta ärende först av 1907 års kommitté och sedan av 1916 års kommitté. Jag vill säga, att, vad angår de tillfälliga utskotten, denna behandling var, enligt min mening, allt annat än ingående. Man började i 1907 års kommitté med att uttrycka sitt utomordentliga gillande över det arbetssätt, som infördes 1810 genom de ständiga utskotten, och man hoppades, att man i Sverige aldrig skulle avstå ifrån dem. Sedan kom kommittén till de tillfälliga utskotten och talade om att de tillkommit endast av den grunden, att man funnit, att det där stora besvär- och ekonomiutskottet var alldeles för ohanterligt. Det blev ärenden av alldeles för många slag, som skulle behandlas av samma personer, man behövde någon slags specialisering efter ärendenas beskaffenhet och möjlighet att insätta en och annan i utskotten, som skulle representera särskild sakkunskap — det är just detta stora utskott, som motionären icke vill hava tillbaka, utan många ständiga utskott. Det var hela skälet för reformen år 1866. Sedan tillägga kommitterade att, fastän man icke uttalade det 1866, så var det dock meningen, att man skulle pröva på huru den utländska behandlingen av riksdagsärenden, varigenom en sak först behandlades i den ena kammaren och sedan i den andra, skulle utfalla hos oss. Detta experiment har ju icke visat, att vi behöva övergå till de utländska föredömena, tvärtom säga som sagt 1907 års kommitterade, att vi böra enligt erfarenheten bibehålla 1810 års grundsats, och därmed har man också uppgivit den experimentella grund, på vilken de tillfälliga utskotten år 1866 infördes, utom i avseende på att det stora besvär- och ekonomiutskottet blev delat i flere utskott.

Sedan anför 1907 års kommitté skälen, som anförts för avskaffande av de tillfälliga utskotten och vidare de skäl, som anförts för bibehållande av de tillfälliga utskotten, och så gör kommittén för sin egen del en allt annat än ingående utredning på några rader, upptagande ungefär en halv sida, däri kommittén bara säger, att det icke kan fällas något bestämt omdöme om det här och under sådana förhållanden är det bäst att tillsvidare stå kvar vid vad man har, innan man ger sig in på något nytt, utan att man har fått någon klar uppfattning om hur det hela skall ordnas. — Det är sålunda en bankruttförklaring av kommitterade inför sakens lösning, men i alla fall icke något avståndstagande från att icke den bör lösas i enlighet med den grundsats, som uttalas av 1810 års författning.

1916 års kommitterade gå på precis samma bog. De åberopa bara 1907 års kommitté samt tillägga dessutom, att inom 1916 års kommitté hade man gjort åtskilliga försök att kunna hitta på något annat — man erkänner således, att det behövs något annat — men det hade strandat på att man icke kunnat få en, enligt kommitténs uppfattning, tillfredsställande ny indelning av ärendena, och så tyckte man slutligen, att ett samarbete mellan de tillfälliga utskotten, som genom enskilt initiativ någon gång försöktes och som kommittén fann mycket lovligt, borde måhända också lagfästas på något sätt, men kommittén var icke färdig

med ens detta, och därför fick saken förfalla även därutinnan för den gången.

Man har, med andra ord, icke här i dessa kommittébetänkanden löst saken, utan stannat i negativ ställning inför en uppgift, som man icke var nog uppfinningsrik att föra fram i den riktning, vari kommitterade dock känt på sig, att frågan borde föras fram. Ja, dessa kommittéer tala om vilken utmärkt inrättning de gemensamma utskotten äro, hur högst väsentligt de bidragit till att underlätta samarbetet mellan kamrarna, vilket ju är en ofantligt viktig sak, så vitt jag förstår, hur utredningar skulle vinna i allsidighet och grundlighet genom att båda kamrarnas sakkunskap finge befatta sig med desamma och icke slumpen avgöra, huruvida ärendena komma att lyckas i den ena eller i den andra kammaren o. s. v.

Om de tillfälliga utskottens ersättande med andra utskott.
(Forts.)

Bland de skäl, som tala emot bibehållande av de tillfälliga utskotten, framhålles av kommitterade vidare, att 1866 års förhoppning om att man på det sättet skulle kunna skapa verkligt sakkunniga utskott har gått till spillo. Även den förhoppningen, att kamrarna skulle kunna för varje riksdag tillsätta olika tillfälliga utskott med hänsyn till de vid den riksdagen behandlade olika ärendenas natur, den förhoppningen har också, säges det, gått till spillo. Snarare ha de tillfälliga utskotten antagit karaktären av ständiga utskott, ty de äro alltid fem i andra kammaren och två i första kammaren, fullkomligt oberoende av de förslag, som vid den riksdagen väckas i den ena eller i den andra kammaren, så att alla 1866 års funderingar äro fullkomligt ur räkningen och det finns icke ett spår kvar av de bevekelsegrunder, som föranlett desamma.

Nu har konstitutionsutskottet åberopat de skäl, som de föregående kommittéerna sagt, att man i allmänhet anfört för de tillfälliga utskotten. Det är det hela. Här har utskottet till och med försökt förgylla upp det, som alla hava varit eniga om varit nedrostat och icke kunnat vidare förgyllas upp i det här avseendet.

Det kvarstår över huvud taget endast två huvudsakliga skäl: det ena är det, som 1907 års kommitterade hava åberopat, att omogna förslag lätt kunna bortsovrans i den kammare, i vilken de först väckas, och medkammaren därigenom besparas arbete genom att slippa taga befattning med dem. Detta skäl har även utskottet nu åberopat, fastän det tagit bort ordet "omogna" och bara sagt, att förslag kunna bortsovrans. Men när man här vill bortsovra förslag, har man icke rätt och möjlighet att göra det med andra förslag än sådana, som gå till tillfälliga utskott. De andra ha rättighet vare sig de äro omogna eller icke att gå till realitetsprövning i båda kamrarna. Konsekvensen är, att i de ständiga utskotten få väckas alla möjliga förslag, även omogna. Där förekommer icke någon bortsovring, men när det händelsevis väckes en motion, som skall gå till ett tillfälligt utskott, skall det vara annorlunda. Vem bedömer för övrigt, huruvida en motion är omogen eller icke? Det kan ju hända, att de utskottsbetänkanden, som avgivas rörande dessa motioner, i stället äro omogna. Vem bedömer det? Och vem bedömer,

Om de tillfälliga utskottens ersättning med andra utskott.
(Forts.)

om det är motionen, som bör bortsovras eller utskottsbetänkandet, som bör bortsovras? Min erfarenhet ger vid handen, att utskottsbetänkandena äro lika ofta omogna som motionerna, och sålunda borde de bortsovras. Men därför är det av vikt, att båda sakerna komma till båda kamrarna och att man icke genom någon sorts konstruktion försöker finna nödskalet för en institution, som icke kan sakligt upprätthållas.

Det andra kvarstående skälet för tillfälliga utskottens bibehållande är, att man på detta sätt vill bereda riksdagens ledamöter även i andra kammaren tillfälle att få full sysselsättning, vilken består i att en stor del av dem få klä väggarna som suppleanter i ett utskott och icke ha det ringaste att säga.

Denna fråga bör dock lösas, som jag också tyckte, att den föregående ärade talaren ifrågasatte, genom att utskotten utses proportionellt efter kamrarnas ledamotsantal; att det således kommer ett större antal medlemmar ifrån andra kammaren än ifrån första kammaren. Vi hava ju redan nu fått en så viktig sak genomförd som att vid avgörandet av vilka anslag, som skola beviljas av riksdagen, andra kammaren med sitt större nummertal får lägga in större pondus än första kammaren. Vår förskulle icke då en sådan grundsats kunna vinna efterföljd i fråga om utskottsbesättningarnas fördelning mellan de båda kamrarna? Där om har jag för många år sedan väckt en motion, som då lyckades vinna åtskilligt understöd, ja, jag undrar, om ej rent av utlåtandet därom gick igenom i andra kammaren.

Det finns emellertid ett annat sätt — om man nu nödvändigt vill bibehålla de tillfälliga utskotten — att provisoriskt bättra på dess brister, och det är att föreskriva, att varje motion, som väckes i en av kamrarna och som sedan skall gå till tillfälligt utskott, skall remitteras till båda kamrarna och deras vederbörande utskott.

Och sedan skall den av 1916 års kommitté ifrågasatta lagstiftningen om samarbete även i fråga om de tillfälliga utskotten kunna på den grunden bliva en verklighet. Det är ett förslag, som också är att tänka på, men som ej varit under utredning, såvitt man ej anser sig vara beredd att uppdelade alla ärenden på ständiga utskott till ett mycket större antal än nu och låta andra kammarens större medlemsantal föranleda större representation för denna kammare i de olika utskotten än för första kammaren.

Ja, herr talman, på dessa grunder kommer mitt yrkande att göras, ur synpunkten av de olika ämnenas likvärdighet och, som den föregående talaren också så riktigt påpekade, för att komma ifrån den rent formella byråkratiska tågordningen i riksdagen, att när det skall angivas principer, som kunna föranleda en allmän utredning, då går frågan till tillfälligt utskott, men när saken sedan tagit form av förslag, som skall fram till riksdagen, då går den till ständigt utskott. Det är väl då bra mycket riktigare och mera fruktbarande, att samma utskott får behandla både principer och riktlinjer ävensom de förslag, i vilka dessa principer synas böra utmytna. På detta sätt blir arbetet mera koncentrerat och

fruktbart än jämlikt den enligt min mening oefterrättliga ordning, som nu råder. Nu har jag begärt, att riksdagen antingen måtte företaga ändring i grundlagarne eller också hos regeringen begära förslag därtill. I sakens nuvarande läge kan jag naturligtvis endast, herr talman, falla tillbaka på mitt andra alternativ och yrkar sålunda, att kammaren måtte besluta att hos regeringen begära förslag till sådana ändringar etc. och därefter precis så, som det står i min motions kläm.

Om de tillfälliga utskottens ersättande med andra utskott.
(Forts.)

Herr Cla son: Den ärade talare, som öppnade debatten, tog, som kammaren behagade finna, egentligen ej upp den nu föreliggande frågan, utan upptog hela spørsmålet om riksdagsärendenas förberedande behandling, vilket ju ligger på ett vida större och vidlyftigare plan. Jag vill då endast erinra därom, att utskottet vid sin behandling av ärendet naturligtvis närmast haft att hålla sig till den föreliggande motionen och granska den. Är det så, att man önskar, att hela den stora frågan skall tagas upp, så förefaller det mig, som om det vore lämpligast, att vederbörande förslagsställare ville lägga fram ett förslag därom. Konstitutionsutskottet är verkligen så pass arbetsbetungat, att konstitutionsutskottet svårligen har möjlighet att, utan att ens en motion i frågan blivit väckt eller några som helst riktlinjer blivit framlagda, på eget bevåg för närvarande taga upp en fråga av så stor räckvidd.

Vad för övrigt detta större problem beträffar, så har nog även det problemet varit under behandling vid tidigare skeden. Det har vid flere tillfällen varit fråga om en allmän omläggning av riksdagens utskott, men de kommitterade och andra, som ha undersökt den frågan, ha icke kunnat komma till någon lösning av densamma.

Samme ärade talare ifrågasatte nu en lösning på den vägen, att man skulle upphäva den hittillsvarande grundsatsen om lika stort medlemsantal i de gemensamma utskotten från båda kamrarna. Det förefaller mig, vad man än vill säga om den saken, att det måste vara uppenbart, att man därigenom kommer in på ett spørsmål, som har en räckvidd vida utöver det, som i herr Lindhagens motion blivit framlagt, ett spørsmål, som måste inverka på hela frågan om de båda kamrarnas ställning till varandra och hela frågan om första kammarens sammansättning o. dyl. Under sådana förhållanden tror jag, att utskottet är fullt försvarat, då det ej på grund av denna motion har tagit upp ifrågasvarande spørsmål.

Den ärade talaren meddelade, att budgetkommitterade hava ifrågasatt en omläggning av riksdagens utskott, en mycket väsentlig omläggning därav, och en utökning av deras antal. Ja, om ett förslag i den vägen kommer fram, får man naturligtvis pröva det i det sammanhanget. Jag vill emellertid säga, att med den kännedom jag har om det sätt, varpå riksdagen och riksdagens förtroendemän i dessa frågor hava plägat betrakta dylika spørsmål, så tror jag, att jag ej mistager mig, om jag gör gällande det, att man snarast har varit rädd för en alltför splitt-rad budgetsbehandling, och att man tyckt sig finna, att de reformer, som

Om de tillfälliga utskottens ersättande med andra utskott.
(Forts.)

på området genomförts under de sista åren, fastmer hava ådagalagt, att vad som skulle behövas, snarare vore en mera koncentrerad behandling. Huruvida detta mål nu skulle kunna vinnas genom budgetens behandling i en hel rad utskott är emellertid en fråga, som ej föreligger för ögonblicket.

Den fråga, som för närvarande föreligger, är den, om de tillfälliga utskotten böra ersättas med ständiga utskott. Den frågan har nu under de senare årtiondena gång på gång blivit prövad. Den var föremål för en ganska ingående utredning vid 1900 års riksdag på grund av då väckta motioner. Sedan var den föremål för utredning i 1907 års kommitté, och vidare föremål för utredning hos 1916 års kommitterade. Spörsmålet behandlades där ganska noga och ingående, det kan jag försäkra herr Lindhagen.

Man kom vid alla tillfällena till det resultat, att man ej kunde tillstyrka den av herr Lindhagen nu föreslagna reformen. Och det visade sig sedan också vid behandlingen inom riksdagen av samma ärende, att riksdagen vid intetdera av dessa tillfällen ville gå in för den av herr Lindhagen föreslagna åtgärden att utbyta de tillfälliga utskotten mot ständiga. Konstitutionsutskottets förevarande betänkande har rätt fullständigt refererat de då framställda skälen, och jag torde därför kunna inkränka mig till att peka på ett par synpunkter.

Det synes mig då klart, att den utgångspunkt, som man måste taga i betraktande i dessa frågor, givetvis är den, vilket som kan mest gagna riksdagsarbetet. Men skall man nu gå ut från detta, så måste man söka sammanföra likartade ärenden under samma förberedande behandling. Det tror jag ock låter sig göra beträffande de nuvarande ständiga utskotten. I fråga om dem kan man urskilja vissa bestämda grupper av ärenden. Men detta låter sig icke alls lika lätt göras beträffande den mängd av mångskiftande ärenden, som skola underställas de tillfälliga utskottens handläggning. I varje fall lär det ej låta sig göra att sammanföra dessa ärenden till endast ett nytt ständigt utskott. Det har herr Lindhagen i sitt nyss hållna anförande också tagit avstånd från. Där emot har ju en reservant i utskottet något pekat på en dylik utväg.

Herr Lindhagen vill nu göra gällande, att då 1907 års kommitterade motsatte sig tanken på att utbyta de tillfälliga utskotten mot ständiga utskott, så skulle 1907 års kommitté dock i själva verket tämligen sympatiskt ha uttalat sig för tanken och egentligen ej haft annat än vissa formella skäl att anförda däremot. Jag tror, att han då något felaktigt har läst detta kommittébetänkande, och i varje fall i detsamma läst vad som mest passar honom. Han tyckes åtminstone ej ha observerat den sammanfattning, som denna kommitté har givit åt spörsmålet, exempelvis när kommittén om detta spörsmål säger, som det heter på ett ställe, följande: "Frånsett det olämpliga uti att återuppliva en på grund av långvarig erfarenhet utdömd institution äga, enligt kommitterades mening, de skäl, som föranledde allmänna besvär- och ekonomiutskottets avskaffande och de tillfälliga utskottens inrättande, fortfarande gil-

tighet." Så tillägger kommittén som förut erinrat om dessa skäl vissa nya och säger därefter: "Vid sådant förhållande och då man icke bör övergiva en hittills prövad form för riksdagsärendenas behandling, vid vilkens begagnande riksdagens lelamöter vunnit allt mera vana och erfarenhet, såframt det icke kan med säkerhet påvisas, att en annan anordning erbjuder väsentligt större fördelar, hava kommitterade funnit det vara med klok förtänksamhet mest överensstämmande att icke föreslå någon förändring med avseende å de tillfälliga utskotten." Sålunda: kommittén ansåg anordningen med de tillfälliga utskotten vara sådan, att den erbjöd större fördelar framför de andra utvägar, som eventuellt kunde tänkas, och som hade varit föremål för kommitterades omprövning.

Som sagt: herr Lindhagen har nu själv tagit avstånd från tanken att ersätta de tillfälliga utskotten med ett enda ständigt utskott, en motsvarighet till allmänna besvärs- och ekonomiutskottet. Och jag tror att den, som känner det gamla riksdagsskicket, också skall kunna intyga, att man under den tiden ej var belåten med detta utskott, dit alla möjliga frågor kastades som i en stor sump.

Återstår då frågan, om man skulle kunna ersätta de tillfälliga utskotten med ett flertal ständiga utskott, exempelvis en 4, 5 ständiga eller lika många som de tillfälliga utskotten äro i andra kammaren. Ja, då vill jag säga, att i varje fall går det ej för sig, om man bibehåller den nuvarande grundsatsen om ett lika antal medlemmar för vardera kammaren i de gemensamma utskotten. Nu har herr Lindhagen sagt, att det ej alls är hans mening, att den grundsatsen skall bibehållas, om man skulle åstadkomma en omläggning av utskotten. Jag vill då framhålla, att då bör man framlägga ett förslag i den riktningen, så att vi kunna pröva den frågan för sig, och så att riksdagens medlemmar få tillfälle att uttala sig om den frågan; men att på rak arm gå in för det systemet utan att någon som helst utredning därom föreligger, det synes mig ej tillrådligt.

Nu är det faktiskt så, att med första kammarens nuvarande medlemsantal är det ej möjligt att i stället för de tillfälliga utskotten sätta ett flertal ständiga. Utrikesnämnden oräknad uppgå första kammarens ledamöter och suppleanter i de ständiga utskotten till ett antal av 112, om man endast har lika många suppleanter som medlemmar — i år har man ju i vissa utskott flere suppleanter. Med de två tillfälliga utskotten inräknade kommer man upp till 132. Det finnes alltid i varje kammare några medlemmar, som icke kunna åtaga sig utskottsarbete. Dit hör talmannen, och dit höra åtskilliga andra. De kunna vara av andra uppdrag eller av andra omständigheter hindrade därifrån. Man vill gärna i alla fall ha dem kvar i riksdagen, men man kan ej ålägga dem utskottsarbete. För närvarande är det endast åtta ledamöter av denna kammare, som stå utanför varje utskottsarbete, men går man igenom förteckningarna, finner man, att det är ej mindre än 21, som duplicera i tvenne utskott, och då har jag ej medräknat utrikesnämnden och dem,

Om de tillfälliga utskottens ersättande med andra utskott.
(Forts.)

Om de tillfälliga utskottens ersättande med andra utskott.
(Forts.)

som där äro upptagna. Detta vid denna riksdag, då vi ej haft anledning att tillsätta några särskilda utskott. Skola särskilda utskott tillsättas, kommer man således ännu längre in på första kammarens medlemsantal, och jag torde nog ej göra mig skyldig till att säga något oriktigt, om jag påstår, att vid de tillfällen, då man varit nödsakad att tillsätta särskilda utskott, detta ofta visat sig leda till ganska stora rubbningar vid behandlingen av ärendena i de ständiga utskotten.

De kommitféer, som sysselsatt sig med dessa frågor, voro också av denna anledning överens därom, att man ej kunde gå längre i tillsättande av ständiga utskott än vad som gjorts genom reformerna 1909, då jordbruksutskottet kom till, och 1917, då lagutskottet delades upp på två utskott.

Även andra synpunkter kunna anföras för nuvarande anordning med tillfälliga utskott. Bland annat den, att man på detta sätt kan bli i tillfälle att använda större procent av riksdagsmännen i utskottsarbetet, än vad som skulle kunna ske eljes. Den, som varit med något längre, vet mycket väl, huru det klagades i äldre tid, över att riksdagsmännen länge fingo gå sysslolösa och ingenting hade att göra under riksdagen.

Ställningen som suppleanter är enligt min mening ej alls så betydelselös, som herr Lindhagen nyss ville göra den till. I det utskott, där jag har äran vara medlem, förekommer det i mycket stor utsträckning, att suppleanterna bli inkallade.

Slutligen medgiver det nuvarande systemet också möjlighet till en bortsovring av vissa ärenden, så att de ej i lika hög grad behöva upptaga båda kamrarnas tid. Herr Lindhagen anser, att detta är en stor nackdel. Jag för min del har en annan uppfattning; jag anser det vara en fördel. Jag vill om den saken för övrigt tillägga, att vår svenska riksdagsordning i detta hänseende ändock avviker från de flesta andra, som jag känner till, på så sätt, att den till behandling i kamrarna släpper fram ett mycket större antal enskilda motioner än vad som på andra håll är praxis. Vill man taga upp frågan om en begränsning av riksdagsarbetet, vore detta en punkt, på vilken man skulle kunna särskilt inrikta sig, och man skulle till en förändring därutinnan även kunna finna förebilder i vår tidigare riksdagspraxis, exempelvis i det gamla urskiljningsutskottet.

I varje fall tror jag man måste erkänna, att med den omfattning riksdagsarbetet tagit, det kan vara en fördel, att icke alla väckta förslag nödvändigt behöve inkräkta på båda kamrarnas arbetstid. Är förslaget av den karaktär, att det förtjänar uppmärksamhet av båda kamrarna, så tror jag, att det icke finnes något som helst hinder för en motionär att verkligen finna en medmotionär, som vill bära fram det i medkammaren.

Herr Lindhagen ville nu göra gällande, att detta behandlingssätt särskilt skulle vara ägnat att undanskjuta frågor, vilka, som han flera gånger plägat uttrycka sig, sysselsätta sig med "andliga värden". Jag tror, att han har alldeles fel i detta. I själva verket förhåller det sig nog så, åtminstone enligt min mening, att flertalet utskott hava anled-

ning att sysselsätta sig med frågor av dylik karaktär och innebörd. Jag förmodar, att även herr Lindhagen räknar dit lagstiftningsfrågor? Jag förmodar, att herr Lindhagen räknar dit grundlagsfrågor? Jag förmodar, att herr Lindhagen ock räknar dit de kulturella frågor, vid vilkas behandling det rör sig om beviljande av ekonomiskt understöd? En mycket stor del av dylika frågor kunna således redan nu gå till ständiga utskott och föranleda behandling av sådana.

Herr Lindhagen tyckes också velat göra gällande, att det endast vore mindre viktiga frågor, som hänvisades till tillfälliga utskott. Det tror jag också är en oriktig uppfattning. Går man till de tillfälliga utskottens historia, skall man finna, att frågor av synnerligen stor räckvidd ofta hänvisats dit. Icke heller tror jag, att han har rätt, då han velat göra gällande, att frågorna där skulle bliva mindre väl behandlade. Jag försäkrar, att man i detta avseende kan uppvisa tillfälliga utskottsbetänkanden, som stå på höjden av vad som kan presteras och har presterats från de ständiga utskotten.

Vad slutligen beträffar debatterna i kamrarna, så förefaller det också vara tämligen tydligt, att vi här sannerligen icke bruka gå förbi dessa utskottsbetänkanden på något lättvindigt sätt. De bruka ganska ofta taga upp en stor del av riksdagens arbetstid.

Denna fråga om utbytande av de tillfälliga utskotten mot flera ständiga utskott har som sagt under de sista årtiondena varit föremål för upprepad behandling. Det har härvid framgått, att det nuvarande systemet visat sig innebära större fördelar än de andra utvägar, på vilka man har pekat. Under sådana förhållanden anser jag, att konstitutionsutskottet haft mycket goda skäl för att forma sitt betänkande såsom skett.

Jag ber att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Den siste talaren fäste sig icke vid vad som är huvudsaken i motionen, vilket fick sitt särskilda uttryck i hans sista påstående, att motionären hade gjort gällande, att endast mindre viktiga ärenden ingo till tillfälliga utskott. Om herr Clason gjort sig besväret att läsa igenom motionen, skulle han hava funnit från första raden till den sista det påståendet, att det är lika viktiga ärenden, som alltid hava gått till tillfälliga utskott, som till de andra, och därför har motionären bara framställt den frågan, varför man i allmänhet anser dem vara mindre viktiga — vilket de icke äro — genom att hänvisa dem till ett behandlingssätt, som kammaren själv betraktar såsom mindre maktpåliggande. Ty det är ju en allmän ävlan här bland alla pampar att komma in i ständiga utskott. Man är på språng till ett ständigt utskott i de olika partierna, men däremot icke till de tillfälliga utskotten, utan dit skjuter man undan nybörjare, som så småningom få arbeta sig upp, tills de bliva mogna för de andra. Det framgår även därav, att, såsom jämväl kommitterade sagt på ett par ställen, det är en allmän ävlan att söka få sina förslag hänskjutna till ständiga utskott genom att man förbinder

Om de tillfälliga utskottens ersättande med andra utskott.
(Forts.)

Om de tillfälliga utskottens ersättande med andra utskott.
(Forts.)

en principfråga med något anslagsyrkande eller något litet förslag till en lagparagraf. Det är en allmän ävlan — varför det? Jo, det är ju också därför, att på det sättet enligt allas uppfattning och författningens betraktelsesätt ärendet blir viktigare och får en förnämligare behandling, framför allt därigenom, att det får gå till bägge kamrarna och åtnjuta behandling av bägge kamrarnas samlade sakkunskap, medan det mera spelas krona och klave med ärendena, då de gå till en kammare i sänder, såsom vi allesammans veta, och vilket även ligger i sakens natur.

Vidare har ju också motionären liksom föregående granskare berört anledningen till att just dessa ärenden, som nu bliva hänvisade att gå till tillfälligt utskott, skola erhålla en sådan behandling och de andra skola gå till ständigt utskott, ehuru ärendena äro av precis samma vikt, såsom den siste ärade talaren också mycket riktigt erkände. Det är en slump av riksdagsordningen och icke någon grundsats eller någon genomförd organisation.

Jag vill ytterligare framhålla, att det är den största svagheten i själva systemet, att när det gäller principen, d. v. s. det verkliga andliga värdet i ett ärende, skall det gå till tillfälligt utskott, vilket i själva verket är mycket hedersamt, fast man, som jag nyss sade, icke betraktar det så. Men när frågan sedan kommer fram, beskuren, kringskuren, upplöst kanske i smådetaljer, ja, då hör den till de ständiga utskotten. På det sättet kan det här förekomma i riksdagen, att ett tillfälligt utskott behandlar en motion i en fråga, då man undersöker den i hela dess vidd och tar ståndpunkt till själva principen, under det att ett ständigt utskott sitter och behandlar samma sak i någon dess detalj utan ledning av samma princip och gör detta för sig självt utan något samband med det tillfälliga utskottet.

För övrigt kan här icke heller förekomma några sammansatta utskott, när det gäller frågor, som äro hänskjutna till tillfälligt utskott. Det betraktas av somliga som en ren fördel, därför att de sammansatta utskotten skulle vara "så tungrodda". Men varför äro de tungrodda? Jo, det är därför, att det är obehvämt för utskotten att utse särskilda medlemmar, uppgöra en särskild arbetsordning och begiva sig från ett rum till ett annat. Men ur sakens synpunkt är det sannerligen icke orimligt, att de ärenden, som höra i hop, också få gemensam och enhetlig behandling, vilket grusas av de tillfälliga utskottens organisation.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det föreliggande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades uti den i ämnet väckta motionens senare alternativ, och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 7 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1922 sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet.

Punkten 1.

I denna punkt hade utskottet med anledning av vad Kungl. Maj:t föreslagit hemställt, att riksdagen måtte

*Anslag till
chefen för
finansdepartementet.*

a) från och med år 1922 höja det ordinarie anslaget till departementschefen, nu 17,000 kronor, med 7,000 kronor till 24,000 kronor;

b) besluta, att utbetalningen av avlöningen skulle ske månadsvis i efterskott;

c) besluta, att vid ingången av januari månad 1922 skulle till departementschefen utbetalas ett belopp, motsvarande vad han skulle för sagda månad hava i förskott uppburit, om dittillsvarande avlöningsbestämmelser fortfarande varit gällande;

d) för sistnämnda ändamål anvisa på extra stat för år 1922 ett förslagsanslag, högst, 2,000 kronor.

Herr Westman: Herr talman! Vid denna första punkt har jag begärt ordet för att begagna det tillfälle, som vi nu hava, att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet framföra vissa önskemål.

Jag skulle vilja för honom understryka det starka behov, som vi säkerligen litet var här i kammaren känna av att erhålla vissa vägledande upplysningar om det statsfinansiella läget. Jag har vissa utgångspunkter i herr statsrådets huvudtitel för att vid behandlingen av densamma upptaga denna fråga. Vi finna nämligen i denna huvudtitel förslag framställda såväl om utbyggande av den fasta organisationen av vissa ämbetsverk som även om ett mera tillfälligt utökande av arbetskrafterna. För övrigt föreligger det ju också, som vi alla veta, från regeringens sida andra förslag, framställda av andra departementschefer, om upprättande av nya tjänstemannakårer och om utvidgande av statens verksamhet till nya områden, vilka skulle läggas under statlig organisation. Vi få under den allra närmaste tiden oss förelagt att taga ståndpunkt till dessa förslag. Det är givetvis nödvändigt, att innan vi komma till behandlingen av dessa frågor vi bli i tillfälle att bilda oss en allmän uppfattning om den statsfinansiella situationen, att vi äro i stånd att fälla ett generellt omdöme om densamma.

Närmast inom riksdagen är det ju statsutskottet, som har att bilda sig en mening i det avseende jag här berört, och jag har för min del med den största iver givit akt på de uttalanden om det statsfinansiella läget, som kommit från statsutskottets sida. Jag vill då erinra om, att den kanske klaraste formuleringen av statsutskottets uppfattning härom, som vi ha fått under riksdagens gång, är den, som lämnades av statsutskottets ärade ordförande under debatten här den 16 mars. Herr Kvarnzelius framhöll då, att enligt hans mening inkomstberäkningarna voro

Anslag till
chefen för
finansdeparte-
mentet.
(Forts.)

så osäkra, att man hade att räkna med, att man skulle komma att stå inför ett deficit med avseende å inkomsterna på mellan 150 och 200 miljoner kronor. Han förklarade vidare, att situationen var mörk, men han ansåg likväl icke, att den var sådan — såsom han uttryckte sig — att vi måste vägra anslag, som äro nödvändiga, för att det hela skall fungera efter de grunder det hittills gjort. Han hoppades således, att det skulle visa sig vara möjligt att hålla statsmaskineriet i gång i den omfattning och med den utbyggnad, som det har vunnit på senare tid.

Emellertid är det ju tyvärr så, att enligt andra upplysningar läget är så allvarligt, att man måste fråga sig, om det verkligen är möjligt att upprätthålla den nuvarande statliga organisationen utan inskränkning. Jag ber att få erinra därom, att under denna kristid en hel del enskilda stora företag hava funnit, att de under de senaste åren blivt i hög grad överorganiserade och att företagens bärkraft icke räcker till att bära upp hela den stab av tjänstemän, som blivt anställda. Det är säkerligen för åtskilliga av kammarens ledamöter välbekant, att man inom många affärsföretag för närvarande håller på med att högst väsentligt beskära den överorganisation, som man anser sig hava konstaterat. Den fråga, som jag vill ställa, är nu den, om vårt näringsliv kan bära upp hela den statliga och kommunala överbyggnad, som numera är uppförd och vilar därpå, i dess nuvarande omfattning. Frågan är med andra ord, huruvida det är nödvändigt för vårt folk att gå till en *byråkratisk avrustning*. Kanhända bör man rent av omedelbart gå därhän, att man tager under övervägande, hur detta skall kunna ske på sådant sätt, att därvid den minsta möjliga kulturella skada åstadkommes.

Vi ha särskild anledning att taga upp denna fråga till allvarlig diskussion i en upplysning, som lämnats oss i statsutskottets utlåtande nr 19 A. Där meddelar nämligen utskottet, att den ännu ej verkställda upplåningen för av riksdagen beslutade företag eller för regelbundet återkommande ändamål under de tre närmaste åren uppgår till omkring 700 miljoner kronor. Utskottet uttalar samtidigt den farhågan, att det torde möta synnerligen stora svårigheter att för en rimlig ränta och utan allt för svåra rubbningar i landets ekonomiska liv upplåna detta belopp.

För min del kan jag icke förneka, att när jag fick se denna upplysning, föll det en mörk skugga över all ekonomisk optimism, och jag kände mig även mera än förut benägen att försöka att i min mån göra allvar av den sparsamhetspolitik, som från alla håll förordas, men från vilken det ofta, som vi veta, när det kommer till de konkreta fallen, göres åtskilliga avsteg.

Vi ha ju för övrigt — det måste vi naturligtvis tänka på — icke bara att fästa avseende vid situationen i år, utan framför oss reser sig redan nu en hotande framtidsutsikt, den framtidsutsikten nämligen, att vi måste göra upp en budget även under nästa år. Det är ett spöke, som — efter vad jag förmodar — framträder allt mera skrämmande även för herr finansministerns inre syn.

Det kan efter vad jag nu anfört säkerligen icke förvåna herr stats-

rådet, om jag till herr statsrådet riktar en vördsam anhållan, att han ville gå i författning om, att riksdagen erhåller sådana vägledande upplysningar om det statsfinansiella läget för närvarande och om de närmaste framtidsutsikterna, att riksdagen får någon fast grund att stå på, när den under den närmaste tiden går att behandla viktiga ekonomiska frågor. Utan allt tvivel följer herr finansministern planmässigt det ekonomiska läget, och jag kan försäkra herr statsrådet, att vi skulle vara synnerligen tacksamma, om herr statsrådet ville meddela oss så ingående upplysningar, som vi behöva för att kunna ur allmänna synpunkter bedöma de konkreta fall, till vilka vi hava att taga ståndpunkt under den närmaste tiden.

*Anslag till
chefen för
finansdepartementet.
(Forts.)*

Herr statsrådet **Beskow**: Herr talman, mina herrar! Under de senast gångna åren har ju Kungl. Maj:t under loppet av maj månad till riksdagen överlämnat en ny budgetberäkning. Så är det givetvis meningen att göra även i år. Nu har emellertid herr Westman efterlyst en sådan omräkning redan på ett tidigare stadium, och jag begagnar detta tillfälle att meddela, att beräkningar redan sedan lång tid tillbaka påbörjats inom finansdepartementet och att vi hoppas inom en icke alltför långt avlägsen framtid kunna lägga fram resultatet av desamma.

Jag kan redan i dag lämna några siffror, som jag antar kunna vara av intresse för kammaren. De nedprutningar, som riksdagen företagit till den 31 mars, tillsammans med de minskningar i utgifter, som uppstått därigenom, att omräkning och nedsättning skett av vissa poster på utgiftssidan särskilt beträffande dyrtidstilläggen eller att flera av regeringen bebådade propositioner icke komma att framlämnas samt genom tillkomsten av ett par nya inkomstposter, komma, trots att kaffetullen av riksdagen avslagits, att medföra en förbättring i budgetens ställning av ungefär 40 miljoner kronor.

Så långt är ju allt gott och väl. Men det är givet, att vi på inkomstsidan hava att räkna med några större förändringar. Den kris, som går över landet och särskilt över industrien, kommer självfallet att medföra, att vi få räkna med väsentligt minskade intäkter av inkomst- och förmögenhetsskatten. Det är väl också sannolikt, att tullinkomsterna icke kunna upptagas till så högt belopp som det, till vilket de äro beräknade i statsverkspropositionen. Slutligen finnes det skäl, som tala för att icke heller den inkomstsumma, som man har väntat från statens järnvägar, kan upptagas till det belopp, varmed den ingår i statsverkspropositionen. De minskningar i inkomsterna, som härigenom uppstå, torde komma att högst väsentligt överstiga nyssnämnda förbättring om 40 miljoner kronor, och, såvitt jag för ögonblicket kan finna, uppgår det håll, som återstår att fylla i budgeten, till ett belopp av åtskilliga tiotal miljoner kronor.

Jag är icke för dagen i tillfälle att göra någon som helst antydning om huru täckningen för dessa miljoner skall åstadkommas, men jag förmodar, att man genom vissa nedprutningar, som redan äro föreslagna

Anslag till chefen för finansdepartementet. av statsutskottet och som möjligen även av riksdagen komma att bifallas, skall kunna något minska bristen i budgeten.

(Forts.) I övrigt vill jag till slut säga, att de frågor, som herr Westman riktat till sig själv, äro föremål för uppmärksamhet även av regeringens ledamöter. Överväganden av dylik art förekomma ständigt inom regeringen.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkterna 2 och 3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

Punkterna 5—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Förstärkning av arbetskrafterna hos kammarrätten.

Punkten 8.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 9) att till förstärkning av arbetskrafterna hos kammarrätten m. m. å extra stat för år 1922 anvisa ett förslagsanslag, högst, 131,000 kronor.

I den nu föredragna punkten hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen må till förstärkning av arbetskrafterna hos kammarrätten m. m. å extra stat för år 1922 anvisa ett förslagsanslag, högst, 125,000 kronor.

Herr statsrådet B e s k o w : Herr talman! Med tillämpning av grunderna i 1921 års statsverksproposition för avlöning av extra tjänstemän skulle de adjungerade ledamöterna i kammarrätten erhålla ett arvode av 6,667 kronor. Emellertid har kammarrätten hemställt, att arvoden till dessa adjungerade ledamöter skulle utgå med samma belopp och enligt samma grunder som för de adjungerade ledamöterna vid hovrätterna. Kungl. Maj:t har dock ansett sig endast i så måtto böra biträda framställningen, att Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen upptog en avlöning till de adjungerade ledamöterna i kammarrätten av 7,500 kronor, medan för de adjungerade ledamöterna vid Svea hovrätt Kungl. Maj:t föreslog riksdagen en begynnelselön av 8,580 kronor samt en slutlön av 9,540 kronor. Den föreslagna avlöningsförbättringen för hovrättens adjungerade ledamöter blev av statsutskottet tillstyrkt och av riksdagen bifallen. Nu har statsutskottet emellertid för de adjungerade ledamöterna i kammarrätten icke ansett sig kunna biträda Kungl. Maj:ts förslag om ett lönebelopp av 7,500 kronor utan i stället föreslagit riksdagen, att dessa tjänstemäns löneförmåner skulle begränsas till 6,690 kronor.

Med hänsyn till de svårigheter, som redan visat sig att rekrytera denna tjänstemannagrupp i kammarrätten, vilka svårigheter givetvis komma att ökas, sedan skillnaden i avlöningsförmåner mellan dessa två kategorier befattningshavare blivit större, har jag velat inför kammaren uttala mitt livliga beklagande av att utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag.

*Förstärkning
av arbets-
krafterna hos
kammarrät-
ten.
(Forts.)*

Herr Ekman, Carl Gustaf: Anledningen till att utskottet fann, att man på denna punkt borde stanna vid det belopp, som statsutskottet nu föreslagit, har man bland annat att söka i den framställning, som kammarrätten själv så sent som den 16 september 1920 gjorde, när det gällde att till Kungl. Maj:ts inkomma med framställning från verkets sida rörande ledamöternas avlöningsförhållanden. I denna framställning hemställde kammarrätten, att arvodena för de adjungerade ledamöterna i kammarrätten skulle utgå med 7,000 kronor för ledamot, som i sådan egenskap tjänstgjort under ett och ett halvt år och med 6,000 kronor för annan adjungerad ledamot.

Då icke alldeles särskilda skäl blivit anförda för att en större ökning av avlöningsförmånerna skulle tillerkännas nu förevarande befattningshavare än den som tillämpades ifråga om extra befattningshavare i allmänhet, har man inom utskottet funnit sig böra för närvarande stanna vid det belopp utskottet föreslagit. Det är givet, att skulle det verkligen visa sig, att de rekryteringssvårigheter, varom herr finansministern nu talat och som man icke förut hört omnämnas, på allvar komma att göra sig gällande, lär väl en förnyad framställning vid en följande riksdag komma att göras. Jag tror, att i det läge, vari frågan nu befinner sig, kan kammaren följa utskottets hemställan, till vilken jag yrkar bifall.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den föreliggande punkten hemställt.

Punkterna 9--13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 14.

Lades till handlingarna.

Punkten 15.

I anledning av vad Kungl. Maj:ts föreslagit hade utskottet i den föreliggande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte a) bestämma antalet ordinarie befattningshavare i riksräkenskapsverket på nedanstående sätt:

Stat för riksräkenskapsverket.

Befattningshavare.	Avlöningsgrad.
1 generaldirektör	A 3
3 byråchefer	B 20

Stat för riks- räkenskaps- verket. (Forts.)	5	förste revisorer	B 15
	33	revisorer	B 14
	2	kontorsskrivare, kvinnliga	C 5
	23	kanslibiträden, kvinnliga	C 3
	7	kontorsbiträden, kvinnliga	C 2
	1	förste expeditionsvakt	B 3
	4	expeditionsvakter	B 1

b) godkänna följande stat för riksräkenskapsverket, att tillämpas från och med år 1922:

Stat.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsanslag</i>	453,000	kronor
Vikariatsersättningar, <i>förslagsanslag</i>	12,000	„
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m., <i>förslagsanslag, högst</i>	38,000	„
	<hr/> <i>Förslagsanslag</i> 503,000 kronor;	

c) under riksstatens sjunde huvudtitel, med uteslutande av det under rubriken *riksräkenskapsverket* uppförda ordinarie bestämda anslaget, under samma rubrik uppföra ett ordinarie förslagsanslag å 503,000 kronor.

Greve Lagerbjelke: Herr greve och talman! Den talare på Östgötabänken, som först yttrade sig angående punkt 1 av detta betänkande, framhöll bland annat, att man hade att vänta sig inrättandet av nya tjänstemannakårer. Detta förhållande, sammanställt med de belopp, som här begäras, giver efter min uppfattning anledning till att riksdagen någon gång anställer en jämförelse mellan de belopp, som våra ämbetsverk i verkligheten kosta, och de nakna siffror, som ligga till grund för riksdagens beslut angående inrättandet av samma ämbetsverk.

Det begäres här för upprätthållande av riksräkenskapsverkets verksamhet under nästa år ett förslagsanslag på 503,000 kronor. Läger man nu härtill det dyrtidstillägg, som kommer på detta belopp, vidare det förslagsanslag på 50,000 kronor, som begäres i påföljande punkt, samt kostnad för lokalhyra ävensom andra utgifter, kommer man nog, föreställer jag mig, redan nästa år, även med hänsyn tagen till en avsevärd nedsättning av dyrtidstilläggen, till en utgiftssumma för riksräkenskapsverket av närmare en miljon kronor, och man lär väl för såväl detta som andra verk hava att ganska snart förvänta en utökning av nu anställda arbetskrafter, både ordinarie och extra.

Jag talade nyss om jämförelsen mellan de verkliga kostnaderna och de belopp, som begärts vid verkens inrättande. Jag vill då erinra kamraren om, att när frågan om inrättande av riksräkenskapsverket var före vid förra årets riksdag, beviljades för upprätthållande av verkets verk-

Samhet i år ett anslag av 322,000 kronor, sålunda avsevärt mindre än nu ^{Stat för riksräkenskapsverket.} begärda 503,000 kronor. Vidare begärdes en arvodesfyllnad, motsvarande det nu begärda anslaget på 50,000 kronor, av 36,800 kronor. Nu var det ju, i varje fall för statsutskottets medlemmar och även för andra medlemmar av riksdagen, alldeles klart och uppenbart, att det anslag, som begärdes förra året, icke motsvarade de verkliga utgifterna, och jag har ganska lätt att förstå skillnaden i dessa två anslagsbelopp, oaktat jag här vill framhålla, att den tjänstemannakår, för vilken anslagen begäras, är alldeles oförändrad. Anledningen till att det förra året endast begärdes det av mig nämnda beloppet är ju till en början, att i statsförslaget räknades då icke med några ålderstillägg. Detta förhållandes ingalunda. Det framgår tvärtom av riksdagens skrivelse, att de statskontorets tjänstemän, som skulle överflyttas till riksräkenskapsverket, skulle äga att vid sina nya befattningar vid beräkning av ålderstillägg tillgodoräkna sig föregående tjänstgöring. En ytterligare anledning till ökningen är vidare de 16 %, som tillkomma i nyreglerade verk. Jag vill dock, även om jag själv finner denna ökning ganska naturlig, framhålla, att nog var det säkerligen för en mycket stor del av riksdagens medlemmar och i varje fall för den stora allmänheten något alldeles främmande, att när riksdagen för riksräkenskapsverket beviljade ett anslag av något över 300,000 kronor, skulle den verkliga kostnaden komma att uppgå till närmare en miljon kronor, dyrtidstillägget dock här medräknat i motsats till förra beloppet. Man lär nog icke komma långt under sistnämnda belopp, i varje fall icke, om man räknar med ett snart behov av ytterligare arbetskrafter.

Jag vill sluta med att säga, att jag skulle emellertid knappast hava begärt ordet, om jag icke hade velat, då den första budgetredovisning, som upprättats av riksräkenskapsverket, nu föreligger, uttala den uppfattningen, att den nog skulle kunna i åtskilliga delar uppställts så, att den varit av större värde för den praktiska finansförvaltningen. Nu är det dock första gången budgetredovisningen föreligger från riksräkenskapsverket, och jag föreställer mig, att ändringar i densamma rätt snart komma att vidtagas.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den föreliggande punkten hemställt.

Punkten 16.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 17 och 18.

Lades till handlingarna.

Punkten 19.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 20.
Lades till handlingarna.

Punkten 21.
Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 22.
Lades till handlingarna.

Punkterna 23—33.
Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 34.
Lades till handlingarna.

Punkten 35.
Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 7 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1921 sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet.

Punkterna 1 och 2.
Lades till handlingarna.

Punkten 3.
Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 4 och 5.
Lades till handlingarna.

Punkten 6.
Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 7.
Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för barnmorskeundervisningen jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets memorial nr 38, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om statsbidrag för uppförande eller inrättande av arbetshem.

*Statsbidrag
för inrättande av
arbetshem.*

I detta memorial hade utskottet efter redogörelse för ärendets föregående behandling yttrat:

Kamrarnes beslut skilja sig således från varandra beträffande grunderna för statsbidragets utgående, i det att första kammaren beslutat att bidraget skall utgöra, i fråga om helt och hållet nytt arbetshem högst 2,000 kronor för sängplats, och vid inköp och ändring av gammal byggnad högst 1,500 kronor för sängplats, under det den andra beslutat, att bidraget skall utgöra respektive högst 2,500 kronor och högst 2,000 kronor.

De olika beslut, vari kamrarna sålunda stannat, synas lämpligen kunna sammanjämkas på sådant sätt, att statsbidraget bestämmes, vid helt och hållet nytt arbetshem i enlighet med andra kammarens beslut till högst 2,500 kronor för sängplats, och vid inköp och ändring av gammal byggnad i enlighet med första kammarens beslut till högst 1,500 kronor för sängplats.

Utskottet får alltså hemställa, att kamrarna må, var och en med fråntädande av sitt beträffande grunderna för ifrågavarande statsbidrags utgående fattade beslut, godkänna följande yttrande och förslag angående Kungl. Maj:ts föreliggande framställning:

”Vid prövning av Kungl. Maj:ts under förevarande punkt gjorda framställning har utskottet funnit sig kunna i huvudsak biträda de av departementschefen förordade villkoren för åtnjutande av det statsbidrag, varom här är fråga. I ett avseende har utskottet dock icke kunnat ansluta sig till departementschefens förslag. Departementschefen har sålunda förordat, att i fråga om arbetshem i inköpt och ändrad gammal byggnad den inskränkningen beträffande statsbidragets storlek borde göras, att detsamma icke finge överstiga 2,000 kronor för varje, för å hemmet intagen person avsedd sängplats, som arbetshemmet beräknades rymma. Utskottet anser, att i detta fall statsbidraget bör sättas något lägre än det av departementschefen föreslagna maximibeloppet, och vill utskottet i sådant avseende förorda, att statsbidraget bestämmes till högst 1,500 kronor. Beträffande det av Kungl. Maj:t åskade anslagsbeloppet anser utskottet detta belopp kunna något begränsas, och får utskottet föreslå, att detsamma nedsättes med 20,000 kronor.

Utskottet hemställer alltså, att riksdagen må till beredande av statsbidrag till uppförande eller inrättande av i lagen om fattigvården avsedda arbetshem å extra stat för år 1922 anvisa ett förslagsanslag av 80,000 kronor, att utgå enligt de av departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden den 7 januari 1921 angivna grunder med däri av utskottet förordad jämkning.”

Statsbidrag
för inrätt-
tande av
arbetshem.
(Forts.)

Herr von Hofsten: Det kan ju synas ganska förmätet med den stora sakkunskap, som statsutskottet företräder, att nu anföra en annan mening än den som tagit sig uttryck i det sammanjämningsförslag, som här föreligger. Men jag kan icke underlåta att framhålla, att detta sammanjämningsförslag icke synes göra tillbörlig rättvisa åt de olika beslutens innebörd. Med herr talmannens benägna tillåtelse skall jag i några få ord redogöra för frågans läge, därtill jag anser mig hava så mycket större skäl, som på grund av hemresan före påsk endast ett fåtal av kammarens ledamöter voro närvarande vid ärendets behandling förra gången.

Kungl. Maj:t hade föreslagit, att till dessa arbetshem, som det åligger landstingen att uppföra, skulle lämnas ett statsbidrag av respektive 2,500 och 2,000 kronor per plats. Statsutskottet nedprutade detta bidrag till respektive 2,000 och 1,500 kronor. Andra kammaren biföll Kungl. Maj:ts förslag, medan första kammaren biträdde utskottets förslag. Utskottet har nu föreslagit en sammanjämkning, varigenom till plats vid nyuppfört arbetshem skulle beviljas det större anslaget 2,500 kronor, medan till plats, som inrättas vid arbetshem, vartill ändras äldre byggnad, skulle utgå allenast det lägre bidraget av 1,500 kronor. Redan under debatten här antydde en av utskottets ledamöter denna kompromiss såsom lämplig. I verkligheten torde det emellertid bli så, att de flesta landstingen komma att inköpa gamla byggnader och omändra dessa till arbetshem. Jag vågar säga, att det blir endast ett fåtal landsting, som komma att bygga nya arbetshem, och därför torde det i verkligheten komma att ställa sig så, att denna sammanjämkning i ytterst få fall kommer att innebära någon fördel för landstingen. Det synes mig, att den matematiska kompromissen här hade legat mycket nära till hands, att sålunda det högre anslaget satts till 2,250 kronor och det lägre bidraget till 1,750 kronor. Då hade man ju kommit till en verklig sammanjämkning.

På grund av frågans läge och de förhållanden, under vilka själva beslutet fattades i kamrarna, då man torde kunna tänka sig, att flertalet av landsbygdens representanter, vilka mera intressera sig för landstingens hårt tryckta ekonomi, icke voro närvarande, vågar jag under åberopande av vad jag nu anfört, herr talman, yrka återremiss av utlåtandet.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Om, som den siste ärade talaren sade, de flesta landstingen lösa denna fråga på det sätt, att de inköpa äldre byggnader, och i dessa inrätta arbetshem, kommer väl detta att bero på att denna utväg befinnes erbjuda en för dem förmånligare och billigare lösning än om nybyggnad sker. Det är statsutskottets bestämda uppfattning, att så är fallet. Redan när vi diskuterade Kungl. Maj:ts förslag i utskottet, var det starka sympatier för att väsentligt sänka statsbidraget, när det gällde äldre byggnader, under det att man fann beloppet rimligt, då det gällde nybyggnader. Efter åtskillig överläggning kom man emellertid till det resultatet, att man föreslog nedsättning

av båda beloppen. När utskottet sedermera på grund av kamrarnas olika beslut ånyo fick tillfälle att pröva vilken lösning som, på samma gång den rent tekniskt sett tillfredsställde kraven på en sammanjämkning, likväl rent realt skulle giva det rättvisaste och riktigaste resultatet, kom man — på avdelningen fullständigt enhälligt och i utskottet med endast ett enda undantag — till den uppfattningen att det förslag, som statsutskottet nu framlagt, var det ur olika synpunkter lämpligaste och riktigaste. Rent formellt sett tror jag, att man kan säga, att detta sammanjämkningsförslag i alla avseenden tillfredsställer kraven på en sammanjämkning, då man på ena punkten upptagit den ena kammarens beslut orubbat och på andra punkten den andra kammarens beslut likaledes utan ändring och besluten så harmoniera att de, såsom här är fallet, därmed bilda ett sakligt väl sammanhängande helt. Och då därigenom — det är min övertygelse — tillika de reala synpunkterna bliva på det riktigaste och rimligaste sättet tillgodosedda, hoppas jag, att kammaren skall bifalla utskottets hemställan. I de fall, där landstingen komma att köpa en egendom med stora bostadsbyggnader — och i dylika fall av inköp vet man sedan gammalt, att man icke sätter så synnerligen hög värdering på de med egendomen följande byggnaderna — kommer det säkerligen att bli en ganska god affär för landstingen, när dessa få räkna med ett statsbidrag av 1,500 kronor per sängplats i dessa byggnader. Jag tror nämligen, att de i regel komma att visa sig användbara utan några egentliga reparationer och kostnader och att det sålunda jämväl med de statsbidrag, som skola bli en följd av ett bifall till statsutskottets förslag, skall visa sig bliva en för landstingen fördelaktig utväg att lösa denna fråga på detta sätt.

Jag tillåter mig sålunda, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr v o n H o f s t e n : Jag tillåter mig vördsamt bestrida den sistärade talarens påstående, att dessa 1,500 kronor skulle vara tillfyllest för att täcka landstingens halva kostnad för upprättandet av arbetshemmen, d. v. s. att dessa arbetshem skulle kunna inrättas för en kostnad av 3,000 kronor per plats. Det torde även med beräkning av fallande byggnadspris vara omöjligt att utföra. Det är dock så, att teoretiskt skall statsbidraget motsvara halva kostnaden, men i verkligheten kommer det ingalunda att vara möjligt att uppföra dessa arbetshem med en kostnad per plats av 3,000 kr. även om äldre byggnad därtill ändras. Vi få tänka oss, att dessa arbetshem skola inrättas med samlings-salar och med bostäder för vaktare. Även om de komma att i någon mån understiga kostnaden för inrättandet av epidemisjukhusen, om vilka vi talade förra gången detta ärende var uppe, torde det vara tämligen visst, att 1,500 kronor eller ens 2,000 kronor ingalunda räcka till halva kostnaden.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr E k m a n , C a r l G u s t a f : Ja, just vid det förhållandet,

*Statsbidrag
för inrättande av
arbetshem.
(Forts.)*

Statsbidrag för inrättande av arbetshem. (Forts.) att man måste säga, att statsbidraget i fall av nybyggnad blir lågt, är det ett underligt resonemang, förefaller det mig, av den siste ärade talaren, att vilja gå fram på en sammanjämningsväg, som kommer att giva mindre åt landstingen i fall av nybyggnad än vad utskottets hemställan innebär.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna memorialet hemställt samt vidare på dess återremitterande till utskottet; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 39, i anledning av kamrarnas återremiss av punkt 69 (ang. stipendier för utbildning av tuberkulosläkare) i statsutskottets utlåtande nr 5 A, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om rätt för Konungen att i visst fall åsätta särskild tullavgift; och

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tullfri införsel av en telefonkabel.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 25, angående vissa framställningar rörande elvte huvudtjeln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Punkterna 1—9 samt 10 a—i.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Pension åt förre skrivaren C. A. Holmqvist.

Punkten 10 j.

I denna punkt hade utskottet behandlat en inom andra kammaren av herr *Karlsson* i Vadstena väckt motion, nr 276, däri hemstälts, att riksdagen måtte, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 105, punkt 10, besluta, att förre skrivaren vid Borghamns kalkstensbrott Carl August Holmqvist finge från och med den 1 januari 1921 under sin

återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 500 kronor.

Utskottet hade på anförda skäl hemställt, att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen måtte medgiva, att förre stenarbetaren och skrivaren vid Borghamns kalkstensbrott Carl August Holmqvist finge från och med den 1 januari 1921 under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 400 kronor.

*Pension åt
förre skriva-
ren C. A.
Holmqvist.
(Forts.)*

Reservation hade anförts av herrar *Wigforss, Söderbom, Borg och Borggren*, vilka yrkat bifall till den i ämnet väckta motionen.

Herr *Söderbom*: Herr talman! Jag har inom utskottet deltagit i behandlingen av denna punkt men icke kunnat dela majoritetens mening ifråga om pensionens storlek till förre skrivaren Holmqvist, utan har jag anslutit mig till reservationen, vilken ju innebär bifall till den i ämnet av herr Karlsson i Vadstena väckta motionen, däri föreslås ett pensionsbelopp av 500 kronor.

Av handlingarna framgår, att Holmqvist varit anställd vid Borghamns kalkstensbrott under en tid av 24 år, först i egenskap av stenarbetare och under senare åren såsom skrivare å expeditionen. Han har avskedats från sin anställning på grund därav, att verksamheten vid kalkstensbrottet nedlagts. Vidare upplyses, att han sedan många år tillbaka lider av reumatism, och att hans arbetsförmåga är nedsatt. Sedan det i utskottsutlåtandet anmärkts, att Holmqvist avskedats på grund av nämnda omständighet, och att han är sjuk, så att han är oförmögen att försörja sig, uttalar utskottet i motiveringen i likhet med ett par andra myndigheter, att en pension av 400 kronor kunde anses lämplig, på grund därav, att detta pensionsbelopp pläгат beviljas i liknande fall.

Jag vill nu först anmärka, att arméförvaltningens fortifikationsdepartement har föreslagit 500 kronor i pension. Jag kan vidare icke finna det af utskottet föreslagna beloppet riktigt, då vi nyss beslutat 500 kronor i pension åt en annan arbetare i liknande ställning, nämligen den i mom. h omförmälde arbetaren Björk. Förhållandet i avseende å dessa båda arbetare är tämligen lika, om man undantager, att Holmqvist befordrats till skrivare, vilket väl ej bör räknas honom till nackdel. Båda ha haft liknande anställning, men Björk är, såvitt av handlingarna framgår, fullt frisk och sköter fortfarande sin tjänst, medan däremot Holmqvist på grund av anförda omständighet avskedats från sin befattning. Vidare är, såsom nämnts, Holmqvist sjuk, den andre däremot frisk, bådass ålder är ungefär lika. Som sagt, kammaren har nyss beviljat ett belopp av 500 kronor åt Björk, medan Holmqvist, enligt utskottets förslag, skulle få endast 400 kronor. Jag kan icke anse detta vara billigt och rättvist. Det är möjligt, att det är riktigt ur principiell synpunkt, men i realiteten innebär det ju, att Holmqvist skulle få lägre pension, oaktat i avseende å honom mera ömmande omständigheter föreligga. Det är sant, att Björk kan återopa längre anställningstid, men detta kan

*Pension åt
förra skriva-
ren C. A.
Holmqvist.
(Forts.)*

ju uppvägas av det förhållandet, att Holmqvist utan sitt eget förvållande avskedats.

På grund av vad jag nu anfört, och då här synes mig föreligga särskilda, ömmande omständigheter, vill jag vädja till kammaren att behjerta dessa genom att bifalla reservationen, vilken i enlighet med den väckta motionen avser en pension av 500 kronor. Jag yrkar alltså avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Gustafsson: Av den föregående talaren har varmt förordats, att vi skulle följa reservationen och gå på den i detta ämne väckta motionen, däri föreslagits en pension av 500 kronor. Jag skall emellertid be att med ett par ord få motivera utskottets ståndpunkt.

Det upplyses i handlingarna att Holmqvist under åren 1914, 1915 och 1916 i avlöning uppburit respektive 515 kronor 55 öre, 490 kronor 95 öre och 467 kronor 5 öre per år. Om han nu skulle få 500 kronors pension, skulle han således erhålla större pension än vad han hade i avlöning, då han avgick. Utskottet har i detta fall följt statskontorets och departementschefens anvisning och förordat 400 kronor, vilket vi i detta fall anse vara en lämpligt avvägd pension, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Söderbom: Herr talman! Herr Gustafssons anmärkning, att Holmqvists avlöning de senare åren varit låg, kan ju synas riktig. Men dessa summor, vilka efterhand sjunkit under de tre år, som avses, synas visa, att det måste hava förelegat några särskilda, oförvållade omständigheter. Det kan ju nämligen icke tänkas, att under tider, då alla andras avlöningar höjts, denne mans avlöning skulle hava sänkts, enär det samtidigt intygkas, att han har skött sin tjänst på ett hedrande och oräntligt sätt. Jag anser, att denna avlöning ligger bra nära den gräns, på vars andra sida dräglig ekonomisk existens är omöjlig. Om det nu så skulle vara, att det högre pensionsbeloppet vilket för övrigt fortifikationsdepartementet föreslagit skulle överstiga avlöningen under de båda sista av ifrågavarande år, vore det väl ej orättvist, att detta finge utgöra en kompensation för den låga avlöning, som han under dessa år uppburit.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen enligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen, och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 25 punkten 10 j, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 58;

Nej — 48.

Under omröstningen hade herr talmannen uppstått och avlägsnat sig, varvid ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr förste vice talmannen.

Punkten 10 k och l samt punkterna 11—18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Herr statsrådet *Hammar skjöld* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 346, med förslag till lag om ändrad utbildningstid för värnpliktiga av 1921 års klass;

nr 347, angående åtgärder för avhjälpande av brist på underbefäl vid infanteriet; samt

nr 348, med förslag till lag om befrielse för vissa värnpliktiga från skyldighet att fullgöra reservtruppövning.

Dessa propositioner föredrogos och hänvisades, nr 346 och 348 till behandling av lagutskott samt nr 347 till statsutskottet.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av väckta motioner angående ett mera effektivt tillvaratagande av utom äkten-
 fädda barns och deras mödrars rätt m. m. *skap födda barns och deras mödrars rätt m. m.*

Till lagutskott hade hänvisats inom andra kammaren väckta motionerna nr 15 av herr *Paulsen*, nr 55 av herr *Godin* och nr 56 av herr *Pehrsson* i Göteborg.

Första lagutskottet, som behandlat dessa motioner, hade i det föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt:

1:o) att herr *Paulsens* ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

2:o) att herr *Godins* ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

Om tillvara-
tagande av
utom äkten-
skap födda
barns och
deras möd-
rars rätt
m. m.
(Forts.)

3:o) att riksdagen, i anledning av herr Pehrssons motion, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida och under vilka förutsättningar efterlysande i Polisunderrättelser eller annan publikation skulle kunna äga rum ifråga om personer, vilka försummade fullgöra dem lagligen åliggande underhållsskyldighet;

4:o) att herr Pehrssons motion i övrigt icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts vid punkt 3:o) av utskottets hemställan av greve *Spens* och herr *Hederstierna*, vilka, av skäl, som anförts av första lagutskottet i utlåtande vid 1920 års riksdag, ansett, att herr Pehrssons yrkande under 2) i motionen ej skulle till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Greve *Spens*: Herr förste vice talman, mina herrar! I den föreliggande motionen hemställas av herr Pehrsson i andra kammaren, att polismyndighet skall vara skyldig att på hemställan av barnavårdsman låta i tidningen Polisunderrättelser efterlysa fadern till barn utom äkten-
skap, såvida det styrkes, att faderskapet är fastställt.

Över detta förslag har ordföranden i första lagutskottet begärt yttrande av svenska fattigvårdsförbundets barnavårdsutskott. Detta har emellertid ansett, att det under inga förhållanden vore tillrådligt, att barnavårdsman finge befogenhet att hos polismyndighet begära sådan efterlysning, som nu ifrågasatts, och barnavårdsutskottet har även ställt sig tveksamt om lämpligheten av en bestämmelse, att en sådan befogenhet tillerkändes barnavårdsnämnd. Samma barnavårdsutskott har även framhållit, att lika väl som fäder till oäkta barn efterlystes, borde även mödrar till oäkta barn, vilka ofta resa bort från barnen, ävensom föräldrar till äkta barn, då de försumma sin underhållsskyldighet, kunna efterlysas. Barnavårdsutskottet har därför föreslagit, att det skulle utgivas en alldeles särskild publikation för efterlysning av alla anmälda *försvunna* personer. Denna publikation skulle utdelas, utom till polismyndigheter, även till barnavårdsnämnder och fattigvårdsstyrelser och antagligen även till barnavårdsmännen. Därigenom tänkte sig utskottet, att man även skulle få reda på sådana personer, som blott *misstänktes* för att vara fäder till oäkta barn.

Nu har första lagutskottet i det förevarande utlåtandet föreslagit en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om en så vidsträckt utredning, att den komme att omfatta alla såväl motionärens som barnavårdsutskottets önskemål. Häremot hava herr *Hederstierna* och jag anført reservation.

Denna fråga om efterlysning av underhållsskyldiga personer i tidningen Polisunderrättelser var förra året föremål för riksdagens prövning. En enskild motionär i andra kammaren hade även då väckt motion i ämnet. Denna motion avstyrktes i första lagutskottet och avlogs

av andra kammaren, men bifölls av denna kammare såtillvida, att kammaren antog en av utskottets ordförande afgiven reservation, vari tillstyrktes, att barnavårdsnämnden i stället för barnavårdsmannen skulle få befogenhet att i Polisunderrättelser låta efterlysa personer, som försummade fullgöra sin underhållspflicht.

Emot införande i Polisunderrättelser av ifrågasvarande efterlysningar har fattigvårdsförbundets barnavårdsutskott riktat en skarp och enligt min mening riktig kritik. Barnavårdsutskottet framhåller nämligen, att man i avseende på lagstiftningen om barn utom äktenskap rörde sig på ett synnerligen grannliga område, där man för ett rättvist bedömande av försummandet av försörjningsplikten i de enskilda fallen måste taga hänsyn till personliga förhållanden och andra omständigheter. "Man kan nämligen icke", säger barnavårdsutskottet vidare, "skära alla försumliga underhållsskyldiga över en kam, och, innan en så sträng och ingripande åtgärd vidtages som en efterlysning i Polisunderrättelser, böra garantier föreligga för att den underhållsskyldige med berätt mod undandragit sig sin skyldighet, ehuru han haft förmåga att fullgöra densamma. Nu torde ofta själva det faktum, att underhållsbidraget uteblivit, tydas såsom en avsiktlig föresats hos den underhållsskyldige att svika sin skyldighet." — Vidare framhåller barnavårdsutskottet, att tidningen Polisunderrättelser avsetts för efterlysning av svårare förbrytare och av för allmänna säkerheten vådliga personer. Barnavårdsutskottet har därför, såsom jag förut nämnt, föreslagit utgivande av en särskild publikation för efterlysning av alla *försvunna* personer.

För min del anser jag visserligen, att syftet med dessa förevarande förslag är i hög grad behjärtansvärt, men jag anser, att de föreslagna åtgärderna ej skulle bliva effektiva, ehuru de skulle medföra avsevärda kostnader, isynnerhet om en särskild publikation skulle komma att utgivas. Den avvikne försumlige underhållsskyldige skulle nämligen i allmänhet ej på grund av efterlysningen anträffas av myndigheterna, försåvitt han ej begått något brott, ty eljest får myndigheten på den nya orten, dit han flyttat, ej reda på honom. Om en myndighet får se en mängd namn på försvunna personer i en publikation och icke har någon anledning att tro, att några av dem skulle begivit sig just till hans distrikt, så är det ingen särskild anledning att försöka efterspana alla dessa, och några särskilda signalement komma väl för övrigt ofta att icke föreligga. Detsamma är förhållandet, om det skulle bli efterlysning i Polisunderrättelser. Även där skulle det bli samma ringa grad av effektivitet. Om den försvunne däremot skulle begå brott å den nya uppehållsorten och anhållas därför, har han i regel inga tillgångar att fullgöra sin underhållsskyldighet, och då är det icke mycket bevänt med att han för sådant ändamål anhålles. Jag försäkrar herrarna, att om jag trodde, att de här föreslagna åtgärderna skulle bidra till fyllandet av det behjärtansvärda syftet med motionärerens och utskottets hemställan, skulle jag icke hava något emot att en skrivelse avlättes.

Vidare är det ytterligare skäl mot en sådan efterlysning. Ofta skulle

Om tillvaratagande av utom äktenskap födda barns och deras möd-rars rätt m. m.
(Forts.)

Om tillvaratagande av utom äkten- skap födda barns och deras möd- rars rätt m. m.
(Forts.)

nämligen efterlysningen medföra ett svårt obehag för ej blott barnets fa- der utan även för dess moder, då det är fråga om oäkta barn. Modern komme nämligen nog ej alltid att tillfrågas, om hon önskade en sådan efterlysning. Om efterlysningen nu, såsom utskottet tänkt sig, skulle ut- sträckas även till alla underhållsskyldiga, således även till äkta barns föräldrar samt till personer, som hava att underhålla orkeslösa eller sjuka föräldrar, så bleve saken än värre. Exempelvis skulle lätt svårare oenig- het mellan makar därigenom kunna åstadkommas. Härtill kommer den omständigheten, att fattigvårdslagstiftningskommittén nu håller på med en fullständig revision av barnavårdslagarna och säkerligen kommer att beakta även denna fråga. Någon skrivelse är således obehörlig och föranleder endast kostnader och besvär, vilket alla riksdagskrivelser göra, även om de överlämnas till en befintlig kommitté, ty en riksdags- skrivelse föranleder nästan alltid en grundlig och vidlyftig utredning i den vanliga tågordningen med remisser till myndigheter — i detta fall jämväl kommunala myndigheter — uppgörande av statistik, utsändande av frågeformulär o. s. v.

På grund av vad jag nu anfört tillåter jag mig, herr vice talman, att yrka avslag på utskottets hemställan i tredje punkten.

Herr A l e x a n d e r s o n: Herr talman! Alla äro vi väl ense därom, att det är av vikt att den lagstiftning, som nyligen antagits av riksdagen till förmån för understöd åt utom äktenskapet födda barn och hjälp åt deras mödrar i och för deras uppfostran, också blir i sina verk- ningar effektiv. Det var för lagberedningen liksom för riksdagen icke oklart att de åtgärder, som vidtogos genom denna lagstiftning, på vissa punkter kunde behöva förbättras och kompletteras i den mån erfaren- heten visade det vara behöfligt. Det är fråga om en sådan liten kom- pletteringsanordning i det föreliggande ärendet.

Den efterlysning, som här är ifrågakämd, har ju utskottet icke be- stämt förutsatt skola komma att äga rum genom tidningen Polisunder- rättelser, utan i utskottets kläm är förutsatt den möjligheten att man kunde använda någon annan publikationsform, kanske någon särskild publikation för ändamålet. Den huvudinvändning reservanterna göra, särskilt uttryckt genom deras åberopande i reservationen av vad ut- skottet själv sade i fjol, är ju att detta efterlysande skulle visa sig in- effektivt, och för denna ståndpunkt åberopades särskilt i fjol — och i dag av greve Spens — att polismyndigheterna icke ha anledning att ta reda på vilka personer som kommit in i deras distrikt, så framt dessa personer icke kommit i konflikt med strafflagen. Om de däremot sköta sig oklanderligt i detta hänseende blir det inte bekant att de vistas, efter att ha flyttat dit, på någon arbetsplats inom distriktet, och på så sätt skulle hela förfarandet bli ineffektivt.

Sedan utskottet i fjol bildade sig sin uppfattning har nog emeller- tid saken kommit i ett annat läge. Utskottet har nämligen från barna- vårdshåll fått upplysning om, att barnavårdsmyndigheterna numera i

allt större utsträckning söka räcka varandra handen för utförande av sina uppgifter och att det för dessa uppgifters fyllande skulle vara av betydelse för barnavårdsmyndigheterna, om en sådan publikation funnes, i vilken dessa underhållsskyldige kunde efterlysas. Ty låt vara att icke polismyndigheterna i ett visst distrikt ha anledning att ta reda på, om en person som inflyttat kommit i konflikt med strafflagen, så förhåller det sig på ett helt annat sätt med barnavårdsmyndigheterna. De kunna med ledning av efterlysningen skaffa sig vetskap om, huruvida icke till distriktet inkommit en efterlyst person, och det har också meddelats oss, att barnavårdsmyndigheterna redan nu i åtskilliga fall sett sig i stånd att ta reda på sådana försumliga underhållsskyldiga, vilka polismyndigheterna däremot, trots begäran, icke lyckats uppspana. Men deras förmåga är naturligtvis begränsad och behöver på allt sätt understödjas. Jag tror, att med den begränsning, som redan motionären och även utskottet givit åt användandet av institutet till sådana fall, där faderskapets tillvaro är rättsligen konstaterad, man icke behöver vara alltför öm om dessa barnafäder med hänsyn till det obehag, som efterlysandet kunde för dem medföra. Samhället har nog snarare anledning att försöka tillhålla dem med även tämligen kraftiga medel att fullgöra sina skyldigheter.

Om tillvaratagande av utom äktenskap födda barns och deras mödrars rätt m. m.
(Forts.)

Jag ber att på grund av vad jag nu anfört få hemställa om bifall till utskottet i denna punkt.

Herr Reuterskiöld: Herr vice talman! Då jag förra året hade äran att delta i 1:a lagutskottets behandling av denna fråga, stod jag på den ståndpunkten att förslaget borde avstyrkas. Och jag har ingen anledning nu intaga någon annan. För min del var icke huvudskälet det av den förste ärade talaren i denna debatt framförda utan ett annat, som står lika orubbat kvar. Det är i själva verket för en civilrättslig fordran och icke för ett brott man här skulle göra efterlysning. Det är konsekvenserna härav jag fruktar, även om jag medger, att de fordringsrättsförhållanden, som här föreligga, ha en säregen grund och att hänsynen till barnen kunna föranleda särskilda åtgärder. Men då jag icke vill godtaga den konsekvens, som även av den förste talaren påpekades, nämligen att även med avseende på fordringsrättsförhållandena inom ett äktenskap och för äkta barn skulle kunna användas samma institut, tror jag att det är klokare och riktigare att icke gå på den väg, som leder till efterlysande, icke ens eventuellt i Polisunderrättelser.

Herr vice talman, jag ber att få förena mig med reservanternas och yrkar avslag.

Greve Spens: Herr vice talman! Herr Alexanderson sade, att frågan nu skulle kommit i ett ändrat läge genom att barnavårdsmyndigheterna numera skulle räcka varandra handen och själva söka taga reda på de försumliga familjeförsörjarna samt sedermera, antar jag, anmäla dem för polismyndigheterna, vilka skulle lämna handräckning för att ta hem dem. Jag tycker att det blir precis samma förhållande i avseende

Om tillvaratagande av utom äkten-skap födda barns och deras mödrars rätt
m. m.
(Forts.)

å efterlysningens effektivitet. Jag begagnade också i mitt förra anförande uttrycket *myndigheterna* och avsåg därmed både polismyndigheter och barnavårdsmyndigheter. Jag menar, att, om en barnavårdsmyndighet i den föreslagna publikationen får se en massa namn, hur skall den då veta eller hava anledning antaga, att någon av dessa personer kommit just till dess ort? Om en försumlig familjeförsörjare i Skåne beger sig till en ort i Norrland, har barnavårdsnämnden där icke någon anledning att eftersöka den försumlige, om ej nämnden fått underrättelse om att han misstänktes hava begivit sig dit. Och finnes dylik misstanke, då behöves ingen efterlysning. Då kan det väl vara lika bra att genast underrätta polismyndigheten och få dess handräckning.

Herr von Koch: Herr vice talman! Jag hade tillfälle att vid föregående riksdag uttala mig i denna fråga, varför jag denna gång icke skall bliva lång.

Jag ber att få säga, att den uppfattning, som herr Alexanderson här uttalat, nog är den, som för de praktiska barnavårds- och fattigvårdsmännen är den gällande. Jag har svårt att föreställa mig, att riksdagen skulle motsätta sig, att en undersökning om effektivare åtgärder än som närvarande äro möjliga skulle kunna vidtagas gentemot försumliga försörjare — det må nu gälla föräldrar till barn utom äkten-skapet eller övriga försörjningspliktiga. Det förefaller mig så mycket naturligare, att riksdagen skriver i denna fråga och begär utredning, som det är bekant, att varken lagberedningen vid utarbetandet av lagen om barn utom äktenskap eller den nu sittande fattigvårdslagstiftningskommittén, som närmast sysslar med en ny barnavårdslagstiftning, ha haft sin uppmärksamhet riktad på denna detalj. Det förefaller mig, som man skulle gå till mötes ett i vida kretsar framställt önskemål, om man kunde finna en utväg, som vore praktisk och lämplig i detta avseende. När utskottet vidare lagt skrivelseförslaget på det sättet, att man icke ovillkorligen fäster sig allenast vid tidningen Polisunderrättelser, utan även kan tänka sig andra utvägar, ber jag, herr vice talman, att på det livligaste få tillstyrka utskottets förslag i denna punkt.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr förste vice talman, att med anledning av därunder förekomna yrkanden propositioner komme att göras särskilt beträffande varje punkt av utskottets hemställan.

På gjorda propositioner bifölls vad utskottet hemställt i punkterna 1 och 2.

I avseende å punkten 3, yttrade herr förste vice talmannen, hade yrkats dels bifall till dels avslag å vad utskottet hemställt.

Herr förste vice talmannen gjorde sedermera propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i följd varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller första lagutskottets i utlåtande nr 27 punkten 3 gjorda hemställan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Om tillvaratagande av utom äkten- skap födda barns och deras möd- rars rätt m. m. (Forts.)

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 24.

På sedermera gjord proposition bifölls vad utskottet hemställt i punkten 4.

På framställning av herr förste vice talmannen medgav kammaren, att behandlingen av det återstående ärendet på föredragningslistan finge uppskjutas till ett följande sammanträde.

Herr *Almkvist* väckte en motion, nr 201, angående tillfällig löneförbättring för lärare vid småskoleseminarier, inrättade av landsting eller stad, som ej deltagar i landsting.

Denna motion hänvisades till statsutskottet.

Upplästes en så lydande ansökning:

Undertecknad anhåller härmed om 14 dagars ledighet från riksdagsgörömlåen fr. o. m. den 13 april för beivstande av en internationell kongress i Genève.

Stockholm den 9 april 1921.

Charles Lindley.

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse nr 100, till Konungen, angående förändring eller avskaffande av statsrådseden.

Anmälles och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett kronan tillhörigt, från egendomen Brandalsund i Ytterjärna socken av Stockholms län exproprierat område;

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett område tillhörande övningsplatsen Ljungbyhed;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av kronan tillhörande jordägarandelar i gruvor;

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark;

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans fordran på grund av lån ur odlingslånefonden för torrläggning av vattensjuka ägor inom Nordanåker m. fl. fastigheter i Västernorrlands län;

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord;

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbetalande av visst statslån från egnahemslånefonden till Tingsryds egnahemsförening u. p. a.; samt

nr 115, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:ts angående fondering av de från skyddsskogarna i Jämtlands län inflytande skogsvårdsavgifterna.

Anmälles och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 20 A, angående regleringen av utgifterna för kapitalökning för år 1922 i avseende å statens järnvägar och vattenfallsverk;

nr 20 B, angående regleringen av utgifterna för kapitalökning å tilläggsstaten för år 1921 i avseende å statens järnvägar och vattenfallsverk;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning rörande ordinarie reservationsanslaget till reparation för år 1922;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till semester- och vilohem för viss personal vid post- och telegrafverken;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts under punkt 32 av andra huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till bestridande av vissa kostnader för ägodelningsrätter; och

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts under punkterna 53 och 54 av

femte huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag för statsbidrag till uppförande eller inrättande av hem för kroniskt sjuka samt till driftkostnaderna vid dylika hem;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse av rubrikerna nr 210 och 211 i gällande tulltaxa;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till införande i gällande tulltaxa av vissa bestämmelser rörande förtullning från frihamn eller frilager;

nr 19, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande omyndiga barns taxering; och

nr 20, i anledning av väckt motion om visst tillägg till 12 § bevillningsförordningen;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa Vänersborgs hospital och asyl tillhöriga fastigheter m. m.;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utläggande av statsgruvefält vid Stekenjokk och Remdalen i Vilhelmina socken av Västerbottens län;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av försäljning av kronan såsom danaarv tillfallen andel i lägenheten Fjällbacka nr 90 i Kville socken av Göteborgs och Bohus län;

nr 31, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av stöd åt den inhemska fröodlingen;

nr 32, i anledning av väckt motion om anslag till anordnande av ett fast demonstrations- och försöksfält å myrjord vid Åsträsk; och

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillfälliga åtgärder till förekommande av skövling av skog å fastighet i enskild ägo jämte två i ämnet väckta motioner; ävensom

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 14, i anledning av väckt motion angående kyrkomötets beslut rörande ny psalmbok.

Justerades protokollsutdrag för denna dag.

På framställning av herr förste vice talmannen medgav kammaren, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Sammanträdet avslutade kl. 4,46 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Tisdagen den 12 april.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Justerades protokollen för den 5 och 6 innevarande månad.

Herr *Trygger* avlämnade en av honom och herr *Sederholm* under-
tecknad motion, nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med
förslag till lag om vissa ändringar i lagen om skogsaccis och om virkes-
taxering.

Denna motion blev på begäran bordlagd.

Föredrogos men bordlades på flera ledamöters begäran ånyo stats-
utskottets utlåtanden nr 20 A och B, 40 och 41.

Föredrogos och lades till handlingarna statsutskottets memorial:
nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts under punkt 32 av andra
huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till bestridande av
vissa kostnader för ägodelningsrätter; och
nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts under punkterna 53 och 54
av femte huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag för stats-
bidrag till uppförande eller inrättande av hem för kroniskt sjuka samt
till driftkostnaderna vid dylika hem.

Föredrogos men bordlades på flera ledamöters begäran ånyo be-
villningsutskottets betänkanden nr 17—20, jordbruksutskottets utlåtan-
den nr 28—33 samt första kammarens första tillfälliga utskotts ut-
låtande nr 14.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdag-
ens skrivelser till Konungen:

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om rätt för Konungen att i visst fall åsätta särskild tullavgift; och

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tullfri införsel av en telefonkabel.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om förmynderskap för ommyndig medlem av det kungliga huset; och

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kontor m. m.

Avlämnades följande motioner:

nr 203, av herr *Johansson, Johan*, i Kälkebo, med anledning av Kungl. Maj:ts förslag till förordning om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid allmän fastighetstaxering år 1922;

nr 204, av herr *Pettersson, Ivar*, och herr *Tjällgren*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till förordningar om allmän fastighetstaxering samt om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid allmän fastighetstaxering år 1922;

nr 205, av herr *Rogberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till förordning angående vissa ändringar i förordningen angående stämpelavgiften;

nr 206, av friherre *Fleming*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till förordning angående vissa ändringar i förordningen angående stämpelavgiften;

nr 207, av herr *Jeansson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av tullverkets utgiftsstaten för år 1922 m. m.;

nr 208, av herr *Petrén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till driftkostnader för en statens vårdanstalt å Vennarn för alkoholister;

nr 209, av herr *Petrén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stat för vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte;

nr 210, av herrar *Wavrinsky* och *Björkman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 284, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen om allmän pensionsförsäkring m. m.;

nr 211, av herrar *Pers* och *Lyberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförbara samfälliga ägor och rättigheter; samt

nr 212, av herr *Linder*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om ändrad lydelse av 9 § i lagen om reglering av prästerskapets avlöning.

Dessa motioner hänvisades, nr 203—206 till bevillningsutskottet, nr 207—209 till statsutskottet samt nr 210—212 till behandling av lagutskott.

Anmälades och bordlades första lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny konkurslag m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag.

Herr *André* vice talmannen erhöll ordet och yttrade: Jag tillåter mig föreslå, att kammaren måtte besluta, att statsutskottets utlåtanden nr 20 A, 20 B, 40 och 41 skola i nu nämnd ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden å morgondagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 3,17 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.